

Németh Botond

**BÍRÓI SZEREPVÁLLALÁS VAGY SZEREPVESZTÉS? AZ ELSŐFOKÚ ELJÁRÁS
SORÁN ALKALMAZOTT ANYAGI PERVEZETÉS**

Libri Collegii de Batthyány

Németh Botond

Bírói szerepvállalás vagy szereptévesztés? Az elsőfokú eljárás során alkalmazott anyagi pervezetés

Lektor:

Dr. Herédi Erika PhD egyetemi docens

Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, sokszorosítás, illetve adat-feldolgozó rendszerben való tárolás a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulásához kötött.

ISBN: 978-615-6451-02-6

Kiadja

Batthyány Lajos Szakkollégium

A kiadó képviselője:

dr. Ósze Áron, igazgató

© Batthyány Lajos Szakkollégium, 2023.

© Németh Botond, 2023.

**E kötet az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából az Emberi Erőforrás
Támogatáskezelő által meghirdetett Nemzeti Tehetség Program keretében
az NTP-SZKOLL-22-0022 kódszámú pályázati támogatásból valósult meg.**

Kérjük személyi jövedelemadója 1%-nak felajánlásával támogassa a Batthyány Lajos Szakkollégiumért Alapítvány működését!

Adószám: 18983034-1-08

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	7
2. ALAPVETÉS – AZ ANYAGI PERVEZETÉS FOGALMA ÉS RENDELTETÉSE	9
3. ANYAGI PERVEZETÉS A PERJOGI MODELLEK ÉS HAGYOMÁNYOK TÜKRÉBEN	11
3.1. LIBERÁLIS POLGÁRI PERMODELL	11
3.2. A SZOCIÁLIS POLGÁRI PERMODELL	13
3.3. A SZOCIALISTA POLGÁRI PERMODELL.....	15
4. ALAPELVEK ÉS AZ ANYAGI PERVEZETÉS	18
4.1. PERKONCENTRÁCIÓ ELVE	19
4.2. RENDELKEZÉSI ELV	22
4.3. A FÉL ELJÁRÁSTÁMOGATÁSI KÖTELEZETTSÉGE	23
4.4. PERANYAG-SZOLGÁLTATÁSI ELV	24
4.5. PÁRTATLANSÁG ELVE ÉS A TISZTESSÉGES ELJÁRÁSHOZ VALÓ JOG	25
5. PERTÁRGYELMÉLETEK	27
5.1. EGYTAGÚ PERTÁRGYFOGALOM	28
5.2. KÉTTAGÚ PERTÁRGYFOGALOM.....	28
5.3. HÁROMTAGÚ PERTÁRGYFOGALOM.....	30
6. A MAGYAR PERTÁRGYMODELL KIALAKULÁSA	31
7. AZ ÚJ PP. ÁLTAL MEGKÖVETELT PERTÁRGYELEMELMEK	33
7.1. HATÁROZOTT KERESETI KÉRELEM	34
7.2. AZ ÉRVÉNYESÍTENI KÍVÁNT JOG	34
7.3. AZ ÉRVÉNYESÍTENI KÍVÁNT JOGOT ÉS A KERESETI KÉRELMEZET MEGALAPOZÓ TÉNYEK	37
7.4. JOGI ÉRVELÉS	39
8. AZ ANYAGI PERVEZETÉS RENDELTETÉSE	40
9. AZ ANYAGI PERVEZETÉS SZEREPLŐI	43
10. AZ ANYAGI PERVEZETÉS IDEJE	44
11. AZ ANYAGI PERVEZETÉS TÁRGYA - NYILATKOZATOK	47
11.1. NYILATKOZATI KÖVETELMÉNYEK.....	48
12. AZ ANYAGI PERVEZETÉS ESZKÖZTÁRA	50
13. NYILATKOZATOK FOGYATÉKOSSÁGAI	54
13.1. TÉNYÁLLÍTÁS.....	56
13.2. KERESETI KÉRELEM (PETITUM)	60
13.3. JOGI MINŐSÍTÉS.....	61
13.3.1. <i>A bíróság eltérő jogértelmezése és annak félárnyékai</i>	62
14. BIZONYÍTÁSI INDÍTVÁNY	68
15. ELLENÉRDEKŰ FÉL ÁLTAL HIVATKOZOTT HIBA	71
16. ZÁRÓ GONDOLATOK	73
17. FELHASZNÁLT IRODALOM	75

1. BEVEZETÉS

Mi az első gondolat, amely az anyagi pervezetést, mint bírósági eljárási cselekményt hallva a jogban jártas személy elméjében megjelenik? Segítség? Közrehatás? Biztonság? Egyáltalán pozitív töltetű idea jelenik meg a képzeletünkben? Eltérő lehet a reakció a bíró és a jogi képviselő szubjektumában, de utóbbit is diverzitás övezheti, attól függően, hogy a polgári peres eljárásban felperesi vagy alperesi oldalán látja el a képviselést. Ameddig az egyik fél számára előnyös, úgy a másik, az ellenérdekű fél, hátrányként tekint rá? Netán figyelmetlenség vagy szabályszerűtlenség miatt elvesztett per emléke kísérti az Olvasót? Megannyi kérdés, sok-sok válasz és vélemény. A dolgozat arra az anyagi pervezetésre fókuszál, amely a hatályos hazai perjog világában a koncentrált per lefolytatását biztosítani hivatott bírói cselekmények közül kiemelt szerepet tölt be, ugyanakkor félárnyékot is vethet.

Számos cél húzódik meg a diplomamunkám témaválasztását illetően. A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) hatályba lépése¹ jelentős paradigmaváltást hozott a magyar perjogi szabályozásba. Az elmúlt öt év távlatából kísérlem meg bemutatni az anyagi pervezetéssel és az azzal szoros összefüggésben álló jogintézményekkel kapcsolatos *novum*-okat, azonban ugyancsak esszenciálisnak vélem a történeti előzmények és a perjogi hagyományok felvázolását. A tételes jog leíró megközelítése mellett az Olvasó kritikai szemlélettel is találkozhat a sorok között. A Pp.-t, mint kódexet, annak egyes elveit, céljait és normatív rendelkezéseit, köztük az anyagi pervezetést is eltérő nézőpontok különbözőképpen értékelik, elég tán csak a kommentárirodalomra utalnom. Az álláspontok polarizáltságát alapvetően az ügyvédtársadalom tapasztalatai szemléltetik, így célszerűnek tartottam az aktívan praktizáló jogi képviselők nézeteit összegyűjteni, valamint abból konzekvenciákat leszűrni. Emellett garanciális feladatnak éreztem a bírói perspektíva megértését, hiszen elvégre a közrehatási tevékenység és az egész eljárás motorja az aktív, permenedzselő szerepben lévő ítélkező. Az Olvasó tehát mind a bírói, mind pedig a jogi képviselők álláspontjaival, véleményeivel és tapasztalataival találkozhat az egyes fejezetekben. A konceptuális, tételes jogi, valamint a kritikai nézőpont mellett – tekintettel a bírókkal, jogi képviselőkkel tartott interjúkra, kérdőívekben feltett kérdésekre adott válaszokra – a gyakorlatot példákkal és jogesetekkel kívánom bemutatni.

¹ Az új Pp. hatályba lépésének napja: 2018. január 1.

Jogelméleti berkekben fejtörőként az alábbi fiktív jogeset merül fel:

Felperes az úton kerékpárral közlekedett, alperes rányitotta a gépjármű ajtaját a biciklijével haladó felperesre. A károsult felperes pert indít a szerződésen kívül okozott kárfelelősség általános szabályai alapján. Az alperes a jogalapról nem nyilatkozik, azonban azon kívül mindent vitat, így a kárnak az összecszerűségét vagy éppen hivatkozik a felperes közreható magatartására. Az eljárásban azonban a tanú azt állítja, hogy ő látta a teljes cselekményt, a gépjármű már éppen mozgásban volt, az alperes éppen kormányozta azt a parkolóból az útszakaszra.

A fenti példa nyomán a bíró tudatában rögvést kirajzolódik a veszélyes üzemi felelősség képe, azonban intenzív viták övezik azt a kérdést, hogy az eljárást milyen attitűddel szükséges folytatni. A módosult tényállást követően a felperes által megjelölt, valamint a bíró szerint alkalmazandó jogalap sorsa hogyan fog alakulni? Indokolt beavatkozni? Ha igen, miként? Milyen mértékben? Bízom benne, hogy ezen kérdésekre, értő figyelemmel, az Olvasó végül választ nyerhet a dolgozat révén.

Egyetemi tanulmányaim során ideáltipikus viszonylatban találkoztam az anyagi pervezetési tevékenységgel, azonban a polgári per gyakorlatának fokozatos megismerésével azt tapasztaltam, hogy a való élet több esetben szórványosan idézi vissza a tankönyveim lapjain írottakat. Ez nem volt másképp az anyagi pervezetéssel sem. Sőt. Az ügyvédi praxisban való aktív közreműködésem fokozatosan építette fel az elmémbe azt a hipotézist, mely szerint a bíróság pervezetési tevékenysége a szabályszerűsége szorító sávjáról egy eltérő dimenzióba is elkanyarodhat. A dolgozat a peres felek és a bíróság közötti viszonyrendszer alakulásának és jelenlegi helyzetének bemutatására törekszik, mely utóbbi állapotban akár a pártatlanság elve sem jelenthet eljárási garanciát. Dolgozatom hipotéziseként teszem fel a kérdést, hogy a bíróság szereptévesztése, a felek jogi tanácsadójaként történő eljárása, azaz prejudikációja, valós probléma lehet?

A diplomamunka és a kutatás egyik alapvető célja, hogy az anyagi pervezetésre vonatkozó szabályok és annak gyakorlati voltának megértése által én, valamint a hozzám hasonló, ügyvédi karriert fontolgató joghallgatók úgy tudjanak kilépni a szakmai gyakorlati életbe, s ezzel akár a tárgyalóterem falai közé, hogy megfelelő felkészültséggel tudják átlépni a sorakozó akadályokat. A per egyik sarkalatos alapjogi elvárása a fegyverek egyenlőségének elve. Álláspontom szerint hiába van a fél vagy a képviselőjében eljáró ügyvéd kezében egy kiváló anyagi jogi jogcím, ha azt a fegyvert az eljárásjogi tudás hiányában nem, vagy csak kevés ismeret birtokában tudja forgatni.

2. ALAPVETÉS – AZ ANYAGI PERVEZETÉS FOGALMA ÉS RENDELTETÉSE

Az anyagi pervezetés egzakt fogalmát nem határozza meg a hatályos Pp., értelmezhető viszont olyan eszközként, célként, intézményesült elvként, amely végig kísérheti a polgári peres eljárás valamennyi szakaszát a keresetlevél benyújtásától egészen az ítélethozatalig, valamint egyes esetekben a másodfokú eljárásban is. Előfordulhatnak olyan - például tény beismerésének, vagy jog elismerésének felmerülése okán - perek, amelyekben az anyagi pervezetés előfordulása és intenzitása minimálisra csökken, azonban tény- és jogkérdést magába foglaló viták során az anyagi pervezetés valamilyen formában mindig jelen van az eljárásban.

Célszerűnek tartom mindenek előtt elhatárolni egymástól az alaki, valamint az anyagi pervezetés fogalmát. Mindkét magatartás aktív, szervező és irányító tevékenységet feltételez. Előbbi olyan bírói cselekményeket jelent, amelyek az ügy érdemére nincsenek kihatással. Ezen formai, alaki tevékenységek a beadványok és határidők kezelése, kézbesítés, a tárgyalások kitűzése, az arra vonatkozó idézések megküldése, a percselekmények sorrendiségének meghatározása, vagy éppen a rendfenntartás érdekében foganatosított feladatok.

Az anyagi pervezetés ezzel szemben olyan bírói megnyilvánulás, amely a jogvita tárgyára vonatkozik, célja a felek érdekérvényesítésének elősegítése², a bírói proaktív magatartással elérhető, hogy a polgári per érdemben elbírálható és koncentrált legyen. Ehhez viszont szükséges, hogy az eljárás összes résztvevője összehangolt tevékenységben vegyen részt, egymás cselekedeteit kiegészítve és azokra építve. A peres felek főkötelezettsége a peranyag szolgáltatása, míg a bíróság az elé tárt anyag alapján tud az eljárás végén megalapozott döntést hozni. A cél, azaz a döntés érdekében azonban nem szabad ölbe tett kézzel várnia a hozzá intézett nyilatkozatokat, hanem aktív permenedzselő szerepet kell vállalnia, így a bíró közbelép, beavatkozik és elősegíti a felek peranyag-szolgáltatási tevékenységét. Profán hasonlatként úgy írható mindez le, hogy annak, aki az ebédet főzi (a bíró), meg kell adni a lehetőséget arra, hogy meghatározza, milyen hozzávalókat szerezzenek be azok, akik (a felek) a bevásárlásért felelnek. Egy korlátnak viszont minden esetben érvényesülnie kell, nevezetesen, hogy a bevásárlásért

² Éless Tamás - Döme Attila: Alapvetések a polgári per szerkezetéhez. In: Németh János, Varga István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. HVG-ORAC, Budapest, 2014. 62. o.

felelős személynek kell eldönteni, hogy mi legyen az ebéd, azaz a per tárgya.³ Aszódi László a Pp. egyes normatív elemei, valamint a hozzá fűzött indokolás alapján ekként írja körül jogintézmény fogalmát: Az anyagi pervezetés a perhatékonyt céloz, a peranyag érdemi szempontú, anyagi jogi minősítésén alapuló, meghatározott időben és eszközzel történő szükség szerinti bírói közrehatás, amely a felek között létrejött érdemi jogvita kereteinek a felek általi meghatározásában és egyes jogérvényesítési hibák kijavításában ölt testet.⁴

³ Nagy Adrienn – Wopera Zsuzsa (szerk.): *Polgári eljárásjog I.* Wolters Kluwer, Budapest, 2018. 289. o.

⁴ Aszódi László: Az anyagi pervezetés rendező elvei, in: Bodzási Balázs (szerk.): *Jogászegyleti Értekezések.* Magyar Jogász Egylet, Budapest, 2022. 219. o.

3. ANYAGI PERVEZETÉS A PERJOGI MODELLEK ÉS HAGYOMÁNYOK TÜKRÉBEN

Mielőtt az anyagi pervezetés sarkalatos kereteiként szolgáló alapelveket ismertetném, szükségesnek vélem bemutatni a peres felek és a bíróság közötti viszonyrendszer fejlődését. A bírói szerepvállalás eltérően alakult a jogtörténeti idők során. A perrendek a szélsőségesen passzívtól a radikálisan aktívig terjedő skálán különbözőképpen, váltakozó intenzitással követelték meg az ítélkező közreható tevékenységét. Fontos kiemelnem, hogy a következő három perrendtípusból egyik sem létezik tisztán a modern jogrendszerekben, azonban a különböző modellek sajátosságait vizsgálva könnyebbé válik az anyagi pervezetés megértése, hiszen az anyagi pervezetés rendeltetését a peres felek és a bíróság közötti viszony határozza meg, azaz, hogy a jogalkotó kit és milyen mértékben tart a per urának.

3.1. *Liberális polgári permodell*

A liberális perjogi szemlélet előfutárának az 1806. évi francia polgári eljárásjogi törvény⁵ nevezhető. A nyilvánosságon, közvetlenségen, szóbeliségen és a szabad bírói mérlegelés elvén nyugvó kódex szinte az összes releváns perceselemény végrehajtását a felekre bízta, ezzel korlátlan rendelkezési szabadsággal ruházva fel őket. A bíróság szerepköre még az idézésekre és a keresetlevél másik féllel való közlésére sem terjedt ki, hiszen azokat a fél ügyvédjének kellett kézbesítenie az ellenérdekű fél jogi képviselőjének. Látható, hogy nemhogy anyagi pervezetés, még az alaki pervezetési kötelezettség sem terhelte a bírót a kora 19. századi francia eljárásrend során. A századforduló közeledtével a liberálkapitalista eszményű 1877. évi német polgári perrendtartás (dZPO) olyan mértékben engedett teret az egyén szabadságának és egyenlőségének, hogy a jogvitába sem kívánt tevőlegesen beavatkozni, hiszen az magánügynek minősült.⁶ Az államnak a jogvitában való érdektelensége okán csupán a polgárok egymástól való védelmét és a tulajdon szabadságának biztosítását kellett feladatául ellátni. A perrendtartás túlnyomórészt a felek irányába állított fel rugalmas keretszabályokat, amelyek betartásával az

⁵ Code de procédure civile

⁶ Kengyel Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris, Budapest, 1998. 51-52. o.

ellenérdekű érintettek szabadon összemérhették erejüket. Ebben a jogért folytatott küzdelemben a bírónak egy kívülálló, pártatlan szemlélő szerep jutott, aki „úgy ült a bírói székekben, mint egy griesgrimmigi oroszlán, a jobb lábát átvetvén a bal felett”⁷.

Mindezzel a felek váltak a per kizárólagos uraivá, perbeli jogaikat tetszés szerint gyakorolhatták. Rendelkezési szabadságuk nagyfokú volt, amely kiterjedt a jogvita tárgyi kereteinek, valamint az eljárási cselekmények menetének meghatározására is. A későbbiekben láthatóvá fog válni, hogy ezen feladatok részben vagy egészben a modern perrendekben ezzel ellentétesen éppen bírói cselekmények. A liberális német perrend bírójának egy feladata volt: az ügy eldöntése. Mindezek mellett érvényesült azonban a kérelemhez kötöttség elve, mely szerint a bíróság csak a kereset alapján tevékenykedhetett, nem ítélt meg annál többet, mint amit a felek követeltek. Anyagi pervezetésre emlékeztető kötelezettség terhelte azonban a bírót azzal, hogy gondoskodnia kellett az ügy kimerítő tárgyalásáról. Az elnöknek oda kellett hatnia, hogy a homályos indítványokat megmagyarázzák, hiányzó adatokat pótolják, bizonyítási eszközöket megjelöljék és a tényállás tisztázáshoz szükséges nyilatkozatokat megtegyék.⁸

Ezen passzív bírói szerepvállalás tarthatatlannak bizonyult, az ítélező nem hatott közre a gyors és eredményes pervitel érdekében, pervezetés hiányában elenyésző volt azon esetek köre, mikor a fél és az ügyvédje teljes körű és adekvát tényállításokat, valamint bizonyítékokat bocsátott rendelkezésre. Ez odáig vezetett, hogy a perek elhúzódtak, a bíróság kezéből pedig hiányoztak azon eszközök, szankciók, amelyek alkalmazásával az eljárások koncentráltabbá és koherensebbé váltak volna. Tekintettel arra, hogy a per anyagának szolgáltatása, valamint az egyes percselekményekkel kapcsolatos teendők is a félre hárultak, a jogban járatlan személyektől olyan aktív tevékenységet várt el a törvény, amelynek értelemszerűen nem tudtak megfelelni. A törvényszéki eljárásban érvényesülő ügyvédkényszer pedig olyan anyagi megpróbáltatásokat jelentett a kevésbé tehetős rétegek számára, amely hasonlóképpen kivitelezhetetlen elvárás volt.⁹ A hiányosságok és eljárási anomáliák felismerése vezette el Franz Kleint és Anton Mengert a szociális polgári per fogalmának megalkotásához.¹⁰

⁷ Kengyel (1998) 52. o.

⁸ Kengyel Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*. Osiris, Budapest, 2003. 61. o.

⁹ Kengyel (1998) 52. o.

¹⁰ Anton Menger: *Über die soziale Aufgaben der Rechtswissenschaft*. Wien, 1895., Franz Klein: *Pro Futuro. Betrachtungen über die Probleme der Zivilprozessreform in Österreich*. Leipzig, 1891, 117. o.

3.2. *A szociális polgári permodell*

A Klein¹¹ által megalkotott 1895. évi osztrák perrendtartás jelentősen átértelmezte a liberális permodell alapjait. A korábban ismertetett „perháború” koncepcióját meghaladva a pert már nem kizárólagosan az individuum jogvédelmi eszközeként tekintette, hanem egy hídnak az egyéni és a közösségi érdek között. A törvény elsődleges célja a szociálisan gyengébbek védelmezése, így a fél érdekét szem előtt tartva szakított érdekeltek korlátlan uralmi helyzetével, az ügy urává pedig a bírót tette. A fokozottan megerősített pozíció által a pervezetési tevékenység a bíró kezébe került, az elnök a szóbeli tárgyalást előkészítő tevékenységgel tudta koncentráltabb mederbe sodorni, a szabad perceselexmény-meghatározást pedig „elvette” a felektől és szigorú preklúziós szabályokat helyezett kilátásba a mulasztások elkerülése végett. Ezen intézkedések már sokkal közelebb állnak a modern perrendszerek felépítéséhez, jóllehet a törvény még élt a hivatalból történő bizonyítás lehetőségével.

Járásbírói eljárásban érződött legmarkánsabban a szociális, paternalista szemlélet, hiszen a jogban járatlan vagy ügyvéd nélkül eljáró fél esetén kitanítási kötelezettség terhelte a bírót. A kitanítás azonban nem adhatott okot arra, hogy a fél a keresetét módosítsa. Már jelen rendszerben is szigorú követelmény volt annak elkerülése, hogy a bíró átvegye az ügyvéd szerepét és a fél tanácsadójává váljék (*Rechtsfreund*). Fontos kritérium, hogy ennek a látszata is tilalmazott volt, így az egyébként pártatlanul eljáró bíró nem is kelthetett bármelyik félben olyan aggodalmat, hogy a kitanítási kötelezettsége által eljárási garanciák csorbulnának.¹² A későbbiek során láthatóvá fog válni, hogy a bíró ilyen típusú szerepvállalása *mutatis mutandis* a modern jogrendszerekben szintúgy éles kritikai megítélés alá esik. Az anyagi pervezetést alkalmazó bírónak sok esetben vékony határterületeken kell mozognia, hogy a hivatalbóliség felerősödése a felek eljárásjogi kötelezettségét mozdítsa elő, ne pedig jogi tanácsadásként szolgáljon. Hiszen az anyagi pervezetés voltaképp hivatalbóli gondoskodásként a polgári perbeli hivatalbóliség fokozódásaként is értékelhető.

A bíróság kezdeményező szerepének megerősödése, valamint a hivatalbóliség fokozódása kezdetben erős bírálattal nézett szembe, azonban rövid időn belül kodifikációk és perjogi reformok példaképpé vált. Sikerét döntően annak köszönhetette, hogy megfelelő egyensúlyt tudott teremteni a bírói hatalom és a felek rendelkezési szabadsága között. Klein felismerte, hogy a pervezetési jogosultságok jogalkalmazói kézbe adása kihat az igazságszolgáltatás hatékonyabb működésére, ezzel pedig útját állja a per elhúzódására irányuló

¹¹ Franz Klein bécsi professzor és igazságügyi-miniszter volt.

¹² Kengyel (1998) 52. o.

kísérleteknek. A reformoknak hála az addig szilárd liberális alapokon nyugvó német polgári perrendtartás is paradigmaváltáson esett át. A korlátlan rendelkezési elv, valamint a kizárólagos tárgyalási elv háttérbe szorultak, a megmaradt úrt a bírói hatalom erősödése és az officialitás novelláris újításai töltötték ki tartalommal. Az osztrák perrendtartás nem csak a német törvény számára tudott követendő mintául szolgálni, hanem a magyar 1911. évi eljárási kódex is ezen hatások által vált korának egyik legjobban megalkotott művévé.^{13 14}

A magyar modern polgári perrendtartás kodifikációs előkészületei az 1880-as években kezdődtek meg Emmer Kornél, valamint Plósz Sándor kiemelkedően meghatározó elképzelései révén. Előbbi a francia eljárási törvény, utóbbi a német perrendtartás alapján készített javaslatot az országgyűlés részére.¹⁵ Az évtizedeken keresztül tartó munka éppen arra az időszakra esett, mikor az osztrák ZPO elfogadásra került, s ezzel a liberálkapitalista alapokon nyugvó német perrend szociális irányt vett még a századforduló előtt. Ezzel az 1911-ben megszülető Plósz-féle Pp. fundamentuma német vonásokat tartalmaz, azonban érződik benne az osztrák törvény szemléletváltó jellege is. Az 1915-ben hatályba lépett kódex legnagyobb újítása a bíróság és a felek közötti modern együttműködés megteremtése volt.¹⁶ Ennek a tartalmát Magyary Géza a következőképpen summázta: „Hogy a bíró és a fél érvényesülésének az egyensúlyát a perben sikerült létrehozni, annak oka főleg kettőben rejlik. Először, hogy sikerült a felek rendelkezését kellő határok közé szorítani. A féltől függjön, hogy akar-e jogvédelmet vagy sem, de ne tőle függjön, hogy az eljárás miképpen bonyolódjék le és meddig tartson. Ha a fél jogvédelmet kér, ne legyen a bíró akadálya az igazság keresésében. Ez az, amit a mai eljárások vallanak, s amit az új polgári perrendtartásunk megvalósított.”¹⁷

A Plósz-féle Pp. a bíróság tevékenységi körébe telepítette az (alaki) pervezetést¹⁸, valamint az anyagi pervezetést is. Utóbbi vonatkozásában „Az elnök gondoskodni köteles arról, hogy a felek a homályos kérelmeiket, tényelőadásait és nyilatkozataikat magyarázzák meg, hiányos tényelőadásait és bizonyítékaikat egészítsék ki, s általában a szükséges kérelmeket és nyilatkozatokat tegyék meg. Köteles továbbá a hivatalból figyelembe veendő körülmények felderítésére ügyelni”.¹⁹ A koncentrált per követelménye jelent meg ugyancsak a fenti törvényhelyek között, mely szerint „az elnök köteles gondoskodni arról, hogy az ügy kimerítő

¹³ Kengyel (1998) 53-54. o.

¹⁴ Walter H. Rechberger: Az osztrák polgári perrendtartás-mintául szolgált-e az 1911. évi magyar perrendtartás számára? In: Harsági Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban*. HVG-ORAC, Budapest, 2014. 38. o.

¹⁵ A két javaslat közül Plósz Sándoré állt legközelebb a perjogi hagyományokhoz és jogfejlődéshez.

¹⁶ Kengyel (1998) 57. o.

¹⁷ Magyary Géza: *Magyar polgári perjog*. Harmadik Kiadás, Franklin Társulat, Budapest, 1939. 38. o.

¹⁸ 1911. évi I. törvénycikk a polgári perrendtartásról (a továbbiakban: Plósz-féle Pp.) 224. §

¹⁹ Plósz-féle Pp. 225. §

tárgyalásban részesüljön, mindazonáltal hosszadalmasságával és az ügyre nem tartozó kitérésekkel ne zavartassék és megszakítás nélkül lehetőleg ugyanabban az ügyben befejeztessék”.²⁰ Ezen rendelkezésekből is kitűnik, hogy az 1911-es perrendtartásunk milyen magas szinten jelenítette meg a modern kor elvárásait, tartalmában nem tér el jelentősen a jelenleg hatályos perjogi kódexünk felfogásától és szabályozásától sem. A peranyag szolgáltatása kapcsán a tárgyalási elv²¹ követése volt általánosnak tekinthető, azonban osztrák mintára a törvény tág körben tette lehetővé a nyomozati elv érvényesülését is, nevezetesen megengedte a hivatalból történő tanúbizonyítást²², az okiratok közvetlen beszerzését²³ vagy a szemle hivatalból történő foganatosítását.²⁴ Szintén az osztrák ZPO szociális hatása mutatkozott meg az egyes rendelkezések²⁵ közé implementált kitanítási kötelezettségben, amelyet a törvényszék, ítélőtábla és a Kúria előtti eljárásban a kötelező ügyvédkényszer miatt értelemszerűen már nem kellett alkalmazni.²⁶

3.3. A szocialista polgári permodell

A Szovjet-Oroszország 1923. évi polgári eljárási kódexe által megnyomorított rendelkezési elv annak a történelmi korszaknak a terméke, amely hasonló módon bánt el az állampolgári jogokkal.²⁷ A szocializmus által megteremtett rendszer csírájában fojtotta el a per leglényegesebb elemét, a rendelkezési elvet. Ezen jogosultságot már nem élvezhette a fél monopol helyzetben, hiszen mellette megillette az ügyészt és a bíróságot is. A törvény feljogosította az ügyészt²⁸, hogy bármely polgári ügyben eljárást indítson, bármely perbe beavatkozzon, ha az állam vagy a dolgozó tömegek érdekeinek védelme ezt megkövetelte.²⁹ A fél rendelkezési jogának korlátozása mellett a bíróság a kereseti kérelmen is túlléphetett. Igaz a kereset terjedelmét a fél határozta meg, azonban egyezség jóváhagyását, joglemondást vagy jogelismerést is mellőzhetett a bíró, ha a felek méltányos érdekeivel szemben állt. Az 1923. évi

²⁰ Plósz-féle Pp. 224. §

²¹ Plósz-féle Pp. 269. §

²² A Plósz-féle Pp. 288. § értelmében, ha a per anyagából, nevezetesen a felek előadásaiból, ideértve az előkészítő iratokat is, továbbá más bizonyításfelvétel eredményéből vagy a pernek egyéb adataiból kitűnt, hogy az a tényállás felderítésére szolgálhat.

²³ Plósz-féle Pp. 328. §

²⁴ Plósz-féle Pp. 340. §

²⁵ Nem általános kitanítási kötelezettségről volt szó, hanem az egyes percselekményekhez társítva (pl. 135. § - a kereset szóbeli előadása során hiányosságokra való felhívás)

²⁶ Kengyel (1998) 58. o.

²⁷ A. J. Visinszkij: *A perbeli bizonyítás elmélete a szovjet jogban*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1952.

²⁸ Egyes esetekben még a bíróságot is!

²⁹ Kengyel (1998) 54. o.

kódex látszólag megkövetelte a féltől, hogy a tények és bizonyítási eszközök megjelölése az ő kompetenciájába esnek, azonban az anyagi igazságra való törekvés által hivatalból „gondoskodhatott” a szükséges nyilatkozatok beszerzéséről. A perrendtartás 5. §-a alapján a bíróságnak mindent el kell követnie, hogy „felderítse a peres felek valódi jogait és egymáshoz való viszonyát, ennélfogva nem szorítkozhat az eléje terjesztett előadásokra és ügyanyagra, hanem köteles a felekhez intézendő kérdések útján az ügy eldöntése szempontjából lényeges körülmények felderítését, s ezeknek a bizonyítékokkal való alátámasztását elősegíteni. (...)”.³⁰

Hazánkban a kommunista hatalomátvétel után a Plósz-féle Pp.-t szovjet minta alapján szocialista polgári perrendtartás váltotta fel. Az 1953. évi III. tv. (a továbbiakban: rPp.) az 1923-as szovjet-orosz eljárásjogi kódexhez igazodott mind szellemiségében, mind pedig szövegezésében. Az újonnan megalkotott Pp. követte a magánautonómia és a rendelkezési jog csorbítását, azt megosztotta a felek, az ügyész és a bíró között. A jogvitában érintettek rendelkezési szabadsága illuzórikussá vált, a perceselexményeket pedig a bíróság „gondoskodása” és az ügyészség „vigyázó szemei” övezték. A fél keresetindítási monopóliuma megszűnt, a bíró pedig akként vált a per feltétlen urává, hogy feladatát a törvény az anyagi igazság kiderítésében szentesítette. Egyetlen jelentős diszkrepanciaként a kodifikátorok vélhetően perjogi hagyományok miatt nem engedtek a *ne eat iudex ultra petita partium* elvből. A szovjet-orosz perrendtartásban a bíró túlterjeszkedhetett a kereseti kérelmen, azonban az rPp. félmegoldást tartalmazott azzal, hogy a bíróságnak figyelmeztetnie kellett a felperest, illetőleg magyarázatot kellett kérni tőle abban az esetben, ha a kereseti kérelme - a bíróság megítélése szerint - nem merítette ki az őt megillető jogokat.³¹ Ameddig a rendelkezési elv jelentős korlátozásokon esett át, addig a tárgyalási elvnek egy nagyon mértéktartó ötvözete alakult ki. A Plósz-féle Pp.-nek köszönhetően az erőteljes nyomozati elv nem honosodott meg a kódexben, így a peranyag szolgáltatása még mindig a fél feladatkörében kapott helyet.³² A számos novelláris változtatáson áteső perjogi kódexünk ezt követően fokozottan enyhítette a bírói-ügyészi túlsúlyt, valamint kísérletet tett az eljárás gyorsítására. Ezen progresszivitás különösen a VI. Ppn.³³ megalkotásával indult el útján, erősítette a reformokat az 1/1994 (I. 7.) AB határozat is, a nyomozó bíróság modelljét felváltotta a vitát eldöntő bíróság képe.³⁴ A számos módosításnak köszönhetően a rendkívül cizellálttá vált perrendtartás végül megérett arra, hogy

³⁰ Kengyel (1998) 55. o.

³¹ rPp. 183. §

³² Kengyel (1998) 60. o.

³³ A polgári perrendtartás módosításáról szóló 1997. évi LXXII. törvény

³⁴ Kiss Zoltán: A bírói pervezetés elméleti és gyakorlati kérdései. In: *Magyar Jog*, 1997/3. sz., 158. o.

szellemiségében, elveiben és tartalmában megújultan szolgálja a magánjogi vita okán jogkereső felek jogbékéjét.

4. ALAPELVEK ÉS AZ ANYAGI PERVEZETÉS

A történeti modellek áttekintésével láthatóvá vált, hogy a különféle jogrendszerek differens szereppel ruházták fel a bírót, azonban ahhoz, hogy a hatályos kódexben helyet kapó anyagi pervezetés rendeltetése, valamint a felek és a bíróság közötti *nexus* érthetővé váljék, szükséges először azokat a Pp. által deklarált és magas absztrakciós szinten megfogalmazott alapelveket szemügyre venni, amelyek a per egész életciklusát áthatják. Egyrészt logikai és rendszerelméleti szempontok miatt, hiszen szoros kapcsolat mutatkozik a pervezetési tevékenység és a törvény I. fejezetében helyet kapó alapelvek között, melyek zsinórmértéket állítanak az anyagi pervezetéssel élő bíró részére. Másrészt pedig a Pp. 237. §-ban foglalt anyagi pervezetés lényegében a törvény 6. §-ban foglalt bírósági közrehatási tevékenység alapelv konkretizálásának feleltethető meg. Megjegyzem, hogy a két normatív rendelkezés nem egy és ugyanaz, a közrehatási tevékenység az anyagi pervezetésnél tágabb kategóriát jelent³⁵, így beletartozhat a keresetlevél hiánypótlással történő visszautasítása³⁶ vagy az egyezség létrehozásának megkísérlése³⁷ is. Az viszont kétségtelen, hogy az anyagi pervezetés jelenti a közrehatás legfontosabb eszközét, mindezt nyugtatja is a Pp. 6. §-ában szereplő „meghatározott módon és eszközökkel” megfogalmazás, amely lényegében az anyagi pervezetési tevékenységre utal.

Az 1911-es Plósz-féle Pp. a XIX. századi európai perjogi kódexekhez hasonlóan (dZPO – német polgári perrendtartás, öZPO – osztrák polgári perrendtartás) nem rendelkezett alapvető fejezettel, ellenben az 1952-es szocialista rPp. az eljárás teljes életciklusát átfogó zsinórmértékeket deklarált az „Alapvető elvek” címszó alatt. Rögzítésre került a kérelemre történő eljárás elve, emellett a törvény ismerte a felek rendelkezési jogosultságát is, azonban a kódex a szabad bizonyítás lehetőségének és az anyagi igazság kiderítésének is kiemelt szerepet rendelt. Az 1999. évi CX. törvény szabályozta újra az I. fejezetet, amely kibővült több, korábban nem nevesített elvvel, mint a tárgyalási vagy a perhatékonysági elv, valamint a bírósági jogérvényesítés elősegítése, továbbá a fegyveregyenlőség követelménye.³⁸ A következőkben az új Pp. azon elveit ismertetem, amelyek a legszorosabb kapcsolatban állnak az anyagi pervezetési tevékenységgel.

³⁵ Wopera Zsuzsa: A felek és a bíróság közötti szereposztás a keresetindítás során. In: *Miskolci Jogi Szemle*, 2020/1. sz., 360. o.

³⁶ Pp. 176. § (2) bek.

³⁷ Pp. 195. §

³⁸ Nagy – Wopera (2018) 35. o.

4.1. *Perkoncentráció elve*

Az Új polgári perrendtartás koncepciója³⁹ (a továbbiakban: Koncepció) célul tűzte ki a magyar igazságszolgáltatás korszerű, az eljárások gyors lezárását és az időszerűséget biztosító, hatékony, átlátható és kiszámítható működéséhez szükséges perjogi keretek megteremtését. Mindezek alapján elvként fogalmazta meg a Koncepció a perkoncentráció hangsúlyos érvényesítését, valamint az osztott perszerkezet bevezetését, azaz a peres eljárás perelőkészítő szakra, valamint érdemi tárgyalási szakra való bontását a perelőkészítés szerepének erősítésével.⁴⁰ A gyors és hatékony peres eljárás zálogaként az anyagi pervezetést jelölte ki a jogalkotó, amelynek célja és értelme, hogy elkerülhetőek legyenek az olyan döntések, amelyek nem véglegesen zárják le a jogvitát a felek között - úgynevezett meglepetés-ítéletek⁴¹ szülessenek - ezzel megadva azt a nem kívánatos lehetőséget, hogy újabb per induljon ugyanabban az ügyben.

Az új Pp. preambulumban is helyet kapó, valamint alkotmányos elvárással⁴² is bíró perkoncentráció elve az eljárás összes résztvevőjétől elvárja, hogy a felek közt lévő jogvita keretei minél előbb tisztázódjanak. Hatása az eljárás valamennyi szegmensében érzékelhető, így a per szerkezetében, a részletszabályokban, valamint a felek és a bírói attitűdben egyaránt.⁴³ A bíróságnak és a feleknek törekedniük kell arra, hogy az ítélet meghozatalához szükséges valamennyi tény és bizonyíték olyan időpontban álljon rendelkezésre, hogy a jogvita lehetőleg egy tárgyaláson elbírállható legyen.⁴⁴ Ennek érdekében a jogalkotó két részre tagolta az elsőfokú eljárást, a perelőkészítést az ún. perfelvételi szak, a bizonyítást az ún. érdemi tárgyalási szak biztosítja. Az rPp. egységes felépítése még nem tartalmazott percezurát, így az is könnyedén előfordulhatott, hogy közvetlenül a tárgyalás berekesztése előtt került sor keresetváltoztatásra vagy egy újabb bizonyítási indítvány előterjesztésére. Az új Pp. a tények és bizonyítékok

³⁹ A kormány 2015. január 14. napján megtartott ülésén elfogadott koncepció

⁴⁰ Koncepció, 3. o.

⁴¹ Zsitva Ágnes: A perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös rendelkezések, in: Wopera Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*. Wolters Kluwer, Budapest, 2017.

⁴² Magyarország Alaptörvénye, XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

⁴³ Wopera Zsuzsa: A törvény hatálya és az alapelvek, in: Wopera Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*. Wolters Kluwer, Budapest, 2017. 21. o.

⁴⁴ Pp. 3. §

rendelkezésre bocsátását a perfelvételi szakhoz köti⁴⁵, ezzel, valamint a preklúziós⁴⁶ normákkal⁴⁷ kísérelve meg kiiktatni perelhúzóds problémakörét.

Az ügyvédekkel lefolytatott közvetlen interjúk, valamint a kérdőíves válaszok alapján a többségi álláspont helyesnek vélte a fokozott perkoncentrációs célok és az osztott perszerkezet jogalkotói megvalósítását. Nem egyöntetű ezzel kapcsolatosan a vélemény, hiszen a gyakorlatban előfordulhat, hogy a bíróságok nem igazítják tevékenységüket teljes mértékben a koncentrált és időszerűségben kedvező eljárás követelményéhez, azonban annyi következtetés mindenképpen levonható, hogy az ügyvédek jelentős része a fenti *novum*-okat helyénvalónak tekinti. Arra a kérdésre azonban, hogy a fent citált Pp. 6. §-ának közreható erejének fokozódása érzékelhető-e, már szignifikánsan heterogén a vélemény. Természetesen ezen kérdés sem fogalmazható meg tisztán igen-nem alapon, azonban az eltérés terjedelme nagyfokú. Vannak olyan jogi képviselők, akik teljes mértékben észlelték a bíró proaktív tevékenységet, vannak, akik csak mérsékelt közreható tapasztaltak, illetőleg számos olyan véleménnyel találkoztam, amely csak kritikai töltettel bírt. Felhívták a figyelmemet a sémaszerű és rugalmatlan bírói attitűdre, valamint arra, hogy az eljárás nagyban függ az ítélező szakmai kompetenciájától, rátermettségétől és alkalmasságától. Többen utalást tettek arra, hogy a közreható a bíróságok számos esetben hibásan alkalmazzák. Akkor, amikor lehetőség nyílna a bírói aktív magatartásra, nem alkalmazzák, míg, amikor egy megalapozottabb ítéletet tudna az ítélező hozni egy előre kigondolt indokolással, abban az esetben jelentősen megnő a közreható intenzitása.

Jóllehet a perkoncentráció alapelveként történő szerepeltetése a jog- és kommentárirodalomban problematikus kérdéskörként szerepel⁴⁸⁴⁹, a perkoncentrációs struktúra nemzetközi elvárás is, az osztott perszerkezetet rögzíti az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlása⁵⁰, valamint a CEPEJ ajánlása is kiemeli, hogy az eljárásoknak (tárgyalásoknak) a lehető legkoncentráltabbnak kell lenniük ahhoz, hogy hatékonyak

⁴⁵ Pp. 183. §,

⁴⁶ A preklúzió azt jelenti, hogy a fél perbeli jogainak meghatározott időben és helyen történő nem gyakorlása, azaz mulasztása, azt eredményezi, hogy ezen jogokkal a későbbiek folyamán már nem élhet.

⁴⁷ Pl. Pp. 203. § (1) bek., Pp. 149. § (1) bek., Pp. 194. §

⁴⁸ Varga István álláspontja szerint a perkoncentráció alapveti rangra emelése felveti annak a lehetőségét, hogy az egyszerűbb, kevesebb idő- és energiabefektetést igénylő döntés elsőbbséget élvezzen a hosszadalmasabb, ám teljeskörűen felderített és megalapozott döntés kárára.

⁴⁹ A német dZPO, valamint az osztrák öZPO nem nevesíti alapelveként a perkoncentrációt (sőt, alapveti fejezetet sem tartalmaznak ezen perrendtartások), hanem a törvény az egyes normatív rendelkezésekbe belebújtatva fogalmazza a per gyorsításának követelményét.

⁵⁰ Az Európa Tanács (ET) Miniszteri Bizottságának 1984. február 28-án elfogadott (84) 5. ajánlása az igazságszolgáltatás működését elősegítő polgári eljárásjogi alapelvekről.

legyenek.⁵¹ Ezen felfogáshoz és célkitűzéshez igazította számos európai ország a jogrendszerét, így az osztott perszerkezet megjelenik a német, svájci, szlovén, francia vagy svéd perrendtartásokban is.⁵² Ahhoz, hogy a perkoncentrációs célok megvalósuljanak, a fél és a bíróság közötti viszonyrendszerben⁵³ utóbbit olyan eszközökkel és jogosítványokkal szükséges felruházni, amelyekkel elő tudja segíteni az eljárások hatékony és gyors lefolytatását. Ilyen eszköz az anyagi pervezetés is, a bíró tájékoztatási, felhívási, kérdezési tevékenységével katalizátorként teremti meg az eljárás kereteinek mihamarabbi rögzülését.

Az anyagi pervezetés szoros kapcsolatban áll a perkoncentráció elvével, azonban előbbi nem csak az időszerű ítélkezés dimenzióját biztosíthatja, szemben például a preklúziós szabályokkal. Az anyagi pervezetés fő célja az eredményhatékonyság minél magasabb fokának elérése, a felek nyilatkozattételének elősegítése, amellyel elérhető egy olyan döntés meghozatala, amely minél közelebb található az anyagi igazsághoz. Az anyagi pervezetés egyben szolgálja az időszerűséget⁵⁴, de ugyanúgy az eredményes per lefolytatását is, egy hatékony eszköz a bíró kezében, hogy időt, költséget és energiát takarítson meg, valamint a per elhúzódását megakadályozza. Alkalmazása által az eljárás hatékonyabb, következetesebb és átláthatóbb, a jogilag releváns körülményekre koncentrálódik, ezáltal a jogbiztonságot kellő időben helyreállítja, így a pergazdaságosságot szolgálja.⁵⁵

Azonban nem csak fentiek lehetnek a koncentrált per zálogai. Bírói álláspontok megismerése során ismertem meg olyan megoldást is, amely a felek eljárástámogatási és igazmondási kötelezettségeinek vélelmezett megsértése esetén pénzbírság kilátásba helyezésével tette gyorsabbá és lényegében hatékonyá az eljárást. Az ellenérdekű felek tényállításai oly mértékben álltak messze egymástól és voltak ellentmondóak, hogy a bíróság a Pp. 4. § (4) bekezdése alapján pénzbírság kiszabásának lehetőségéről tájékoztatta a feleket, ha a kreált tényállásuk valótlanúsága bebizonyosodik. A fél el is állt a keresettől, gyorsabb megoldást jelentett a „fenyegető helyzet” kilátásba helyezése, mint amit az anyagi pervezetés tényfeltáró és tisztázó funkciója révén eredményezhetett volna, azonban ezen módszer rendszerszintű alkalmazása álláspontom szerint megkérdőjelezhető bírói tevékenység. Azon gyakorlatias bírói megközelítés viszont már kevésbé vitatható, hogy hiába a magas absztrakciós

⁵¹ CEPEJ (European Commission for the Efficiency of Justice) 2006. évi ajánlása (Strasbourg, 8 December 2006 CEPEJ (2006) 13, Compendium of „best practices” on time management of judicial proceedings)

⁵² Wopera Zsuzsa (2018) 42. o.

⁵³ A fél sem maradhat természetesen tétlen, őt is terheli a peranyag-szolgáltatási és eljárástámogatási kötelezettség!

⁵⁴ Például akként, hogy a nyilatkozatok megtételére határidőt tűz ki a bíróság.

⁵⁵ T/11900. számú törvényjavaslat a polgári perrendtartásról, 245. o.

szinten megfogalmazott perkoncentráció elve vagy az eredményhatékonyság elvárása, ha azokat eljárásjogi eszközök hiányában a bíró nem tudja érvényre juttatni.

4.2. Rendelkezési elv

Az anyagi pervezetés, de voltaképpen az egész polgári perrendtartás központi eleme a rendelkezési elv, mely szerint a felek szabadon rendelkeznek a perbe vitt jogaikkal.⁵⁶ Jelen elv az, amely meghatározza a felek és a bíróság per tárgyához való viszonyát. A felek a perbe vitt anyagi jogaikkal - az önrendelkezési jogból, valamint a magánautonómiából fakadóan - szabadon rendelkeznek, így például a felperes jogosult dönteni arról, hogy indít-e pert vagy ettől tartózkodik, a per során milyen tényállításokat tesz, milyen tartalmú kereseti kérelmet terjeszt elő, azokat milyen bizonyítékokkal támasztja alá, a per lefolytatását, tárgyalását, megszüntetését kéri-e, valamint él-e a jogorvoslat lehetőségével.⁵⁷ Ahogyan tehát az anyagi jog is a magánautonómiát jelöli ki a magánjogi viszonyok alakításának fundamentumaként, úgy a polgári pernek is a magánautonómián, valamint az önrendelkezési jogon kell alapulnia.⁵⁸

A *ne procedat iudex officio* elve, mely szerint a fél cselekménye nélkül - hivatalból - polgári per nem indulhat, az alaptörvényi „Szabadság és felelősség” értékpár első komponense, ez pedig elvezet minket a Pp. 1. §-ban⁵⁹ foglalt kérelemre történő eljárás elvéhez is.⁶⁰ A citált szakasz második bekezdése a bíróság részére telepít korlátokat, amely alapján az eljáró ítélkező szerv a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz minőségileg és mennyiségileg is kötve van.⁶¹ A kérelemhez kötöttségnek az ítéletben is érvényesülnie kell, tehát a bíróság érdemi döntése nem terjedhet túl a kereseti kérelmen, ellenkérelmen és a beszámítási kérelmen sem⁶², valamint egyes kivételek mellett⁶³ a fél jogállítása is behatárolja a bíróság érdemi döntését.⁶⁴

Az anyagi pervezetés lényegében a rendelkezési elv és a hivatalbóli eljárás (tárgyalási elv és nyomozati elv) határmezsgyéjén helyezkedik el, funkciója és szerepe pedig attól függ, hogy

⁵⁶ Pp. 2. § (1) bek.

⁵⁷ Magyary Géza: A magyar polgári eljárás alaptanai, In: *Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Bizottság kiadványai*. 1942/12. sz. 5. o.

⁵⁸ Adolf Baumbach – Wolfgang Lauterbach – Jan Albers – Peter Hartmann: *Zivilprozessordnung*, C. H. Beck, München, 2015.

⁵⁹ Pp. 1 § (2) A bíróság az e törvény hatálya alá tartozó jogvitát erre irányuló kérelem esetén bírálja el.

⁶⁰ Varga István: A törvény hatálya és az alapelvek. in: Varga István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I.*. HVG-ORAC, Budapest, 2018. 21. o.

⁶¹ Pp. 2. § (2) bek.

⁶² Pp. 342. § (1): A túlterjeszkedés tilalma.

⁶³ Pl. házassági perek

⁶⁴ Pp. 342. § (3) bek.

a jogalkotó hogyan határozza meg a fél és a bíróság közötti „munkamegosztást”. Láttuk, hogy a liberális perrendben a bírónak passzív szerep jutott, azonban a későbbiek során német és svájci mintára megerősödő hivatalbóli funkciót kapott. Az anyagi pervezetés fő rendeltetése, hogy a jogban járatlan, vagy nem megfelelően képviselt fél a rendelkezési jogából, valamint a tárgyalási elvből adódó tényelőadási, jogállítási kötelezettségének eleget tehessen, hiányos, kevésbé következetes tény- és jogállításait, kérelmeit pontosíthassa. Ezzel tehát kijelenthetjük, hogy az anyagi pervezetés a hivatalbóliség fokozódása a polgári perben, a bíróság elősegíti és közrehat abban, hogy a fél (függetlenül attól, hogy jogi képviselővel vagy anélkül jár el) azon nyilatkozatait, amelyekre a bíróság az érdemi döntését fogja alapozni, véglegesen és adekvát formában tudjanak rögzülni. Az anyagi pervezetési jogosítványok azonban nem korlátozzák a rendelkezési elvet, hiszen még mindig a fél dönti el, hogy előterjeszt-e nyilatkozatot vagy sem. Magyary Géza a pervezetési tevékenység kapcsán pontosan erre hívta fel a figyelmet: „Ha a törvény sok ilyen ösztönző és korlátozó eszközt ad a bíró kezébe, az ő akarata nagyobb mértékben érvényesül a felekkel szemben, de azért a bírói pervezetés még nem jelenti a felek akaratának, különösen adatszolgáltató tevékenységüknek kiszorítását a perből. Bármily erősen szorítja azonban a bíróság a feleket arra, hogy a szükséges tényeket és bizonyító eszközöket jelöljék meg, még mindig ők azok, akik ezt teszik, s így a tárgyalási elv kiküszöböléséről, illetőleg a hivatalból való eljárásról nem lehet szó.”⁶⁵

4.3. A fél eljárástámogatási kötelezettsége

A koncentrált per lefolytatásának követelménye kétpólusú tevékenységet feltételez, melynek címzettjei a felek és a bíróság. Előbbieket az eljárástámogatási kötelezettségük⁶⁶ révén kötelezi a törvény az aktív részvételre, utóbbi szereplőt a közrehatási tevékenység által. A perben érintett fél önrendelkezési jogának és magánautonómiájának érvényesítésének a rendelkezési jog nyújt lehetőséget, a felperes kompetenciájába tartozik, hogy indít-e pert, valamint milyen tényeket és bizonyítékokat sorakoztat fel a jogi minősítése mellett. Ennek az összetett tevékenységnek a mozgatórugója az eljárástámogatási kötelezettség, amely aktív fellépést követel meg. A német dZPO 282. §-a is kiemeli, hogy a szóbeli tárgyaláson valamennyi fél köteles támadó és védekező eszközeit, különösen állításait, vitáit, kifogásait olyan időben előadni, amely a per állása szerint megfelel a gondos és a tárgyalás elősegítésére

⁶⁵ Magyary Géza: *Magyar polgári perjog*. Harmadik Kiadás, Franklin Társulat, Budapest, 1939. 288-289. o.

⁶⁶ Pp. 4. § bek.

törekvő pervezetésnek.⁶⁷ Ugyanakkor a német *Prozessförderungspflicht*-nek megfeleltethető eljárástámogatási kötelezettség nem csak a felperest terheli, hanem az alperesi pozícióban lévő féltől is aktivitást vár, hiszen ugyanúgy ő dönti el, hogy érdemben perbe bocsátkozik-e vagy beismeri a felperes által állítottakat. Abban az esetben viszont, ha nem ért egyet az őt ért támadásokkal, úgy neki is tevőlegesen kell eljárnia, így védekezése igazolására tényeket kell előadnia, jogi minősítést kell megjelölnie vagy bizonyítási indítványokat kell megtennie. Ha mindezeknek nem tesz eleget, viselnie kell a mulasztás vagy a késedelem következményeit.

4.4. Peranyag-szolgáltatási elv

A rendelkezési jog és az eljárástámogatási kötelezettség mellett a felekkel szemben támasztott elvárásként a peranyag-szolgáltatási elv emelendő ki, amely a felek és a bíróság közötti „munkamegosztást” dönti el előbbiek részére. Ameddig a hivatalból történő bizonyítás kizárólag a törvény felhatalmazásán nyugvóan, így különösen a személyállapoti perek esetében érvényesülhet, addig a tárgyalási elv generálklauzulának tekinthető a peres eljárás egésze tekintetében. Nevezetesen a peres felek kötelezettsége a releváns tényeket és bizonyítékokat felkutatni, összegyűjteni, majd a bíróság részére rendelkezésre bocsátani.⁶⁸ Tekintettel arra, hogy a bíróság egy információ-szegény helyzetben van a hivatalbóliság alapvető hiányában, fokozottan elvárható a felektől, hogy ők szolgáltatassák a peranyagot és határozzák meg a per tárgyát. A felek a számukra kedvező (és kedvezőtlen!) tényekkel és bizonyítékokkal az esetek túlnyomó részében tisztában vannak, a bíróságnak azonban meg kell győződnie a per eldöntéséhez szükséges tények fennállásáról vagy azok hiányáról, viszont ennek érdekében nem rendelhet el hivatalból bizonyítást, nem nyomozhat és a meggyőződésének sem kell az anyagi vagy az objektív igazságon alapuló bizonyosságig terjednie, beérheti például a valószínűség egy alacsonyabb fokával is.⁶⁹

Jóllehet az egész peres eljárást végig kíséri a tárgyalási elv⁷⁰, a törvény már a keresetlevél érdemi részének vizsgálatánál kötelezővé teszi a kereseti kérelmet megalapozó tények megjelölését⁷¹, valamint annak alátámasztására a rendelkezésre álló bizonyítékok szolgáltatását és indítványok megtételét.⁷² Az alperesnek ugyanakkor aktív fellépés során szintén tényállítási

⁶⁷ dZPO (Zivilprozessordnung) 282. § (1) bek.

⁶⁸ Wopera (2018) 45. o.

⁶⁹ Kengyel Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris, Budapest, 2014. 34. o.

⁷⁰ Az összes I. fejezetben helyet kapó elvre igaz ez az állítás.

⁷¹ Pp. 170. § (2) bek. c) pont.

⁷² Pp. 170. § (2) bek. e) pont.

kötelezettsége mutatkozik mind alaki, mind pedig érdemi védekezés esetén is.⁷³ A rendelkezési jognál említett „Szabadság és felelősség” értékpár második komponensét ezen normatív rendelkezések töltik meg tartalommal, azonban kérdésként merülhet fel, hogy a félnek mennyire kell ismernie a jogot, ezalatt értve nem csak az anyagi jog, hanem az eljárásjog szabályait is. Ha a jogalkotó a félre hárítja annak a felelősségét, hogy a percselekmények a bíróság támogatása nélkül is teljesek és megfelelőek legyenek az érvényesíteni kívánt igény vonatkozásában, úgy a bíró szerepvállalása csak az alaki pervezetésre fog korlátozódni. Ellenkező esetben azonban a bíró gondoskodó szerepben, aktívan formálhatja világossá a per anyagát⁷⁴, megnyílnak az anyagi pervezetés eszközei, ezáltal a bíró kérdezési-tájékoztatói kötelezettsége, a perelőfeltételekhez szükséges tényállítások tisztázhatók, következetes kereset és ellenkérelem terjeszthető elő, ezáltal az anyagi igény és az alperes jogvédelme érvényesíthető. A tárgyalási elv kiterjesztésével tehát a jogban járatlanabb vagy nem megfelelően képviselt felet az anyagi pervezetés megvédi akként, hogy a hiányos, homályos tényállításai kiküszöbölhetőek, így az anyagi szabályok alapján ténylegesen megillető jogvédelemtől nem tud elesni.⁷⁵

4.5. Pártatlanság elve és a tisztességes eljáráshoz való jog

Az anyagi pervezetés közvetve vagy közvetlenül beavatkozást jelent a per anyagába, azonban ennek a tevékenységnek a rendelkezési és tárgyalási elv, valamint a peranyag-szolgáltatási kötelezettség tiszteletben tartásával, azok sérelme nélkül kell érvényesülnie. A bíróságnak nyíltan nem szabad „megoldania” az elé tárt jogesetet, hanem a meghatározott eszközeivel lehetőséget kell nyújtania a feleknek, hogy ők tegyék egyértelművé és világossá, hogy mit is akarnak, ezzel pedig nem csorbul a rendelkezési és a tárgyalási elv sem. Abban az esetben, ha a fél a pontosításnak vagy pótlásnak nem tesz eleget, úgy viselnie kell annak következményeit, a bíró pedig kénytelen lesz abból az anyagból döntést hozni, amit addig a felek szolgáltatottak, hiszen ő hivatalból a per tárgyát nem változtathatja meg, a peranyagot önkényesen nem bővítheti, bizonyításfelvétel pedig szintén kizárt.⁷⁶ A bíróság a közrehatási

⁷³ Pp. 199. § (2) bek.

⁷⁴ Döme Attila: A perkoncentráció kulcsa: a közbenszóló határozat. In: Németh János – Varga István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. HVG-Orac, Budapest, 2014. 406. o.

⁷⁵ Ébner Vilmos: A Pp. 237. §-ához fűzött kommentár. In: Varga István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I.* HVG-ORAC, Budapest, 2018. 969. o.

⁷⁶ Ébner (2018) 970. o.

tevékenységét mindaddig gyakorolhatja, ameddig nem sérti ezen elveket, s e sérelemnek még a látszatát sem ébreszti.

A pártatlanság követelménye kizárja, hogy az igazságosságra vagy a perkoncentrációs célokra hivatkozással a bíró a felek jogi tanácsadójaként járjon el. A pártatlanságnak nem passzivitásban és közömbösségben kell megnyilvánulnia, hanem a felek előnybe részesítésének és hátrányba hozásának tilalmában. Mindez a felekkel való együttműködést feltételez, mely során a bíró a fél jogérvényesítési szándékát befolyásmentesen tudja felszínre hozni, szükséges tájékoztatással tudja ellátni, vagy a feleket terhelő perjogi kötelezettségeket (időszerűség, jóhiszeműség) kísérli meg előmozdítani.⁷⁷ Ugyanakkor a pártatlanság elve nem béníthatja meg a bírót, így abban az esetben, amikor a törvény alapján kötelezettsége a bírónak közrehatni, nem maradhat tétlen, aktív magatartást kell kifejtenie. Ezzel esélyegyenlőség érhető el a peren belül, függetlenül attól, hogy jogi képviselővel, vagy anélkül járnak el a felek.

Látható, hogy a Pp. számos alapelvi rendelkezése a feleket felelősségteljes pozícióba helyezi, elvárja tőlük, hogy keresetindítás, valamint perbe bocsátkozás esetén aktívan vegyenek részt a per előkészítésében és lefolytatásában. A Pp. 6. §-ban foglalt bírósági közrehatási tevékenység⁷⁸ az eljáró ítélkező oldalára telepít olyan kötelezettségeket, amelyek teljesítése által biztosítva lesz a per hatékony, koncentrált és ésszerű időn belüli befejezése. A bíróságnak aktív, ügymenedzselő szerepet kell betöltenie, ha szükséges oda kell hatnia, hogy a fegyveregyenlőség tiszteletben tartása mellett a per egy értelmes, magasfokú jogi álláspontokat versenyztető párbeszéd legyen, amelyben, ha a fél kérelme homályos, ellentmondásokkal teli vagy nyilvánvalóan hiányban szenved, kérdezéssel, felhívással vagy tájékoztatással közrehasson a célszerűség, gazdaságosság és időszerűség kritériumait figyelembe véve. Ennek leghatékonyabb eszköze a Pp. 273. §-ban nevesített anyagi pervezetés.

⁷⁷ Éless - Döme (2014) 62. o.

⁷⁸ A bíróság a perkoncentráció érvényesülése érdekében az e törvényben meghatározott módon és eszközökkel hozzájárul ahhoz, hogy a felek eljárási kötelezettségeiket teljesíthessék.

5. PERTÁRGYELMÉLETEK

A bírói szerepvállalás, így az anyagi pervezetés szerepe, rendeltetése, intenzitása is annak a függvénye, hogy a jogalkotó – a fél és a bíróság közötti feladat- és hatalommegosztási felfogás tükrében – a sérelmet szenvedett és jogvédelmi igénnyel fellépő kérelmezőtől⁷⁹ milyen szinten, tartalommal és formában várja el az anyagi és eljárásjogi ismereteket.⁸⁰ Azaz milyen módon kell megjelölni valamilyen absztrakt jogszabályt, amelyet mind az állított tényállásában, mind a jogkövetkezményekről való rendelkezést illetően saját ügyére alkalmazhatónak vél, és alkalmazni kér, amelyből alanyi jogát származtatja.⁸¹ Amennyiben a kérelmek tartalmi, alaki elvárásai magasabb szakmai nívót kívánnak meg, az a bíróság közreműködési tevékenységének enyhébb alakzatát jelentheti. Ezzel szemben a kérelemmel szemben támasztott alacsonyabb kritériumok magasabb fokú tevőlegességet vonnak maguk után a bírótól, így a fél és az ítélező közötti viszonyrendszerben utóbbtól megemelt aktivitást vár el a jogalkotó. Az elvárható ideális kereset (vizontkereset) az eljárás tárgyát is képezi, az eljárás ezen kérelem mentén folyik, majd végül erről – és csak is erről – hoz döntést a bíró.

A következőkben annak okán kívánom szemléltetni a különböző pertárgymodelleket, mert az anyagi pervezetési tevékenység határfoka is ahhoz igazodik, hogy az egyes pertárgyelemek (kérelem, tényállítás, jogi minősítés), valamint az azokat összefűző jogi érvelés közötti összhang mennyire teljes, valamint ezen követelmények beazonosítása kapcsán mennyit vár el a féltől a jogalkotó. Abban az esetben, ha a pertárgyelemek közötti kapcsolat erős és azok egy irányba mutatnak, úgy a kereset következetes lesz, ehhez pedig enyhébb intenzitású bírói közrehatás fog társulni. Minél több pertárgyelem identifikálását kívánja meg a jogalkotó a féltől, a következetesség követelményének annál több irányban és viszonyban szükséges megfelelni, ami ideáltipikus esetben szintén a bíróság tehermentesítését fogja eredményezni. Abban az esetben viszont, ha a pertárgyelemek között következetlenség észlelhető, úgy a bíróság az anyagi pervezetési eszköztárával hathat közre a hibák fél általi orvoslása végett, amely minél több pertárgyelem fél általi megjelölése esetén, valamint nagyfokú következetlenség fennálltakor aktívabb bírói szerepvállalást fog feltételezni.

⁷⁹ Természetesen a jogvédelmet kérő alperestől is egyaránt.

⁸⁰ Andreas Lienhard: *Die materielle Prozessleitung der Schweizerischen Zivilprozessordnung*. DIKE, Zürich, 2013. 41. o.

⁸¹ Ébner Vilmos: Perindítás. In: Varga István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I.*. HVG-ORAC, Budapest, 2018. 617. o.

5.1. Egytagú pertárgyfogalom

Az egytagú pertárgyfogalmi rendszerben a per tárgya maga a kérelem, a *petitum*. Lényegében a felperes indítványát jelenti arra vonatkozóan, hogy milyen tartalmú döntés jelenjen meg a bíró ítéletében.

Marasztalási kereset esetén például „Kérem a Tisztelt Bíróságot, hogy alperest egy millió forint összegű, kamatokkal kiegészített kártérítésre kötelezni szíveskedjék”.

A kérelemnek egyértelműnek és határozottnak kell lennie annak érdekében, hogy a végrehajtás és a jogerő pontosan meghatározható legyen.⁸² A kérelemtől eltérően a tényállításokhoz ezen felfogás nem fűz határozottsági és változatlansági követelményt.

5.2. Kéttagú pertárgyfogalom

A kéttagú pertárgyfogalom a kérelem mellé megköveteli azon *tények* előadását, amelyre a fél az igényét alapítja. A kérelem sok esetben választ adhat arra, hogy a kérelmező milyen tényekre alapítja keresetét. Bontóperek esetén vélelmezni lehet, hogy azt a tényállítást hordozza magában a kérelem, hogy az alperessel kötött házasság megromlott, annak visszaállítására és fenntartására nincs remény. Ezzel szemben egy marasztalási kereset esetén nem minden esetben azonosítható be pontosan, hogy mi a per tárgya, mi az érvényesíteni szánt anyagi jogi igény.

Ehhez tényállásra is szükség mutatkozik, a tényeknek pedig nem absztrakt módon, hanem individualizáltan, jogra mutatra kell megjelenniük.⁸³ Ez azt jelenti, hogy az élettényállítások valamely törvényi normára kell hogy vezessenek, akár kifejezetten, akár pedig tartalmában egyértelműen kikövetkeztethetően.⁸⁴ A tényállításnak nem feltétele a hézagmentes előadás, elegendő, ha ezáltal az igény más igényektől megkülönböztethető lesz.

Abban az esetben, ha a felperes két telefont vásárolt alperestől különböző időszakokban, azonban az egyik készülékben az akkumulátor hibás volt, elegendőnek mutatkozik, ha tényállításaiban megjelöli, hogy a két telefon közül a szavatossági igénye mely eszközre vonatkozik, mely időszakban vásárolt telefonra érvényesíti igényét.

⁸² Walter H. Rechberger – Daphne-Ariane Simotta: *Zivilprozessrecht*. MANZ, Wien, 2010. 213., 295. o.

⁸³ Ébner (2018) 619. o.

⁸⁴ Rechberger – Simotta (2010) 213. o.

Ezzel megtörténik a per tárgyának individualizációja, a többi lehetséges igénytől való elkülönítése. A tényállásalelemek szubsztanciált (levezethető) előadása akkor felel meg a követelményeknek, ha azok a jogra mutatnak, és a legrelevánsabb kérdésekre adnak választ. Ezeket hívja a jogirodalom *elsődleges tényeknek*. A telefonos példánál maradva a felperesnek elő kell adnia azt, hogy a hibás készüléket mikor, hol, hogyan vásárolta, azonban nem szükséges feltüntetni a teljes tényállást, amelyben a jogra mutató tények mellett helyet kapnak kevésbé releváns, ún. *másodlagos tények* is (pl. milyen típusú gépjárművel hozta a futár a készülékeket). Ameddig az elsődleges tények kiegészítése, elhagyása, bővítése keresetváltogatást von maga után, úgy az a másodlagos tények esetében nem jelent módosítást.⁸⁵

A kéttagú pertárgymodelleket alkalmazó perrendtartások a tényállítások szubszumálásával ellenkezőleg nem követelik meg az anyagi jogra való konkrét, vagy műszavakkal, kifejezésekkel történő utalást. A jogi minősítést a felperesnek (viszontkereset esetén alperesnek) nem kell elvégeznie, a *iura novit curia*⁸⁶ elv alapján az kizárólagosan a bíróság feladatkörébe tartozik. Az osztrák perrend még a pusztán jogi álláspontok és érvelést tartalmazó beadványok előterjeszhetőségét is erősen korlátozza.⁸⁷ Amennyiben a fél mégis jogi minősítést jelöl meg, ahhoz a bíróság nincsen kötve, és nem jelent számára korlátot.⁸⁸ Ugyanúgy a kérelem-tényállítást páros tartalmából végzi el a jogalkalmazó szerv a saját minősítését, mintha a szerződő felek a szerződés tartalmában és elnevezésében különbözőképpen nyilatkoznának. Három komponens bír jelentőséggel, a *petitum*, a tényállítások, valamint a két pertárgyelem között fennálló következetesség.⁸⁹ A kereset akkor lesz következetes Szladits szerint, ha a fél „(...) a konkrét tényállást olyan általános (absztrakt) jogszabály, mint felsőtétel alá vonja (azaz szubszumálja), amely a konkrét tényállásnak megfelel és e két premisszából vezeti le következtetésként a zárótételt, vagyis azt az egyedi jogszabályt (joghatásbeli parancsot), amely a konkrét érdek összeütközésére irányadó.”⁹⁰ A logikai művelettel kikövetkeztetett jogot már csak a kérelemmel kell összeegyeztetni. Egyszerűbb megfogalmazással, egy kereset akkor lesz következetes, ha a felperes által előadott tények korrelálnak egy adott törvényi tényállással, és annak rendelkezése azonos lesz azzal a kérelmezett rendelkezéssel, amelyet a felperes az ítéletben látni szeretne.⁹¹ Abban az esetben

⁸⁵ Ébner (2018) 619. o.

⁸⁶ A bíróság ismeri a jogot.

⁸⁷ Pákozdi Zita: A pertárgy fogalma jog-összehasonlító megközelítésben. In: Németh János – Varga István (szerk.): *Egy új polgár perrendtartás alapjai*, HVG-ORAC, Budapest, 2014. 350. o.

⁸⁸ Rechberger – Simotta (2010) 215. o.

⁸⁹ Rechberger – Simotta (2010) 213. o.

⁹⁰ Szladits Károly: Jogszabálytan. In: Szladits Károly: *A Magyar Magánjog I.*. Grill, Budapest, 1942. 158. o.

⁹¹ Rechberger – Simotta (2010) 293. o.

viszont, ha következtetés állapítható meg, a bíró az anyagi pervezetés eszköztárát hívja fel a hibák orvoslására.⁹²

5.3. Háromtagú pertárgyfogalom

Ezen modell alapján a korábbiakban ismertetett ténymegjelölés és határozott kérelem mellé egy harmadik összetevő párosul, nevezetesen a fél általi jogi minősítés (*jogállítás*), amelyhez a bíróság kötve van. A kereset abban az esetben lesz következetes, ha mindhárom komponens összehangot teremt. Ennek hiányában a bíróság akkor sem ítélné meg a felperes igényét, ha egyébként a kéttagú pertárgytípus alapján az megilletné, azonban a jogi minősítése nem illeszkedik a tényállítás és petitum kettőshöz.⁹³ A ilyen fajta felfogást követő jogrendszerek magasabb szintű ismeretet követelnek meg a féltől, illetőleg a jogi képviselőtől, így a felelősség is hasonlóképpen fokozódik.

⁹² Julia Triltsch: *Verstösse gegen die materielle Prozessleitung und Rechtsschutz hiergegen*, Deutscher Anwalt, Bonn, 2008.

⁹³ Rechberger – Simotta (2010) 215. o.

6. A MAGYAR PERTÁRGYMODELL KIALAKULÁSA

A magyar perjogi dogmatika az egy-, kettő-, és háromtagú fogalmak helyett megkülönbözteti a kereset tárgyát, tartalmát, valamint alapját. A kereset tartalmán a bíróság döntésére irányuló kérelmet értjük, a kereset tárgyán az érvényesíteni kívánt jogot, az alapot pedig azon tények halmaza jelenti, amelyekből a fél az érvényesített jogot kijelöli (elsődleges tények). A kereset tárgya sem a Plósz-féle Pp.-ben⁹⁴, sem pedig az rPp.-ben nem jelentett tisztán jogi minősítést, hanem vagy az individualizációs, vagy a szubsztanciális elmélet alapján került sor a jog meghatározására. A 20. század két jogtudósa, Plósz Sándor⁹⁵ és Magyary Géza⁹⁶ eltérő álláspontot képviselt a kereset identifikációja kapcsán, előbbi a jogállításban, utóbbi a tényállításban látta a beazonosítás kulcsát. Perjogi hagyományunk származtatva építette be az érvényesíteni kívánt jogot a kereset elemei közé és sosem rugaszkodott el a klasszikus kéttagú pertárgyfogalomtól a háromkomponenses megoldás felé. Az rPp. a szubsztanciális elven alapuló szabályozást alakított ki, azonban az 1996-os novelláris változtatásokat követően fokozatosan háttérbe szorult a tények részletezett előadása, a bírói gyakorlat az enyhébben kifejtett tényállással is megelégedett, nem kívánva meg szinte a teljes életviszony feltárását.⁹⁷ A Magyary-féle kéttagú pertárgyelméletet nyugtatta a Legfelsőbb Bíróság 2/2010. (VI. 28.) PK véleménye, amelyben a jogcím téves felhívásának, minősítésének a Legfelsőbb Bíróság nem tulajdonított jelentőséget, hiszen a kereset tárgyát, azaz az érvényesített jogot a kereset alapját képező tények határozták meg, a jogi minősítés továbbra is a bíróság feladatkörében kapott

⁹⁴ A Plósz-féle Pp. 129. §-ának keresetlevélre vonatkozó szabálya alapján a keresetlevélnek tartalmaznia kellett a perfelvételi tárgyaláson előadandó kereset közlését, vagyis a jog előadását, amelyet a felperes érvényesíteni akart, valamint a határozott kérelmet. A jog alakszerű megnevezése nem volt szükségszerű, hanem a jogállítást a kereset egész tartalmából kellett megállapítani (identifikáció, individualizáció).

⁹⁵ Plósz a felperes jogállítást állította középpontba, a jogot származtató tények megjelölését a tárgyalás előkészítése során tartotta követendőnek. A jogra mutató tények annak okán nem képezték részét a keresetlevélnek, mivel az eljárást megindító iratot idéző kérelemnek szánta, amely csupán értesíti a másik felet az érvényesíteni kívánt igényről. Plósz nem kívánta meg a jognak az alakszerű megnevezését, jogszabályhelyi idézését, hanem elegendőnek tartotta, hogy ha a jogállítást a kereset egész tartalmából, nevezetesen a kereset megalapítására szolgáló tények előadásából identifikálható. Corpus Juris Hungarici Magyar Törvénytár, 1911. évi kötet, Franklin Társulat, 1912. 68. o., Pákozdi Zita (2014) 328. o.

⁹⁶ Magyary Géza a kereset két garanciális elemeként a kérelmet, illetőleg a tényeket jelölte meg, utóbbit annak tudatában, hogy jogot előadni jogot keletkeztető tények nélkül képtelenség. Álláspontja szerint nem elegendő a jogra mutató tényállításokat a keresetlevélben absztraktnan előadni (és később a szóbeli tárgyaláson tüzetesen a bíróság elé tárni), hiszen az e fajta késleltetés nem teszi lehetővé a perakadályok minél korábbi vizsgálatát. Magyary a német és svájci szabályozásnak megfelelő kéttagú pertárgyfogalom úttörője volt, amely megkívánta a tényállítás kellő részletezettségét már az eljárás kezdeti szakaszában.

⁹⁷ Ébner (2018) 625 o.

helyet a klasszikus *da mihi factum, dabo tibi ius*⁹⁸ elv alapján. Az így megállapított joghoz a bíróság már kötve volt⁹⁹, azonban a felek gyakorta szembesülhettek meglepetés ítéletekkel, amelyek kiküszöbölése végett a jogalkotó új alapokra helyezte a hatályos polgári perrendtartásunkat.

⁹⁸ „Add nekem a tényt, és én adom neked a jogot”

⁹⁹ Ébner (2018) 625. o.

7. AZ ÚJ PP. ÁLTAL MEGKÖVETELT PERTÁRGYELEMEK

A hatályos Pp.-ben már első olvasatra kitűnik az a jogalkotói személtváltás, amelyet a kodifikációs munkálatok során sem a Polgári Perjogi Kodifikációs Főbizottság¹⁰⁰¹⁰¹ *perjogi szabályozási koncepciótervezete*, sem a Szakértői Javaslat¹⁰²¹⁰³, de még a Koncepció¹⁰⁴ sem irányzott előre. A következőkben a keresetlevél érdemi részében helyet foglaló pertárgyelemeket veszem szemügyre, hiszen az anyagi pervezetés ezen komponensek harmónia-hiánya esetén lép működésbe. A Pp. 170. § (2) bekezdése alapján a keresetlevél érdemi részében a félnek fel kell tüntetni a bíróság döntésére irányuló határozott kereseti kérelmet, az érvényesíteni kívánt jogot a jogalap megjelölése által, a mindezek alapjául szolgáló tényeket, a három pertárgyelem közötti összefüggés levezetésére vonatkozó jogi érvelést, valamint a tényállításokat alátámasztó és rendelkezésre álló bizonyítékokat, bizonyítási indítványokat.

¹⁰⁰ Felállította: 1267/2013. (V. 17.) Kormányhatározat

¹⁰¹ A Pp. kodifikációjának előkészítésére felállított Polgári Perjogi Kodifikációs Főbizottság *perjogi szabályozási koncepciótervezete* az individualizációs modellre építve javasolta a kereset tárgyának tényelőadással való meghatározását, de a tervezet megfogalmazott egy olyan paradigmát is, amelyben akár a szubsztanciált tényállítás is alkalmas megoldás lehetett volna a kereset tárgyának megjelölésére. A részletes és következetes kereset elvárása, mint tisztázó funkció már az eljárás korai szakaszában érvényre jutott volna, ezzel elősegítve az alperes mihamarabbi érdemi védekezését és az eljárás gyorsítását. A tervezet központi elemének az anyagi pervezetést szánta. Éless Tamás – Ébner Vilmos: A pervezetés – az érdemi tárgyalás előkészítése. In: Németh János – Varga István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. HVG-ORAC, Budapest, 2014. 67-68. o.

¹⁰² Az Igazságügyi Minisztérium és Prof. Németh János felhívására tizennégy munkabizottság készítette el az egész eljárásra vonatkozó szakértői javaslatát

¹⁰³ A Szakértői Javaslat a keresetlevelet csupán idéző kérelemnek határozta meg, amely lényegében egy közjogi viszonyt kreált a fél és a bíróság között azzal, hogy a bíróságnak arról kellett csak döntenie, hogy a keresetlevél befogadható, az alperessel közölhető, a kereset előadása viszont a szóbeli tárgyalás részét képezte volna. Ennek okán a keresetlevélben csupán annak feltüntetése volt indokolt, hogy a felperes milyen igényt kíván érvényesíteni az ellenérdekű félle szemben, a tényeket annyiban kellett feltüntetni, hogy a bíróság döntést tudjon hozni a befogadhatóságról és az alperessel való közlésről. Ezen koncepció nem követelte meg a tények szubsztanciális előadását, így szinte megegyezett a Plósz-féle individualizációs, identifikációs modellel. Varga István – Éless Tamás (szerk.): *Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára*. Magyar Közlönykiadó, HVG-ORAC, Budapest, 2016. 288-290. o.

¹⁰⁴ A Kormány korábbiakban említett 2015. január 14. napján elfogadott Koncepciója egy sajátos háromtagú pertárgyfogalom mellett foglalt állást. A tervezet értelmében a felperesnek a határozott kereseti kérelmén felül meg kellett jelölnie a tényállításait, valamint jogállításait is. Utóbbi elemhez szigorú precizséget javasolt a kötelező jogi képviselő bevezetése és az azzal járó magasabb szintű jogi jártasság elvárása okán. A Koncepció alapján nem lett volna elegendő absztraktnan, a kereset összességéből meghatározni az érvényesíteni kívánt jogot, abban azonban nem foglalt állást, hogy az identifikációt az individualizációs vagy a szubsztanciális módszerrel kívánta volna előírni.

7.1. *Határozott kereseti kérelem*

A Pp. a *petitum*-ot követeli meg a keresetlevél első tartalmi elemeként, azaz a felperes olyan feltételhez nem kötött indítványát, hogy a bíróság milyen tartalmú rendelkezést hozzon a döntésében. A kérelemnek olyan határozottsággal kell megjelennie a keresetlevélben, hogy sikere esetén arra nézve marasztalási perekben végrehajtás folyhasson.¹⁰⁵ A határozott kereseti kérelem lényegében az ítéletnek az egybevágó előképe, így a bíróság ahhoz kötve van, nem ítélt meg többet vagy kevesebbet annál, mint amit a felperes kér.¹⁰⁶ A kereseti kérelem akkor lesz határozott, ha abból a jogvédelem pontos módja és mikéntje meghatározható, azonban ettől elválasztandó a kereset következetessége, amely az egyes kereseti részek (kereset tárgya, tartalma, alapja) közötti összhangot követeli meg.¹⁰⁷

7.2. *Az érvényesíteni kívánt jog*

A Pp. 170. § (2) bekezdés b) pontja bevezette a fél által érvényesíteni kívánt igény jogi minősítésének kötelező megjelölését. A Konceptió sugallott már arra, hogy egy sajátos háromtagú pertárgyfogalom alakul kibontakozóban, azonban kevesen számítottak arra, hogy a jogalkotók szembe mennek mind a Plósz-féle Pp., mind Magyary Géza által képviselt logikával, mind pedig a *iura novit curia* elvével. Ezen rendelkezés nem jelent meg a Szakértői Javaslatban sem, illetőleg a – mindig is mintának tekintett – német, osztrák és svájci eljárási kódexek sem állnak a fél minősítését megkövetelő és ahhoz a bíróságot kötni rendelő háromtagú pertárgyfogalmak talaján.¹⁰⁸ Azzal, hogy a törvényszéki szint generális rangra került, ott pedig a jogi képviselet kötelező, fokozott elvárásként jelenik meg az anyagi jog és az eljárási jog ismerete, így a keresetlevéllel szemben támasztott követelmények is. Azzal, hogy a bíróság már nem a kereset egészéből következtet az érvényesíteni kívánt anyagi jogra, hanem annak pontos jogi minősítéséből, elkerülhető, hogy a felperes, az alperes és a bíróság három különböző módon értelmezze a per tárgyát, s ezzel kiküszöbölhetőek az ún. meglepetésítéletek.¹⁰⁹ Ezen

¹⁰⁵ Magyary Géza: *Magyar Polgári Perjog*. Franklin Társulat, Budapest, 1913. 484-485. o.

¹⁰⁶ Ld: rendelkezési elv (2. § (2) bek.) és az érdemi döntés korlátai (342. § (1) bek.)

¹⁰⁷ Varga – Éless (2016) 290. o.

¹⁰⁸ Zsitva Ágnes: Perindítás. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*, Wolters Kluwer, Budapest, 2017. 255. o.

¹⁰⁹ Ebner (2018) 645. o.

követelmény megjelenik a bíróság döntésében is, hiszen a jogalkalmazó ítélete nem terjedhet ki olyan jogra sem, amelyet a fél a perben nem állított.^{110 111}

Visszatérő kérdés, hogy a perben álló félnek milyen mélységben kell ismernie a jogot, így az eljárásjogi és az anyagi jogi szabályokat? A hiányzó ismereteket az ügyvéd közreműködése képes pótolni, ezáltal a pervitel hatékonysága növekedni fog. Az eljárás törvényszéki fokra történő modellezése, s ott a jogi képviselőt kötelező igénybevétele, ezzel pedig a kötelező jogi minősítés elvárása több okra vezethető vissza. A törvényszéki eljárás magasabb szakmai kompetenciát feltételez, komplexebb ügyek kerülnek a bíróság elé, így indokolt, hogy már az eljárás megindítása előtt is „előminősítést” végezzen a fél (ténylegesen a jogi képviselője), hogy egyáltalán a szubsumált tények, leképezett jog és kérelem alapján érdemes-e megindítani az eljárást. Ugyanez érvényesül az alperesi oldalon is, hiszen már nagy mértékű szakmai állásfoglalást igényel annak a kérdésnek az eldöntése is, hogy költség- és időtényezők figyelembevételével megéri-e perbe bocsátkozni és vitatni a felperes által előadottakat. Az ügyvéd szerepe a perben nem csak a feleknek profitálhat, hanem magának az eljárásnak és a bíróságnak is. A szakszerű jogi képviselőt által a per koncentráltabbá válik, előbb tudnak rögzülni a felek véglegesített álláspontjai, amely által a bíróság anyagi pervezetése is csekélyebb intenzitást tud kapni, így a munkateher is enyhül a jogalkalmazó szerv oldalán.¹¹² A Polgári Perjogi Kodifikációs Bizottság Perjogi szabályozási koncepciótervezete a jogi képviselőt ezért egy szakmai hídnak tekintette a fél és a bíróság között.¹¹³ Fontos kritérium azonban, hogy a bíróság járásbírói eljárási perekben nem tehet különbséget aközött, hogy a fél rendelkezik-e jogi képviselővel az eljárásban vagy sem.

A kötelező jogi minősítés bevezetése kapcsán rendkívül nagy diszkrépanciát tapasztaltam mind ügyvéd-bíró viszonyban, mind pedig a jogi képviselők közötti álláspontok tekintetében. A bírói vélekedés egyöntetűen helyesli az újítást, amely magyarázható a tehermentesítés, a célszerűség, hatékonyság és időszűrés aspektusából is. Nagyon kevés az olyan eset, amikor a felperesnek (gyakorlatban a jogi képviselőjének) szűkös szubjektív vagy objektív határidő áll rendelkezésre a keresetének megindítására, így bírói álláspont alapján elvárható, hogy az idejében nem szűkölködő felperes felhívjon egy anyagi jogi jogszabályt az igényérvényesítése során. Ezzel szemben az ügyvédtársadalmat megosztja a jogcímhez kötöttség követelménye, folyamatosan váltakozó szemlélettel találkoztam. Többen az rPp. „kényelmesebb” megoldását

¹¹⁰ Pp. 342. § (3) bek.

¹¹¹ Haupt Egon: A jogcímhez kötöttség a polgári perben. In: *Magyar Jog*, 2000/10. sz.; Haupt Egon: És mégis jogcímhez kötött! - Válasz Kovács László szerkesztő észrevételeire. In: *Magyar Jog*, 2003/12. sz.

¹¹² Bár kétségtelen, hogy a fél hatékony védelme elsőbbséget élvez a bíróság tehermentesítése előtt.

¹¹³ Éless – Ébner (2014) 387-389. o.; Éless – Döme (2014) 388. o.

favorizálják, hiszen a régi kódex alapján csupán a tényállítást és a kereseti kérelmet kellett előadni a felperesnek. Ezzel ellentétes az az álláspont, mely szerint viszont fontos elvárás az eljárás tárgyának mihamarabbi rögzülése, annak elérése, hogy az eljárás mindhárom főszereplője egy logikai síkon értelmezze a per tárgyát, ezzel pedig elkerülhetőek a meglepetésítéletek. Tapasztaltam olyan véleményt is, amely szerint a kötelező jogi minősítés bevezetése a laikus peres feleket teljesen kiszolgáltatja, amely ellentétes a per céljával.

A Pp. 7. § (1) bekezdés 8. pontbeli értelmező rendelkezés alapján a jogalap az az anyagi jogi jogszabályi rendelkezés, amely az alanyi jogot közvetlenül keletkeztető tényeket meghatározza és annak alapján az igény támasztására feljogosít, azonban ezen rendelkezés értelmezési problémákat vet fel. A magánjogi normák lehetnek kógensek, illetőleg diszpozitív jellegűek. A jogosultságok nem csak jogszabályból eredhetnek, hanem a felek akaratától függően más kikötésekből is, így például egy atipikus szerződésből. Utóbbiaknak nincs követlen jogszabályi megfeleltethetősége, közvetetten is csak az eltérést engedélyező normák.¹¹⁴ Magánjogi jogviszonyokban így kérdésessé válik a jogalap általi megjelölés követelménye.

A Pp. 170. § szintén nem ad útmutatást arra vonatkozóan, hogy a jogi minősítést a félnek alaki jogszabályi forrással kell megjelölni, vagy elegendőnek tekinti a jogi műszavakkal történő körülírást. A kódexhez fűzött miniszteri indokolás¹¹⁵ és a joggyakorlat¹¹⁶ is megfelelőnek tartja az utóbbit, azonban a körülíráshoz a határozottság követelménye kell, hogy társuljon. Ha az érvényesíteni kívánt joghoz több forma is társítható, például egyszerre kárformák, kötbérformák vagy kamatformák, akkor a félnek egyértelműen és beazonosíthatóan kell előadni, hogy igényét mire alapozva kívánja érvényesíteni. Szintén fontos kritérium, hogy a minősítés követelménye csak akkor kötelező, ha az az érvényesíteni kívánt igényre mutat.¹¹⁷

A korábbiakban ismertetett telefonos példára visszautalva: Ha az eladó hibátlanul teljesített, azonban a vevő késelemben esik a vételár megfizetésével, úgy az eladónak nem szükséges a szerződés létrejöttére vagy érvényességére vonatkozóan jogi minősítést elvégezni, azonban a késedelmi kamat, a szerződésszegéssel okozott kár, vagy a kártérítés módjához kapcsolt jogi minősítést mindenképpen fel kell hívnia. Ezáltal lesz a per tárgya azonosítható.

¹¹⁴ Ébner (2018) 646. o.

¹¹⁵ T/11900. számú törvényjavaslat

¹¹⁶ Kúria Gfv.VII.30.331/2019/10, megjelent: BH2020.273.

¹¹⁷ Ébner (2018) 646. o.

A Pp. XV. fejezete speciális szabályokat rendel a jogi képviselő nélkül eljáró fél járásbírótság előtti perei esetében. A különböző eltérő és könnyítő rendelkezések (pl. közvetlenség elvének fokozása, szóbeli előadás, jegyzőkönyvbe mondás, formanyomtatvány használata stb.) közül az egyik legjelentősebb különbség az általános szabályokhoz képest a kéttagú pertárgyfogalomhoz való visszalépés.

A Pp. hatálybalépésével nem követelte meg a féltől, hogy keresetlevelében, viszontkereset-levelében, beszámítást tartalmazó iratában, illetve az írásbeli ellenkérelmében feltűntesse a jogalapot, a jogi érvelést, valamint a konkrét jogszabályhelyet. A 2020-as Pp. Novella változtatott a szabályozáson, melynek eredményeként a jogi képviselő nélkül eljáró félnek nem kell feltüntetni a jogalapot és a jogi érvelést ugyanezen beadványok tekintetében.¹¹⁸ A 2018-as szabályozás alapján a félnek az érvényesíteni kívánt jogot, illetve az anyagi jogi kifogást úgy kellett megjelölni, hogy a jogalap beazonosítható legyen. A beazonosíthatóság fogalmi meghatározása túlságosan absztrakt volt ahhoz, hogy el lehessen dönteni miként is lehet pontosan az identifikáltság elvárható szintjét elérni, így a jogalkotó novelláris változtatásával mindezt a tényelőadásokra konkretizálta.¹¹⁹

A szabályozás tehát figyelemmel van a fél szakmai helyzetére és jogismeretének hiányára, keresetének következetessége kizárólag a tényállítástól és a kereseti kérelemtől függ. Ez lényegében a Plósz és Magyary-féle jogra mutató modern-szubsztanciálási tényállítás-modelljének feleltethető meg. Más megfogalmazásban, a félnek azokat a tényeket szükséges felhívnia, amelyek a tárgyi jog előírásaival összhangban alkalmasak az általa érvényesíteni kívánt alanyi jog megnyitására.¹²⁰

7.3. Az érvényesíteni kívánt jogot és a kereseti kérelmet megalapozó tények

Fordított arányosság figyelhető meg a jogi minősítés elvártsági foka és a tényállás szubsztanciált előadása között. Azzal, hogy a fél jogi állítása (minősítése) felerősödött, úgy a tények felsorakoztatása leszűkülhet, egyszerűbbé válhat. A felperesnek kizárólag azon tényállási elemeket kell megjelölnie, amelyek az általa alakszerűleg vagy körülírással felhívott jogi normához - valamint a kereseti kérelemhez - illeszthetők, azokat viszont kellő részletezettséggel és hézagmentesen. Látjuk, hogy a korábbi perrendekhez képest megfordul a

¹¹⁸ Pp. 247. § (1) bek.

¹¹⁹ Pp. 247. § (2) bek.

¹²⁰ Éless Tamás – Parlagi Mátyás: Az érvényesíteni kívánt joghoz kötöttség. In: Németh János – Varga István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-ORAC, Budapest, 2014. 354. o.

leképezés iránya. A Plósz-féle kódex, valamint az rPp. a tényekből és a kereset egészéből identifikálta a jogot, ezzel szemben az új Pp. alapján a törvényi tényállás határolja be az élettényállás releváns elemeit. Ez egy olyan fordított szubsztanciált rendszert képez, amely során a keresetlevél idéző funkcióján túllép a jogalkotó és elvárja a felektől, hogy a jogi minősítés mellé rendelt tények csoportja az eljárás minél korábbi szakaszában rendelkezésre álljon, ezzel segítve az alperest is a védekezése mihamarabbi előadásában.¹²¹ Azon kérdésre, hogy mely tényeket szükséges megjelölni, visszautalnék a jogi minősítés kapcsán írt fejezetrészre, hiszen ugyanolyan módon kizárólag azon tényeket kell előadni, amelyek az adott jogszabályi rendelkezéshez viszonyítottan relevánsak, így a korábbi jogra mutató tények helyett a „tényekre mutató jog” lesz az irányadó, az ún. másodlagos tények nem bírnak szükségképpeni relevanciával.

Például, ha a felperes keresete súlyos jogsértés miatt az ajándék visszakövetelésére irányul és tényállási elemként megjelöl egy jogsértőnek tűnő magatartást, úgy hiánytalanul és helyesen társítja a törvényi tényállási elemhez az élettényállási viszonyait. Abban az esetben viszont, ha a felhívott anyagi jogszabályhely és a tényállítás közötti jelentésbeli összhang az észszerűség határát meghaladóan távoli és laza kapcsolat sem állapítható meg a két pertárgyfogalom között, úgy a felperes keresetleveléből hiányoznak az elsődleges tények. A bíróság ez esetben nem anyagi pervezetéssel fog élni, hanem eljárásjogi kérdés okán hiánypótlással egyidejűleg a kereset visszautasításról fog dönteni. Fenti példánál maradva, ha a felperes a súlyos jogsértés tényállási megfeleltethetőségét annak tanúsítja, hogy a megajándékozott rövid ismertség után máris élettársi kapcsolatot létesített egy másik személlyel, úgy a súlyos jogsértés előadásának hiányában a kereset nem lesz befogadható.¹²²

Minimum követelmények lehetnek például: gyermektartásdíj megállapítása esetén tartalmaznia kell a keresetlevelnek a gyermek indokolt szükségleteit, a havi kiadásokat és saját jövedelmét. Birtokvédelmi eljárás esetén a birtokláshoz való jogot megalapozó tényeket és a zavarási cselekmény körülírását. Ráépítési igény esetén, az építés befejezésének időpontját, a munkálatok körét és értékét.

¹²¹ Ébner (2018) 647. o.

¹²² Aszódi (2022) 234. o.

7.4. Jogi érvelés

A jogi érvelés alatt a felperes azon kötelezettségét érti a perrendtartás, amellyel a fél alá tudja támasztani a keresetében rejlő elemek összhangját. Jóllehet a következetesség követelménye nem szerepel a normatív rendelkezések között, a szakszerű indokolási kötelezettség a következetes kérelem-minősítés-tényállítási triász levezetésében ölt testet. A felperesnek olyan érvelést kell előadnia, amely egy hibátlan kereset esetében az ítéletben is helyet kapna a bíró indokolásában. A jogi konklúzió szoros összefüggésben áll a per céljával és szerkezeti felépítésével. A Pp. szabályozása a törvényszéki eljárásra lett modellezve, amely megköveteli a jogi képviselő közreműködését, s ezzel a szakszerű pervitelt. Az osztott perszerkezet bevezetése, valamint az eljárások gyorsítására való törekvés indukálja, hogy a kereset már az eljárás korai szakaszában is következetes legyen, ezzel a féltől (és a jogi képviselőjétől) elvárja, hogy már az eljárás megindítása előtt minősítse a beadványt, azaz sajátos módon egy egyéni előzetes kontrollt végezzen el a keresetén. Az elvárható anyagi jogi és eljárásjogi ismeretek olyan maximalizálása ez a tevékenység, amely során a fél rá van kényszerítve, hogy megvizsgálja, helyes anyagi jogi rendelkezést hívott fel, azzal tartalmában és mennyiségében is megfelelően társította a releváns tényállási elemeket, illetőleg igazodik-e hozzá az indítványozott kérelem is. A törvény ezzel egyrészt enyhíti a bíróság leterheltségét, másrészt támpontot is jelent a bíró számára, hogy a felperes minősítése mögött mi a tartalom, milyen szakszerű megfontolások rejlenek. Abban az esetben, ha a felperes tényállítása és a *petitum* is egy anyagi jogszabályra mutatnak, azonban a fél hibásan minősítette az általa érvényesített jogot, úgy a kereset nem lesz következetes. Az is előfordulhat, hogy a jogalap és a kérelem kerül összhangba, de a felperes elmulasztja a jogalaphoz társítandó tényeket megjelölni, vagy azokat hiányosan adja elő. Lehetséges, hogy a tényállítások felhívott joggal való megfeleltethetősége esetén a rendelkezés nem azonosítható a felhívott anyagi jogszabály rendelkezésével.¹²³ Fenti eshetőségek fennállása esetén sem a bíróság, sem pedig az alperes nem tudja identifikálni, hogy mire irányul a kereset, mi lesz a per tárgya. Ezen kollízió feloldására szolgál a perfelvétel során alkalmazandó bírósági közbenjárás, a továbbiakban bemutatásra kerülő anyagi pervezetési tevékenység.

¹²³ Ébner (2018) 650-652. o.

8. AZ ANYAGI PERVEZETÉS RENDELTETÉSE

Fentieket összefoglalva az anyagi pervezetés fogalma egy olyan bírói aktivitást takar, amelynek *közvetlen* vagy *közvetett* hatása van a per anyagára¹²⁴, azaz vagy maga a bíróság végez egy olyan percselekményt, amely által az elbírálendő anyagi jog- és tényhalmaz, a bizonyítékok köre megváltozik, vagy ugyanez a fél aktivitásának az eredménye a bíróság kérdése, tájékoztatása vagy felhívása által. *Közvetett hatásról* akkor beszélünk, ha a bíróság cselekménye vált ki aktivitást a félben, katalizátorként¹²⁵ előmozdítja a felek tevékenységét és abban működik közre, hogy az alperes és a felperes a hibáit korrigálhassa, perfelvételi nyilatkozatát adekvátan előadhassa.¹²⁶ A pervezetési jogosítványok mértéke elsősorban attól függ, hogy a perrendben a felek rendelkezése és a tárgyalási elv vagy a bíróság rendelkezése és a hivatalból történő eljárás elve érvényesül-e.¹²⁷ Az anyagi pervezetés mint láthatóvá vált, a tárgyalási elv kiterjesztése és a hivatalbóliség fokozódása, így a bírói aktivitás csak lehetőséget kínál fel arra, hogy a fél a felhívásra, tájékoztatásra kíván-e reagálni, többlet percselekményeket megtenni, akár keresetet változtatni. Amennyiben azonban a fél tétlen marad, nincs mód a hiányosságokat hivatalbóli eljárási cselekmény alapján pótolni, így a bíró szabályszerű eljárást folytat le, ha ismételten már nem él az anyagi pervezetés eszköztárával és a rendelkezésre álló peranyagra alapozza döntését.¹²⁸ A dolgozat főként ezen esetköröket vizsgálja a továbbiakban.

Közvetlen hatás akkor jelentkezik, ha a bíró saját tevékenységével bővíti a per anyagát. Ennek egyik esete az, amely során a bíró olyan tényeket közöl a felekkel, amelyeket hivatalból szükséges észlelnie.¹²⁹ Ide tartozhat a szerződés semmisségét megalapozó tények észlelése¹³⁰¹³¹, igényérvényesítési perakadályok, anyagi jogi határidők vagy a köztudomású tények felek elé közvetítése. A bíróságnak az esetkörök fennállása során lehetőséget kell adni a nyilatkozattételre, mellyel a fél pontosíthatja, módosíthatja, korrigálhatja a korábbi

¹²⁴ Lienhard (2013)

¹²⁵ Az ügyvédek által szolgáltatott információk alapján nem minden esetben a bíróság eszközöli hivatalból az anyagi pervezetési tevékenységet, hanem sok esetben maga a fél az, aki kezdeményezi a bíróság aktív magatartását annak érdekében, hogy ő megfelelően tudja teljesíteni eljárásjogi kötelezettségeit.

¹²⁶ Pp. 6. §-ához fűzött miniszteri indokolás (T/11900. számú törvényjavaslat).

¹²⁷ Magyary Géza: *Magyar polgári perjog*. Franklin Társulat, Budapest, 1924. 286. o.

¹²⁸ Pp. 183. § (6) bek.: Ha a fél valamely perfelvételi nyilatkozatot a bíróság anyagi pervezetése ellenére nem vagy nem teljeskörűen terjeszt elő, a bíróság a fél perfelvételi nyilatkozatait hiányos tartalma szerint, a rendelkezésre álló peranyag alapján bírálja el.

¹²⁹ Pp. 237. § (3) bek. b) pont: A bíróság hozzájárul a jogvita kereteinek tisztázásához azzal, hogy a felek tudomására hozza, ha a rendelkezésre álló adatok alapján olyan tényt észlel, amelyet hivatalból kell figyelembe venni.

¹³⁰ 2/2010. (VI. 28.) PK vélemény.

¹³¹ Pfv.V.20.744/2021/6.

nyilatkozatát. A Pp. 237. § (3) bekezdés c) pontja ugyancsak a közvetlen hatást tartalmazza azzal, hogy a bíróság tájékoztathatja a feleket arról, hogy olyan kérdésekben is dönthet az anyagi jogszabályok által megengedett körben, amelyekre vonatkozóan a felek ugyan terjesztettek elő kérelmet, de a bíróság mégis más jogkövetkezmény alkalmazását látja célszerűnek.¹³² Erre lehet példa a közös tulajdon megszüntetése.

Az anyagi pervezetés lényeges megkülönböztető ismérve, hogy az a jogvita érdemi szempontú, anyagi jogi minősítésén alapul, ezzel egyértelműen elválasztva az alaki pervezetés esetköreitől, amelyek a per ütemezését, folyamatosságát szolgáló bírói cselekmények jelentik és vezérmotívumként a processzualis hatékonyság jelenik meg, amely képes az eljárást gyorsabbá, célszerűbbé, célravezetőbbé alakítani.¹³³¹³⁴ Mindebből következően a hivatalból vizsgálendő eljárásjogi kérdések sem tartoznak az anyagi pervezetés kategóriájába, még akkor sem, ha az értékelés során az anyagi jog rendelkezései is fellelhetők.

Példával szemléltetve: Eshetőlegesen sorrendben álló keresetek esetén a Pp. 170. § (4) bekezdése elvárja, hogy az elbírálás kért sorrendjét a fél határozza meg. Ha a fél ezen kötelezettségének nem tesz eleget, úgy az nem az anyagi pervezetés eszköztárát fogja igényelni, hiszen eljárásjogi kérdést értékel a bíró, azt hiánypótlással, rosszabb esetben visszautasítással fogja kezelni. Ezzel szemben ha a felperes feltűnteti a sorrendet, azonban rossz sorrendben, az anyagi jogból következő logikával ellentétesen, a bíró már az anyagi pervezetés intézményét hívhatja fel és nem a hiánypótlás lesz az alkalmazandó eljárásjogi eszköz.¹³⁵¹³⁶

Vajon az ügyvédek hogyan vélekednek az anyagi pervezetés rendeltetéséről? A válaszadók kiemelkedő hányada a célszerűséget jelölte meg a bíróság ezen közrehatásának szerepeként. A jogbiztonságra való törekvés még meghatározó szempontként jelent meg az ügyvédek körében, azonban az igazságosság követelménye elenyészőnek bizonyult, valamint egyesek a gyorsaságban, egyértelműségben, vagy éppen a per lezárásában és az ítélelhozatal lehetőségének igényében látták az anyagi pervezetés kulcsát. Ezzel szemben a válaszadók a gyakorlati tapasztalataikból kiindulva az időszerűséget és a perek minél előbbi befejezését

¹³² Pp. 237. § (3) bek. c) pont: A bíróság hozzájárul a jogvita kereteinek tisztázásához azzal, hogy a felek tudomására hozza, ha jogszabály szerint a kérelemhez nincs kötve.

¹³³ Éless – Döme (2014) 74. o.

¹³⁴ Pákozdi Zita: Új intézmények a Pp. koncepciójában - az anyagi pervezetés jogösszehasonlító megközelítésben. In: *Acta Universitatis Szegediensis*, 2014/2. sz. 146. o.

¹³⁵ Aszódi (2022) 224. o.

¹³⁶ Új Pp. Konzultációs Testület 4. számú állásfoglalása (2017. november 3.).

szignifikánsan több alkalommal társították az anyagi pervezetéssel, a megalapozott döntés meghozatalára való törekvés azonban ennek ellenére is generális rendeltetésként azonosítható.

A Pp. a perkoncentráció elvében fejezi ki, hogy a bíróságnak és a feleknek törekedniük kell arra, hogy az ítélet meghozatalához szükséges valamennyi tény és bizonyíték olyan időpontban álljon rendelkezésre, hogy a jogvita lehetőleg egy tárgyaláson elbírálható legyen¹³⁷, ezen elvárando eredmény szolgálatában áll egyrészt az anyagi pervezetés is. Arra a kérdésre, hogy a bíróság által alkalmazott anyagi pervezetés a jogvita előbbi befejezését eredményezte-e, az ügyvédi vélemények spektruma szintén rendkívül szerteágazó. Többen közvetítették felém azt, hogy inkább a jogvita kereteinek rögzülésében, a megalapozott döntés elérésében, így az eredményhatékonyságban látták az érdemi pervezetés zálogát, arra többen felhívták a figyelmemet, hogy időszerűségben érzékelhető változás nem tapasztalható, egyezség hiányában a perek évekig történő elhúzódása továbbra is jelentős problémaként áll fenn a mai napig. Az ügyvédektől nyert információkat összefoglalva, az anyagi pervezetés inkább szolgálja az ügy kimerítő tárgyalását, az „ügy kezelhető mederben tartását”, valamint a jogbéke elérését, mintsem az eljárások mihamarabbi befejezését. Természetesen minden egyes ügy más, temérdek körülmény befolyásolhatja az eljárást és a véleményeket, a leggyakoribb ilyen tényező az ügyvédi előadások által a bíró karizmájának és szakértelmének említése volt. Fenti kérdéskörök kapcsán egyértelmű következtetéseket nem lehet levonni, az viszont rendkívül beszédes, hogy az anyagi pervezetést ennyire szélsőséges álláspontok övezik.

¹³⁷ Pp. 3. §

9. AZ ANYAGI PERVEZETÉS SZEREPLŐI

Fontos megemlíteni, hogy a korábbi fejezetekben elhangzottak és a későbbiekben említést kapó részek főként a felperesi nézőpontra vonatkoznak, hiszen ő az a személy, akit – állítása szerint – jogsérelem ért, aki előzetesen elvégez egy logikai műveletet és minősíti a saját keresetét, majd kéri a bíróságtól, hogy nyújtson neki jogvédelmet, amely közjogi viszony a sikeres befogadást követően kontradiktórius eljárássá válik. Az alperes ellenkérelme azonban viszonylagos a felperes keresetéhez, hiszen az érdemleges védekezést behatárolja a felperes keresetének következetessége (is).

A hiánytalan, világos, ellentmondásoktól mentes felperesi tény- és jogállítás, illetőleg határozott kérelem által felállítható lesz a per logikai egysége, a felperes által előadottakkal szemben pedig alperesi tény- és jogtagadás, valamint hasonlóképpen kérelem fog állni.¹³⁸ Ahogyan a modern, önrendelkezési jogból és magánautonómiából érvényesített polgári per, úgy az anyagi pervezetés sem képzelhető felek nélkül. Ők a felperes és az alperes (a dolgozat is ezen két pozíciót tárgyalja), azonban ugyancsak vonatkozhat az oldalukon beavatkozóra, illetőleg minden olyan személyre, akire nézve határozat meghozatalának lenne helye. Az eljárás és a közrehatás harmadik elengedhetetlen alanya a bíróság, függetlenül attól, hogy elsőfokon vagy másodfokon ítélezik, vagy éppen perújítás során jár el. A jogirodalom¹³⁹ nem tesz különbséget aközött, hogy az ítélező egyesbíróként vagy tanácsban jár el, utóbbi esetében a megosztott feladatok sem változtatnak a közrehatás jellegén. Ideáltipikus helyzetben tényleg nem jelentkezik dichotómia, azonban a túlterjeszkedés, vagy a pártatlanság elvének sérelme nagyobb eséllyel következhet be egy olyan eljárásban, ahol a bírósági szakmai színvonal alacsonyabb mértékű, illetőleg a tárgyalás során nincsenek további szempárok, akik kontroll alatt tudnák tartani az eljárást.

Összegezve, az anyagi pervezetés bírói tevékenység, azonban annak eredménye egy közös cselekvés a felekkel, amelyet a Pp. 183. § (1) bekezdése is megerősít azzal, hogy a jogvita kereteit a szereplők együttes magatartással határozzák meg. A bíró feladata – mint a közhatalom letéteményese – az eljárás mederben tartása és előmozdítása.¹⁴⁰¹⁴¹

¹³⁸ Éless – Ébner (2014) 380. o.

¹³⁹ Ébner (2018) 979. o.

¹⁴⁰ Éless – Döme (2014) 59., 64., 78. o.

¹⁴¹ Pákozdi (2014) 145. o.

10. AZ ANYAGI PERVEZETÉS IDEJE

Az anyagi pervezetés gyakorlása nagyban függ attól, hogy a jogalkotónak mi az elképzelése a per szerkezetét és lefolyását illetően. Egységes perszerkezet esetén a feleknek lehetőségük van arra, hogy az eljárás egésze során megváltoztassák álláspontjaikat. Ezen perdinamikai rendszerben nem rögzül a per tárgya, nincsen preklúzió, így a bíróságnak is folyamatosan figyelemmel kell kísérnie a felek által előadottakat, a pervezetés szükségessége visszatérő. Ezzel szemben osztott perszerkezetben a közrehatási tevékenységek a perfelvételre koncentrálnak, csak kivételes esetben oldható fel a pervezetés a tárgyalási szakban.

A perfelvételi szak a Novella által módosított Pp. 187. § (1) bekezdése alapján három módon alakulhat, ebből az anyagi pervezetés színtere szóban a perfelvételi tárgyalás lehet, vagy írásban fog megvalósulni a válaszirat, viszontválasz előterjesztésére történő felhívásban.

A törvény hallgatólagosan megengedi azt a módszert is, hogy a bíróság az idézéssel egyidejűleg tájékoztassa a feleket az egyes anyagi pervezetési tevékenységét érintő kérdésekről, így például a bizonyítási teherről. A perkoncentrációs célokat elősegítő megoldás előnyös a felek számára, hiszen már kellően korai időpontban felismerhetik nyilatkozataik hiányosságait, így fel tudnak készülni a bíróság perfelvételi tárgyaláson felmerülő felhívásaira is. Ezzel csökkenethető annak az esélye, hogy a perfelvételi tárgyalást azért kelljen elhalasztani¹⁴², mert a bíróság felhívása alapján a fél önhibáján kívül nem tudja teljeskörűen előadni a perfelvételi nyilatkozatát.

A gyakorlat azonban az esetek többségében mindezt nem követi. Az interjú során másodfokú ítélkezési tapasztalatként azzal szembesültem, hogy az elsőfokú bíróságok az ügyek jelentős részében nem igazítják tevékenységüket a perkoncentráció követelményéhez. A bíróságot fokozott aktivitás és felkészültség terheli már a per korai szakaszában is, amikor átlátja a felperes keresetlevelének és az alperes ellenkérelmének ellentétes előadásait, annak okán, hogy látja az elé tárt tényállást, a bizonyítási terhet, a jogalapot, valamint az ezeket összekötő jogi érvelést. A további álláspontok kifejtésének lehetősége szűkös¹⁴³, így a válaszra és viszontválaszra történő felhívások azon bírói cselekmények, amelyek erős tisztázó funkciót képviselnek. Ezzel szemben gyakori hiba az elsőfokú bíróságoktól, hogy ezen felhívások csak rendkívül általánosan, konkrétumoktól és aktivitástól mentesen jelennek meg.

¹⁴² Pp. 192. § (1) bek. c) pont.

¹⁴³ Természetesen van lehetőség előkészítő iratban történő nyilatkozattételre, azonban többszörös felhívással a per előkészítő szakasza is évekig húzódhat.

Nem csak a bíróság passzívabb szerepvállalása okozhatja a peres eljárás elhúzódását és hátráltathatja a peranyag mihamarabbi koncentrációját. Minden egyes bírói megkeresésem során felhívták a figyelmemet arra az ügyvédi gyakorlatra, mely szerint a jogi képviselők gyakorta nyújtanak be felhívás nélkül előkészítő iratokat, amelyek hatálytalanságot vonnak maguk után.¹⁴⁴ Mindezt úgy „alakítják” hatályossá a szóbeli tárgyalás során, hogy a bíróság tudomására hozzák, hogy a hatálytalan nyilatkozat egészét – egy mondatban előadva – a továbbiakban fenntartják. Ezen problematikus esetkör megelőzhető és tompítható lenne a korai, aktív, felhívásban megtestesülő anyagi pervezetés által, azonban az ítélezőknek ettől függetlenül is meg kell vizsgálnia a jelentős terjedelemben is rúgó fenntartott nyilatkozatokat, amelyek bírói elmondások alapján az esetek többségében kevésbé tartalmaznak új és érdemi információkat, azok „inkább szólnak az ügyfélnek”.

A gyakorlatot és a jogirodalmat foglalkoztatta az a kérdés, hogy az anyagi pervezetés a kereset tekintetében mikor gyakorolható legkorábban. Két konkuráló álláspontot kívánok bemutatni a következőkben, jóllehet Ébner Vilmos álláspontja még a 2020. évi Pp. Novella¹⁴⁵ (továbbiakban: Novella) előtti időszakra tehető, a Novella végül egyértelműsítette a szabályozást. A kérdés akként foglalható össze, hogy a bíróság már az első adandó alkalommal – azaz a keresetlevél beérkezésével – köteles-e anyagi pervezetéssel élni, vagy annak legkorábbi időszaka csak és kizárólag a perfelvételi szak megnyílása lehet, tehát az az időpont, amikor az alperes ellenkérelmével kontradiktóriussá válik az eljárás.

Rendszertani szempontból megközelítve a kérdést, a kommentárirodalom¹⁴⁶, bírói testületi állásfoglalás¹⁴⁷, valamint egy konkrét bírói döntés¹⁴⁸ is az utóbbit jelöli meg helyes válaszként, hiszen a Pp. az anyagi pervezetés jogintézményét a perfelvételi és érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös rendelkezések között helyezte el. A Pp. 183. §-a kiemeli, hogy a jogvita kereteinek meghatározására a perfelvételi szak ad módot, és mivel az anyagi pervezetés elsődlegesen a perfelvételhez van rendelve, így annak gyakorlása a perindítási szakban nem valósulhat meg. A rendszertani szemlélet mellett azonban a jogintézmény funkcióját és a perkoncentrációjára való törekvés szempontjából is érdemes vizsgálni a kérdést. Egy ellentmondó, nem következetes kereset esetében az alperes érdemi védekezésre nem

¹⁴⁴ vö. ehhez Pp. 202. § (3) bek.

¹⁴⁵ 2020. évi CXIX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról.

¹⁴⁶ Zsitva (2017) 347. o.

¹⁴⁷ Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozása, 2017. július 7., 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról, elektronikus magyarázat és oktatási anyag, Országos Bírószági Hivatal, a 237. §-hoz fűzött magyarázat; Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozásának 11. állásfoglalása (2018. június 20–21.).

¹⁴⁸ BDT2020. 4233.

kényszeríthető¹⁴⁹, hiszen kevésbé adekvát keresetre kéne neki alternatív, feltételes védekezést előadnia, ezzel feleslegesen gyarapítva a per anyagát és a költségeket. Az alperes így bizonytalanságba kerül, nem tudja, hogy mi is a per tárgya. Védekezésének központi elemeként csupán a következetlenséget tudja megjelölni, érdemben nem képes előterjeszteni részletezettségében semmit, így a perfelvételi szakban alkalmazott anyagi pervezetés által mindent egy iratba kényszerül sűríteni, melyre a felperesnek szintén egy lehetősége lesz reagálni. Ezen logika mentén mindkét fél meghallgatáshoz fűződő joga sérülhet, hiszen a korai perakadályok vizsgálata nélkül folyamatosan tolódik az előadások érdemi tisztázásának lehetősége, ez pedig pontosan a perkoncentrációs célok ellen hat.¹⁵⁰ Ébner Vilmos álláspontja koránt sem tekinthető elrugaszkodottnak, azonban ő is felhívja a figyelmet arra, hogy az anyagi pervezetés keresetindítási szakhoz kötése a rendelkezési jog sérelmének veszélyével is fenyegethet.

A Novella többek között beiktatott egy olyan tiltó normát, amely egyértelműsítette, hogy a keresetlevél perfelvételre való alkalmassága szempontjából nem vizsgálható a keresetlevél érdemi részében előadott azon kérelem, állítás, illetve érvelés, amelynek értékelése az ügy érdemére tartozik, valamint az sem, hogy a felperes által megjelölt bizonyítékok, bizonyítási indítványok alkalmasak-e, illetve elegendőek-e a keresetlevélben foglaltak alátámasztására.¹⁵¹ A Pp. tehát csupán meghatározott szempontoknak megfelelő nyilatkozatokat vár el a féltől a keresetlevél érdemi részében, annak eleget téve perakadály nem fog jelentkezni, a keresetlevél közölhető az alperessel.¹⁵² A félnek elő kell adnia a jogi minősítését, az azt megalapozó tényállításait, a határozott kérelmet, az ezen elemeket összefogó jogi érvelést, valamint a rendelkezésre álló bizonyítékokat és bizonyítási indítványokat, azonban az már nem követelmény, hogy a tények valóságukban is a megjelölt jogra mutassanak, melyhez igazodik a kérelem és a jogi érvelés is, a kereset ettől függetlenül alkalmas lesz a perfelvételre. A következetlenség feloldására csupán ezt követően nyílik meg lehetőség.¹⁵³

¹⁴⁹ Természetesen az alperes nem kényszerített védekezésre, a rendelkezési jogából fakadóan ő dönt, hogy védekezik vagy sem.

¹⁵⁰ Ébner (2018) 982. o.

¹⁵¹ Pp. 176. § (6) bek.

¹⁵² BDT2020. 4235. Ha a bíróság a keresetlevelet közli az alperessel, azzal azt a jogi álláspontját juttatja kifejezésre, hogy a keresetlevelet perfelvételre alkalmasnak találta, ezért utóbb a keresetlevél annak hiányai miatt már nem utasítható vissza és a per sem szüntethető meg. A fennmaradó hiányosságokat az anyagi pervezetéssel kell pótolni.

¹⁵³ Aszódi (2022) 233. o.

11. AZ ANYAGI PERVEZETÉS TÁRGYA - NYILATKOZATOK

A Pp. meghatározza, hogy mely nyilatkozatok tekintetében érvényesülhet az anyagi pervezetés. A 237. § (1) bekezdése alapján ha a fél perfelvételi nyilatkozata – e § alkalmazásában ideértve a keresetlevélben feltüntetett nyilatkozatokat is – hiányos, nem kellően részletezett vagy ellentmondó, a bíróság közrehat abban, hogy a fél a perfelvételi nyilatkozatát teljeskörűen előadja, illetve annak hibáit kijavítsa. A törvény tehát *expressis verbis* meghatározza a pervezetési tevékenység terepét, ennek megfelelően a perfelvételi nyilatkozatokra helyeződik a hangsúly. A Pp. értelmező rendelkezései¹⁵⁴ és a Pp. 183. § (1) bekezdése segítségül szolgálnak a behatárolásban, így ilyen nyilatkozatnak számít az írásbeli ellenkérelem,¹⁵⁵ válasz és viszontválasz¹⁵⁶, előkészítő irat¹⁵⁷, viszontkeresetlevél¹⁵⁸, az azzal szembeni felperesi ellenkérelem¹⁵⁹, beszámítást tartalmazó irat¹⁶⁰, illetőleg az azzal szembeni ellenkérelem¹⁶¹ is. Ezen halmazba tartozhat még a fél tárgyaláson megtett szóbeli nyilatkozata is. Azon perbeli nyilatkozatok, amelyek nem hozhatók összefüggésbe a Pp. 183. § (1) bekezdésével, nem lehetnek az anyagi pervezetés tárgyai sem, így például perköltség felszámításával, egyezségi ajánlat elfogadásával összefüggésben tett vagy ideiglenes intézkedés iránti kérelemre irányuló nyilatkozattal összefüggő bírói aktivitások nem minősülnek a Pp. 237. §-ában foglalt anyagi pervezetésnek.

A perfelvételi tárgyaláson túl az érdemi tárgyalási szakban is gyakorolható az anyagi pervezetés, abban az esetben, ha az kereset- vagy ellenkérelemváltoztatással¹⁶² vagy utólagos bizonyítással¹⁶³ függ össze. Sikeres elbírálás esetén a preklúziós hatás feloldásra kerül, a továbbiakban a perfelvételi szakra vonatkozó szabályok lesznek irányadók.¹⁶⁴

Másodfokú eljárásban a fellebbezés és a csatlakozó fellebbezés szintén megnyitja a lehetőséget az anyagi pervezetés gyakorlására¹⁶⁵, így az ott előterjesztett kereset- és

¹⁵⁴ Pp. 7. § (1) 16.

¹⁵⁵ Pp. 199-200. §

¹⁵⁶ Pp. 201. §

¹⁵⁷ Pp. 202. §

¹⁵⁸ Pp. 204-206. §

¹⁵⁹ Pp. 207. §

¹⁶⁰ Pp. 209-210. §

¹⁶¹ Pp. 207. §

¹⁶² Pp. 217. §

¹⁶³ Pp. 220. §

¹⁶⁴ Pp. 222. § - A perfelvétel kiegészítése

¹⁶⁵ Pp. 364. § - Az elsőfokú eljárás szabályainak alkalmazása

ellenkérelemváltoztatásra, utólagos bizonyításra is megfelelően alkalmazandók a szabályok, csak úgy mint a perújítási szakban megtett nyilatkozatok esetében is.¹⁶⁶ A felsoroltak csak az általános esetköröket fedik le, a per különböző szakaszaiban az egyes nyilatkozatokhoz speciális szabályok alkalmazását írja elő a törvény¹⁶⁷, valamint a 237. § (1) bekezdése a keresetlevélben foglalt nyilatkozatokra is kiterjeszti az anyagi pervezetés hatályát.¹⁶⁸

11.1. Nyilatkozási követelmények

A Pp. 237. § (1) bekezdése¹⁶⁹ a fél által már megtett, rendelkezésre álló nyilatkozatokra korlátozza a bírói közrehatást. A rendelkezési és a tárgyalási elv sérelme nélkül engedhető meg csak az anyagi pervezetési tevékenység, melyre csak és kizárólag a fél előadása és indítványa adhat alapot. Mindezt megerősíti a Pp. 237. § (5) bekezdése is azzal, hogy az érdemi közrehatást a fél kérelmeinek és jogállításainak korlátain belül gyakorolhatja a bíróság. Abban az esetben, ha hiányzik a nyilatkozat, úgy nem nyílik lehetőség arra, hogy a bíróság az anyagi pervezetés eszköztárával éljen, hiszen arra neki nincsen „jogalapja”. A megtett nyilatkozat szükségképpen eleme, hogy legalább utalást tartalmazzon valamely tényre, bizonyítékra, kérelemre vagy anyagi igényre. Ezen kijelentések lehetnek homályosak, hiányosak, nyelvezetében szakszerűtlenek, így a bíróság az anyagi pervezetés eszköztárával tárja fel, hogy a fél az utaláshoz pontosan milyen rendeltetést kíván társítani. Ahogyan nyilatkozat hiányában, úgy az utalástól mentes előadás esetében sem intézhet kérdést a bíró a félhez, önkényesen nem bővítheti közvetlenül a per anyagát.¹⁷⁰

Abban az esetben, ha a fél akként nyilatkozik, hogy „Mit akar a felperes ennyi idő után?”, az utalás lehet az elévülésre, azonban ahhoz, hogy ebből az elévülési kifogás érvényesítésének szándéka mutakozzon meg, a bírónak nyilatkoztatnia kell a felet, hogy a kijelentésnek milyen jelentőséget tulajdonít.¹⁷¹

A Pp. 237. § (1) bekezdése a nyilatkozat hiányos, nem kellően részletezett vagy ellentmondó tulajdonsága esetében teszi lehetővé az anyagi pervezetési tevékenységet. Jóllehet

¹⁶⁶ Pp. 392. §

¹⁶⁷ Pl. Pp. 266. § (4) bek.

¹⁶⁸ Ébner (2018) 980. o.

¹⁶⁹ Pp. 237. § (1) Ha a fél perfelvételi nyilatkozata - e § alkalmazásában ideértve a keresetlevélben feltüntetett nyilatkozatokat is - hiányos, nem kellően részletezett vagy ellentmondó, a bíróság közrehat abban, hogy a fél a perfelvételi nyilatkozatát teljeskörűen előadja, illetve annak hibáit kijavítsa.

¹⁷⁰ 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról, elektronikus magyarázat és oktatási anyag, Országos Bírósági Hivatal, a 237. §-hoz fűzött magyarázat.

¹⁷¹ Ébner (2018) 983. o.

a normaszöveg nem nevesíti a következetesség hiányát, a Pp. 237. §-ához fűzött miniszteri indokolás kiterjeszti a hatályát a nem konzekvens perfelvételi nyilatkozatokra is: „Az anyagi pervezetés olyan bírói aktivitást jelent, amelynek közvetlen vagy közvetett hatása van a peranyagra. A felek perfelvételi nyilatkozatai (jogállítások, tényállítások, kérelmek, bizonyítékok és indítványok) ellentmondásosságának, hiányosságának vagy következetlenségének bírói észlelését, és ennek tisztázására irányuló bírói cselekvést jelenti.”¹⁷²

¹⁷² Miniszteri indokolás a Pp. 237. §-ához. (T/11900. számú törvényjavaslat)

12. AZ ANYAGI PERVEZETÉS ESZKÖZTÁRA

Felmerülhet a kérdés az Olvasóban, hogy ténylegesen, a gyakorlatban miként valósul meg az anyagi pervezetési tevékenység. Mik lehetnek az ítélkező fórum konkrét eszközei, jogosítványai, cselekményei?

A pervezetést a bíróság szóban vagy írásban gyakorolja. A két alkalmazás között különbség nem mutatkozik, az írásban eszközölt közrehatást a végzés önmaga bizonyítja, míg a szóban elhangzottakat a jegyzőkönyv tanúsítja. Fontos kritérium, hogy az anyagi pervezetés minden egyes elemét rögzíteni szükséges, így annak tényét, idejét, címzettjeit és eszközét is pontosan dokumentálni kell, ekként tudja a másodfokú bíróság is rekonstruálni az elsőfok szabályszerű eljárását.¹⁷³

Az anyagi pervezetés legfontosabb eszközei a felhívás, a kérdés, valamint a tájékoztatás.¹⁷⁴ Mielőtt azonban az egyes technikákat ismertetném, szükséges előtte az anyagi pervezetés és ezzel együtt az alkalmazásával együtt járó eszközök funkcióit bemutatni, tehát azt, hogy mire irányul a bíró tényleges pervezetése, milyen célt szolgálnak a fent említett módszerek.

Az ítélkező anyagi pervezetésének egyik legalapvetőbb célja a fél nyilatkozatának megértése és annak valódi tartalmának feltárása, amelyet *tisztázó funkcióként* említ a jogirodalom.¹⁷⁵ Ez vonatkozhat tényállításokra, bizonyítékokra, kereseti kérelemre, de egyéb nyilatkozatokra is egyaránt. A bíróság közrehat annak érdekében, hogy előtte is tisztázott legyen azon szóbeli vagy írásbeli előadás, amely lehet, hogy a fél számára teljes mértékben egyértelmű.

Például a perfelvételi tárgyaláson a fél ekként nyilatkozik: „A József tud erről nyilatkozni, minden nap ott volt az építkezésen”. A bíró nincsen tisztában azzal, hogy ki a tanú, milyen elérhetőségei vannak, milyen releváns tényállási elemekről tudna nyilatkozni, melyik építkezésen és mikor észlelhette a történéseket. A tisztázó funkció által ezen kérdések világossá és pontosabbá tehetők.

¹⁷³ 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról, elektronikus magyarázat és oktatási anyag, Országos Bírósági Hivatal, a 237. §-hoz fűzött magyarázat.

¹⁷⁴ Pp. 237. § (4): A bíróság az (1)-(3) bekezdésben meghatározott esetekben az ügy körülményeitől függően a félhez intézett kérdéssel, nyilatkozattételre felhívással, illetve tájékoztatással járul hozzá ahhoz, hogy a felek eljárási kötelezettségeiket teljesíthessék.

¹⁷⁵ Triltsch (2008)

A *transzformációs funkció* szorosan kapcsolódik a tisztázó jellegű tevékenységhez. Lényege akként foglалható össze, hogy a bíróság a fél szakszerűtlen nyilatkozatait ösztönzéssel és a tisztázó funkcióval áttranszformálja a jogi nyelvezet professzionális szférájába.¹⁷⁶

Előző példánál maradva, ha a fél kijelenti, hogy „Hát, kérdezzük meg a Józsefet, ő biztosan tud erről nyilatkozni”, akkor a bíróság megkísérli ezen előadást perszerű kijelentéssé változtatni és felfedni, hogy a fél ezen nyilatkozatát indítványnak szánja-e.

A *megértési-értelmezési funkció* kötelezettséget telepít a bíróságra, hogy tisztázza a felekkel a jogvitát mind tényállásbeli, mind pedig jogi szempontból. Az eljárás három résztvevőjének ugyanazon a nevezőn kell állnia, rögzíteni szükséges, hogy mik azok tények, cselekmények, amelyek relevanciával bírnak. Ezáltal a meglepetésítéletek elkerülhetőek, hiszen egyik félben sem marad olyan érzet, hogy eltérő nézőpontból közelítették meg a vitát, mint ami a bíróság ítéletében helyet kap az érdemi döntésben és az ahhoz fűzött indokolásban.¹⁷⁷

Ennek elkerülése végett eklatáns példa, ha a perfelvételi tárgyalást megkezdve a bíró röviden összefoglalja a per tárgyát, a felek álláspontjait és azon kérdésköröket, amelyek álláspontja szerint jelentőséggel bírhatnak.

Láthatóvá vált, hogy a bíróságnak széles körű jogosítványai vannak annak érdekében, hogy feltárja a nyilatkozatokkal kapcsolatos következetlenséget és beavatkozzon a tiszta tárgyalási és rendelkezési elvbe. A bíróság célja elsődlegesen, hogy felszínre hozza és megértse a felek előadásait, valamint meg is értesse velük azoknak a tényleges tartalmát. Ezt nem mással tudja elérni, mint a felhívási, kérdezési és tájékoztatási eszközeivel. Fontos azonban, hogy a Pp. 237. § (4) bekezdése nem jelent zárt taxációt, így minden olyan közrehatás, közlés ide tartozhat, ami elősegítheti, hogy a fél a döntéshez szükséges nyilatkozatát megtegye, indítványát előterjessze. Ebbe a körbe tartozó lehet a személyes meghallgatás mind jogi képviselővel¹⁷⁸, mind pedig anélkül eljáró fél esetében¹⁷⁹.

Az egyes eszközök közötti választás, annak egyáltalán szükségessége és terjedelme eltérő intenzitással jelentkezhet az eljárás különböző szakaszaiban, így a perfelvételi és érdemi tárgyalási szakban, vagy az írásbeli és szóbeli előadások eltérő vonatkozásában. A *felhívás*

¹⁷⁶ Triltsch (2008)

¹⁷⁷ Lienhard (2013)

¹⁷⁸ Pp. 230. § (1) bek.

¹⁷⁹ Pp. 253. § a.) pont

lényegében a fél aktivitására való ösztönzésként foglалható össze, amely megvalósulhat általános, illetve konkretizált módon.

Általános lehet a bíróság olyan kijelentése, melyben felhívja a felet, hogy nyilatkozzon, miért tartja relevánsnak az adott tényt megemlíteni. Ezzel szemben a konkrét felhívás (pl.: „Nyilatkozzon az alperes, hogy milyen időpontra tehető az életközösség megszűnése!”) már kérdéses, hogy nem nyúlik-e bele a kérdésfeltevés halmazába.

A kérdés ugyanis a leghatásosabb eszköze a bíróság anyagi pervezetésének, amely szintén megfogalmazható általános, illetőleg konkrét jelleggel. A jogirodalom¹⁸⁰ a kérdést tekinti a leggyakrabban alkalmazott pervezetési eszköznek, azonban az ügyvédektől nyert információk alapján a bírósági felhívás és tájékoztatás több esetben kerül alkalmazásra. A *tájékoztatásban* hiányzik a fél aktív magatartásra való ösztönzése, a bíróság a felek elé tárja, hogy a nyilatkozat valamely hibáját észleli, és az javításra szorulandó. A tájékoztatás a legkényesebb eszköze a bíróságnak, a pártatlanság látszatának megőrzése során a kijelentéseket rendkívül nagyfokú körültekintéssel szükséges alkalmazni. Az egyes eszközök vegyülhetnek, követhetik egymást, a célzott kérdést vagy felhívást sok esetben megelőzi az általános bírói pervezetés. Mindig az adott perceselemnény függvényében szükséges vizsgálni, hogy milyen intenzitású és tartalmú technikát alkalmazhat a bíróság.¹⁸¹

A jogirodalom¹⁸²¹⁸³ előnyben részesíti a célzott, konkrét, tárgyilagos kérdésfeltevést és tájékoztatást az absztrakt megoldásokkal szemben, hiszen így nagyobb eséllyel tudja a bíróság előmozdítani a fél rendelkezési jogát és peranyag-szolgáltatási kötelezettségét, az eljárás pedig nem válik parttalanná és terjengőssé. Ezzel ellenkezőleg sok esetben az általános megfogalmazás válik irányadóvá azon perbeli helyzetekben, amikor a bíró tilalmakkal találja szembe magát és a felek eljárásjogi sérelmének elkerülése végett csak mérsékeltebb anyagi pervezetés az elfogadható. A szavakba öntés absztrakt módozatára kerül sor akkor is, amikor a fél nyilatkozata oly mértékben hiányos és önellentmondó, hogy a célzott kérdésfeltevések jelentős idő- és energiabefektetéssel járnának.

Például a házastársak vagyoni viszonyai körében a fél minimálisan adja csak elő az évek során bekövetkező bevételeit és kiadásait. Ebben az esetben szükségtelen lenne a felet

¹⁸⁰ Ébner (2018) 988-989. o.

¹⁸¹ u.o.

¹⁸² 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról, elektronikus magyarázat és oktatási anyag, Országos Bírósági Hivatal, a 237. §-hoz fűzött magyarázat.

¹⁸³ Axel Kunze: Major Changes in the German Civil Procedure Code. In: *International Legal Practitioner*, 2002/3. sz. 4. o.

minden egyes vagyonelemre tekintettel külön felhívni éves lebontás szerint, ehelyett a bíróság általános megfogalmazással ösztönzi a felet, hogy állításait egy perfelvételi nyilatkozatban összesítve adja elő.

13. NYILATKOZATOK FOGYATÉKOSSÁGAI

Látható, hogy az anyagi pervezetést az érvényesítés szándékával megtett utalást tartalmazó nyilatkozat fogyatékosága váltja ki, így mindenképpen szükséges legalább a nyilatkozat megléte az érdemi pervezetéshez. A következőkben bemutatásra kerülnek a tipikus nyilatkozati hibák, amelyeket az egyes pertárgyelemek kiemelésével és vizsgálatával tesztek meg. Bírói megkereséseim során arra kerestem a választ, hogy a nyilatkozatokban rejlő fogyatékoságot és következtelenséget milyen eszközökkel érdemes és célszerű orvosolni, különös tekintettel a szabatos fogalmazásra és az azzal kapcsolatos korlátok óvatos kezelésére.

Általánosságban elmondható, hogy az anyagi pervezetési tevékenység szélesebb körben tudja kifejteni funkcióit és a bírónak nem kell vékony határterületeken megválogatni a közrehatási eszközöket azokban az esetekben, amikor a fél eleget tett peranyag-szolgáltatási kötelezettségének, a pertárgyfogalmak esetében pedig csak kisebb bizonytalanság és részletezettség-hiány tapasztalható. Ezekben az esetekben a fél már „megtalálta” a számára kedvező és következetes megoldást, azt kisebb fokú bírói aktivitással is konkretizálni lehet, például a transzformációs és a tisztázó funkció révén. Ellenkező esetben visszafogottabb jelleggel és körültekintően kell eljárnia az ítélkezőnek, ugyanis a rendelkezési és tárgyalási elv nem sérülhet, valamint a Pp. 237. § (5) bekezdése is nyugtatja azt a határt, ameddig a bíróság terjeszkedhet. A felek kérelmei és jogállításai kijelölik az anyagi pervezetés megengedettségét és határfokát.

A következőkben olyan esetköröket említek, mely során a fél nyilatkozatai önmagukban hiányosak, ellentmondóak, nem kellően részletezettek, vagy teljes mértékben hiányoznak a bíróság előtti érvényesítéshez. A fél előadása azonban lehet következtelen, ami két irányba hat. Egyrészt a hivatkozott nyilatkozatok belső harmóniája felé, másrészt a többi pertárgyelemmel való kapcsolat irányába. Abban az esetben, ha a fél hibátlanul szubszumálta az adott törvényi tényálláshoz tartozó életviszonyait, de az ahhoz társított kereseti kérelem nem egyezik a felhívott anyagi jogszabály rendelkezésével, a kereset következtelen lesz. Lehetséges, hogy a tényállás és a *petitum* kapcsolata kifogástalan, azonban a fél nem a megfelelő jogi következtetést végezte el a minősítés során. Olyan esetkör is elképzelhető, hogy a jogi minősítés és a kérelem is egy irányba hatnak, azonban a törvényi tényállás elemei és az előadott élettényállás nem feleltethetőek meg egymással. Ezekben az esetekben a kereset nem lesz következetes. A bírói szerepvállalás és az anyagi pervezetés mértéke is ahhoz fog igazodni, hogy a pertárgyelemek közötti összhang mennyire erős. Előzetesen annyi megállapítható az

ügyvédek által szolgáltatott információkból, hogy az anyagi pervezetési tevékenység leggyakrabban a kereseti kérelem és a jogalap tisztázása, valamint a bizonyítással kapcsolatos kérdéskörökben merülnek fel. Konkretizálva mindezt, a döntés szempontjából lényeges nyilatkozatok teljes körű, adekvát, és következetes formában történő előadása indukálta legtöbbször az anyagi pervezetés alkalmazását. A tényállás feltárására vonatkozó bírói tevékenység fenti esetekkel szemben elenyésző mértékűnek bizonyult.

A dolgozat felépítése, így a pertárgyelemekkel kapcsolatos nyilatkozati fogyatékoságok is a felperesi perspektíva alapján kerülnek ismertetésre, hiszen a felperes az a személy, aki elsődlegesen elvégzi az általa sérelmezett helyzethez viszonyítottan az előzetes logikai értékelést, megjelöli azt az anyagi jogszabályi rendelkezést, amelyhez társítani fogja a kérelmét és az élettényállását, majd ezt meg kívánja erősíteni a jogi érvelésével és a rendelkezésre álló bizonyítékaival. Mielőtt az egyes pertárgyelemeket venném végig, szót kell ejtenem az alperes pozíciójáról is, amelyre ugyanúgy érvényesek a rendelkezési és tárgyalási elv által kijelölt fél és bíróság közötti viszonyrendszer követelményei.

Az alperesi védekezés fogyatékosága is megalapozhatja a bíróság közbenjárását. A védekezés abszolút hiánya vagy túl általános volta bírósági meghagyás kibocsátását¹⁸⁴ eredményezi, védekezés esetén azonban ezen oldalon is előfordulhatnak hiányosságok és következetlenségek. Amennyiben az alperes nem reagál minden egyes felperes által előadott állításra vonatkozóan, úgy a bíróságnak felhívással, tájékoztatással és figyelmeztetéssel kell élnie, hogy a le nem reagált kérdésköröket nem vitatottnak fogja tekinteni. Az alperesi pozícióban lévő fél ugyanakkor anyagi jogi kifogással (pl. elévülés¹⁸⁵) vagy önálló ellenjogával (beszámítási kifogás, viszontkereset) élhet, ezen nyilatkozatokat azonban a felpereshez hasonlóan meg kell feleltetni a következetesség követelményeinek.¹⁸⁶ Anyagi jogi kifogások esetében szigorú követelményeket kell betartani, hiszen akár egy kisebb elszólás is ötletet teremthet az alperes védekezéséhez, ezzel borítva a tisztességes eljáráshoz fűződő elvárást.

Egy olyan utalásból, hogy „Mit akar a felperes ennyi idő után?” már lehet következtetni az elévülési kifogás jellegére, azonban fel kell hívni az alperest, hogy adjon számot a kijelentésének tényleges tartalmáról.

¹⁸⁴ Pp. 181. §

¹⁸⁵ Az elévülési kifogással kapcsolatban vitatott a joggyakorlatban, hogy szükséges-e arról tájékoztatást adni, ha az anyagi jogszabály szerinti elévülési idő nem egy, hanem két év, vagy ez az ítéletre tartozó kérdés. Többségi álláspont szerint erről akkor sem kell tájékoztatást adni, ha mindkét fél tévesen értelmezi a jogszabályt, mert a bíróság az ítéletében foglal állást, hogy milyen elévülési idő alkalmazandó és miért nem alapos az elévülési kifogás. Más álláspont szerint az elévülésre vonatkozó tájékoztatás is szükséges, mert adott esetben a védekezés irányát is megváltoztathatja a fél erre tekintettel, ezért az elévülés körében releváns tényeket adhat elő a tájékoztatás után.

¹⁸⁶ Ébner (2018) 984-986. o.

Minél egyértelműbb az érvényesítési szándék, annál erősebb eszközöket vehet igénybe a bíró. Általános féli előadás során általános bírói felhívás következik, azonban egy konkrét szándék esetében már akár kérdésfeltevés is alkalmazható, ha csak azzal van probléma, hogy az alperes nem perjogilag megfelelő terminológiát használ.¹⁸⁷

13.1. Tényállítás

Mindenek előtt szükséges elhatárolni azon esetköröket, amikor a fél nem bocsát rendelkezésre tényeket, illetőleg azt, ha ugyan ezt megteszi, de abban hiányosság fedezhető fel. Gyakori hiba a kereset következtetlensége esetkörében a tényállítási hiánya. Természetesen nem arról van szó, hogy a teljes tényállás hiányzik, hiszen az a Pp. 176. § (2) bekezdés e) pont alapján hiánypótlást, majd visszautasítást vonna maga után a Pp. 170. § (2) bekezdése által megkövetelt keresetlevél tartalmi elemének vonatkozásában. Abban az esetben, ha egy jogra mutató (ún. elsődleges) tényállási elem nem áll rendelkezésre, úgy az alapján a felperes által felhívott jogi minősítés sem határozható meg teljes bizonyossággal. A deficit mértéke eltérő lehet, így egy komplex törvényi tényállás esetén a hiányosságok akár kikövetkeztethetőek lehetnek a *petitum*-ból, a jogállításból és a jogi érvelésből, azonban a tisztázás itt sem nélkülözhető tevékenység.

Garanciálisnak tartom megemlíteni, hogy a jelen, valamint a következő fejezetekben foglaltak általános esetköröket tartalmaznak, melyeket példákkal kívánok az Olvasó számára életszerűbbé tenni. Minden egyes peres ügy magában hordoz egy sajátos jelleget. Eltérő lehet a bíró felfogás, az ítélkező kompetenciája, a felek magatartása, maga az ügytípus is, és így tovább. A tényállások differenciáltsága minden egyes ügyben más, az anyagi pervezetés „protokollja” sincs előzetesen determinálva, az mindig az adott ügy körülményeire viszonyul.¹⁸⁸

Példával szemléltetve: Egyszerű megítélésű, egymozzanatú cselekményt magába foglaló kártérítési ügyben az esetek túlnyomó többségében a tényállás könnyebben rögzül, a bírósági szakaszban ezen múltban lejátszódott életviszony kerül a fókuszba. Ezzel ellentétben a személyállapotú perekben a peres felek a bírósági eljárás során is „formálhatják” a tényállást magatartásaikkal, amelyhez a bírónak folyamatosan

¹⁸⁷ Lienhard (2013) 75-82. o.

¹⁸⁸ Kovács Helga Mariann: A perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös rendelkezések, in Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz*. Wolters Kluwer, Budapest, 2019. 649. o.

aktualizálni kell magát. Jelen esetben nem feltétlenül az egyezségkötésre hívom fel a figyelmet, hanem például arra, hogy egy szülői felügyelettel kapcsolatos és kapcsolattartási perben a felek a gyermekükért folytatott „küzdelemben” a hosszadalmas bírósági eljárás során tetteikkel akarva-akaratlanul gyakorta nehezítik meg az ítélkező feladatát.

Az ún. elsődleges, jogra mutató tényállítások hiányossága esetén a bíróságnak visszafogott karaktert kell képviselnie. A tények rendkívül szoros összefüggésben állnak a felhívott anyagi jogszabállyal, hiszen a jogi minősítés kötelezettsége révén a fél a normatív törvényi tényállásból „találja meg” a hozzáillesztendő élettényállást. A tények felkutatása, értelmezése, majd rendelkezésre bocsátása a fél kizárólagos feladata, a bírósági közbenjárás már alacsony fokú intenzitás mellett is felvetheti a nyomozati karakter veszélyét.

Tényállási elemek kapcsán majdhogynem kizárt a célzott, konkrét pervezetési eszköz igénybevétele, így a bíróságnak arra kell szorítkoznia, hogy általános megfogalmazást közvetítsen a fél felé.

Például olyan töltettel, hogy „(...) jelen tényállási elemek nem elegendőek ahhoz, hogy megalapozott döntést tudjak hozni.”

A konkrét hiányzó tény megjelölésére vonatkozó felhívás rendkívül szigorú elbírálás alá esik, illetőleg arra sincsen mód, hogy olyan jogra mutató tények felé irányítsa a felet a bíró, amelyek olyan jogalapot teremtenének, amik addig az eljárás során nem merültek fel, holott a bíró nagyobb sikerű érvényesíthetőséget tulajdonítana neki.¹⁸⁹ A Kúria egy ítéletében¹⁹⁰ kimondta, hogy az anyagi pervezetés nem terjedhet odáig, hogy a bíróság tájékoztassa a felet arról, hogy az igényérvényesítés milyen feltételek és tényállás mellett vezetne sikerre. A bíróság a jogállítás keretein belül sem élhet olyan eszközökkel, amelyek többlettényállás előadására ösztönöznék a felet, még akkor sem, ha az ügyiratok alapján ez kikövetkeztethető lenne.

Ha a felperes az ajándék visszakövetelését súlyos jogsértésre alapozza, azonban a magatartás nem súlyosan jogsértő, csak jogsértő, úgy a bíró nem hívhatja fel a fél figyelmét arra, hogy a periratok alapján ő súlyos jogsértést is felfedezett a fél nyilatkozataiból. A tények szubsztanciált előadása a fél feladata, fenti esetkör a rendelkezési jog integritásába ütközne.¹⁹¹

¹⁸⁹ 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról, elektronikus magyarázat és oktatási anyag, Országos Bírósági Hivatal, a 237. §-hoz fűzött magyarázat.

¹⁹⁰ Pfv.III.21.034/2020/12.

¹⁹¹ Aszódi (2022) 240. o.

Ameddig fenti esetkörben a bíróságnak nem volt meg a lehetősége, hogy a teljes tényállításokat észlelje, az egyes elemek nem kerültek feltüntetésre a fél nyilatkozatában, addig a hiányos, nem kellően részletezett tényállítás során a jogra mutató elsődleges tények előadásra kerültek a fél által, azok csupán homályosak és pontosításra szorulnak. A kereset következetes, a fél elvégezte az konkrét tényállás egy felsőtétel (anyagi jogszabály) alá vonását, a szubsztanciált tényállítás azonban nem adja vissza kellő részletezettséggel az életviszony tényleges történéseit. A ki, mikor, mit, hol, hogyan, miért kérdések megválaszolhatók, a részletezettséget megkívánó tényállási elemek így az elsődleges és a másodlagos tények határmezsgyéjén kutatandók fel. Az individualizáció minél magasabb fokával elérhető, hogy az ellenérdekű fél is kellő részletezettségű hivatkozásokkal, cáfolatokkal tudjon szolgálni, ezzel növelve a perhatékonyságot.¹⁹²

Ha a felperes keresete következetes a jogi minősítés, *petitum* és tényállítások tekintetében, azonban utóbbi nem elég részletes, úgy az erőteljesebb anyagi pervezetést is megkívánhat, hiszen a rendelkezési jog sérelme ezáltal nem fog bekövetkezni. Jogra mutató tények esetében természetesen továbbra sem megengedett a kérdezési lehetőség olyan alkalmazása, hogy az új tény- és jogállítási útvonalakra készítsék a felet, azonban az általános megfogalmazás mellett akár bármelyik konkrétumot kereső eszközt fel lehet hívni segítségül.

Előbbire lehet példa: „Kérem nyilatkozzon bővebben az Ön által megjelölt eseményről, mivel az nem kellően részletezett!”

Utóbbi esetkörnél pedig: „Kérem a felperest, hogy jelölje meg pontosan a vásárolt karóra típusszámát, valamint azt, hogy milyen kiegészítőkkal érkezett meg Önhöz!”

Egy tényállítást tartalmazó nyilatkozat lehet önellentmondó is, akként, hogy vagy egy nyilatkozaton belül található a disszonancia, vagy két következetes állítás egymás mellé társítása fedí fel a nyilatkozatok közötti összhanghiányt.

Előbbire lehet példa, ha a fél a keresetlevele különböző pontjaiban más időpontot jelöl meg az életközösség kezdetének. Utóbbira eklatáns élethelyzetet, ha a tanú a korábbi vallomásaiban a helyszínen tartózkodást említette, míg a későbbi meghallgatás során azt állítja, hogy nem volt jelen.

Keresetlevélben fakadó ellentmondást a jogi érvelés tompíthatja, az érdemi feloldás viszont a perfelvétel része, azon belül is az anyagi pervezetés feladata. Elképzelhető olyan eset is, hogy a fél állítást tesz az alanyi jogát megalapozó jogszabályi rendelkezésére, azonban jogi

¹⁹² Ébner (2018) 986. o.

érvelésében más tényekre is utalást tesz. Ebben az esetben nem dönthető el, hogy ezen újonnan megjelölt tényeket a felhívott jogi minősítés alá kívánja rendelni, vagy a meglévő ténycsoportot fejt ki magasabb absztrakciós szinten.¹⁹³

A keresetlevél érdemi része kapcsán látható vált, hogy járásbírói szinten a jogi képviselő nélkül eljáró félnek a tényállításai kerülnek középpontba, az alapján lehetséges identifikálni az anyagi jogszabályt. Ennek érdekében a Pp. 253. §-a¹⁹⁴ alapján bíróság a bizonyításra szoruló tények vonatkozásában szükség esetén tájékoztatással látja el a jogi képviselő nélkül eljáró feleket. A többletfeladat a tájékoztatás terjedelmét illetően mutatkozik, hiszen a bizonyítás lehetősége, bizonyítási eszközök és ezek feltételei vonatkozásában is megengedő a törvény citált szakasza. Fontos követelmény, hogy ezen felül az anyagi pervezetési tevékenység nem lehet eltérő az általános szabályokhoz képest.

A bírói megkereséseim alkalmával azt tapasztaltam, hogy az ítélezők rugalmasabban kezelik ezen követelményt. Jogi képviselő nélkül eljáró fél esetében rendkívül sok esetben felülkerekedik a célszerűség és a haladás követelménye, amely lehetséges, hogy kis mértékben átlépi a megengedettség határát, azonban mégis az eljárás hatékony lefolytatását eredményezi. Tapasztaltam olyan bírói tevékenységet is, amely során egy hiányos nyilatkozatot a Pp. 183. § (6) bekezdése¹⁹⁵ alapján (önmaga által „kipótolva”) teljes értékű nyilatkozatnak vett az ítélező, hiszen ha érezte az érdekérvényesítési szándékot a jogi képviselő nélkül eljáró fél előadásában, úgy a rendkívül homályos kijelentést annak tartalmára hivatkozással tette a peranyag teljes értékű részévé. A Pp. 237. § (4) bekezdésében meghatározott eszközökön (félhez intézett kérdések, nyilatkozattételre felhívás, tájékoztatás) kívül tehát a bíróság törekszik minden olyan lehetőséget megragadni és eljárási intézkedést megtenni, ami a jogvita kereteinek meghatározását eredményezi, ide sorolható az összegzés, a csatolt iratokból ismertetésre kerülő tartalmak, vagy éppen a bíró metakommunikációja.

¹⁹³ Aszódi (2022) 219. o.

¹⁹⁴ Az anyagi pervezetés szabályait azzal a kiegészítéssel kell alkalmazni, hogy a bíróság

a) elrendelheti a fél személyes meghallgatását a jogvita kereteinek meghatározásához, így különösen a fél tényállításai, jogállításai és kérelme, ellenkérelme, valamint bizonyítási lehetőségei tisztázása érdekében, és

b) a felet a bizonyításra szoruló tények vonatkozásában az e törvény szerinti bizonyítási lehetőségek, bizonyítási eszközök és ezek feltételei tekintetében - szükség esetén - tájékoztatással látja el.

¹⁹⁵ Ha a fél valamely perfelvételi nyilatkozatot a bíróság anyagi pervezetése ellenére nem vagy nem teljeskörűen terjeszt elő, a bíróság a fél perfelvételi nyilatkozatait hiányos tartalma szerint, a rendelkezésre álló peranyag alapján bírálja el.

13.2. Kereseti kérelem (*petitum*)

Kevésbé életszerű a *petitum*-nak, azaz a kérelemnek a hiánya. A jogalkotó nem csak elvárja a kérelem előadását, hanem ahhoz határozottsági jelzöt is társít. A jogban járatlan vagy jogi képviselő nélkül eljáró fél esetén fordulhat elő a kérelem nélküli keresetlevél benyújtása, annál gyakoribb viszont annak hiányossága.

Előfordulhat, hogy a fél nem meríti ki az összes anyagi jogszabály alapján megillető igényét, így a követelése nem terjed ki a kamatokra, vagy például tartásdíj elmulasztása esetén a kérelem nem tér ki a visszamenőlegesen is érvényesíthető követelésekre.

A kereseti kérelem hiánya esetén ugyancsak egy szűk határterületen kell mozognia az eljáró bírónak ügyelve arra, hogy ne váljon a fél tanácsadóává. Az érvényesíteni kívánt igény megjelölése szintén oly mértékben tapad a rendelkezési joghoz, hogy az abban való közreműködés minimális lehet csak. Alternatív igényekről való kioktatás, tájékoztatás (még általános megfogalmazásban is) felvetheti a pártatlanság sérelmét, hiszen a bíróság a fél javára befolyásolja a per anyagát, így teljes mértékben kerülendő tevékenység.

Gondos pervitel esetében kivételesen lehet lehetőség anyagi pervezetéssel élni, így ha a fél számos követelése közül csak egy esetében nem jelöl meg kamatkövetelést, úgy álláspontom szerint a szituáció tisztázó funkcióval történő megoldása nem eredményez eljárási szabálysértést.

Más a teendő akkor, amikor a fél előad kereseti kérelmet, azonban annak következtlen volta veti fel az anyagi pervezetés szükségességét. Jelen esetben tiltott a konkrét kérdésfeltevés vagy felhívás útján történő ösztönzés, hiszen a bíróság maga végezné el a per logikai alapműveletének értékelését.¹⁹⁶ A bíróság a három pertárgyfogalom közül a tényállást valósnak fogadja el, a *petitum*-ot pedig összeegyezteti a tényállással és az anyagi jogi normával. Következtelenség észlelése esetén a kérelem megváltoztatására való ösztönzés a rendelkezési elvbe ütközne, így a bíró legfeljebb tájékoztatással élhet.

Például: „A kereseti kérelem a kereset többi elemével következtlen, felhívom a felperest, hogy a jogi érvelésében adjon magyarázatot arra vonatkozóan, hogy előadását miért tartja helyesnek!”

A fél felelőssége az, hogy felismerje és korigálja a hibákat. A bíró nem mondhatja meg a következtelenség okát, azt pedig végképp nem, hogy mi lenne a helyes megoldás, azonban

¹⁹⁶ Ébner (2018) 991. o.

egy ilyen fajta általános tájékoztatásból is könnyedén leszűrhető, hogy a kérelem valamilyen hiányosságban szenved, így azt változtatni indokolt.

A tényállításokhoz hasonlóan a kereseti kérelem is hordozhat magában ellentmondást.

Például, ha a fél a keresetlevele különböző pontjaiban összecszerűségében eltérő tételeket jelöl meg, egy helyen kitér a mellékkövetelésekre, míg másutt elhagyja a kamatok érvényesítését.

Visszautalnék a kereseti kérelem hiányosságánál írt példához, így a gondos pervitel esetköréhez, így ezen kisebb anomália a tisztázó funkcióval, a felhívási és kérdezési eszközökkel orvosolható.

13.3. Jogi minősítés

A jogalkotó által bevezetett fél általi jogi minősítés követelménye is hordozhat magában következtelenséget. A bíróság a felperesi jogállításhoz kötve van a Pp. 237. § (5) bekezdése által, a háromkomponenses pertárgyfogalmi rendszerben a jogi minősítés a bíró iránytűje, ahhoz viszonyítottan kell vizsgálni a többi pertárgyelemet.¹⁹⁷

Bírói megkereséseim során felhívták a figyelmemet arra, hogy az ítélezőnek legelőször feltáró, értelmező tevékenységet¹⁹⁸ kell elvégeznie, hogy rátaláljon a fél általi jogi minősítés logikájára, ebben segítsége lehet a jogi érvelés. Ha azt észleli a bíró, hogy az összhang hiánya annak tudható be, hogy a felperes által felhívott anyagi jogszabály összeférhetetlen (a *petitum* és a tényállás mellett) a jogi érveléssel, azonban a jogi fogalmak mögötti tartalom felfedésével arra a következtetésre jut, hogy a jogi érvelés egyébként adekvát és csupán a jogalap megjelölése helytelen, úgy tájékoztatásra és felhívásra van szükség.

Például: „Tájékoztatom a felperest a jogi minősítés és a jogi érvelés között fennálló ellentmondásról, valamint felhívom, hogy nyilatkozzon, hogy a továbbiak során a jogi minősítését miként kívánja fenntartani!”

Előfordulhat viszont olyan eset, amikor a megjelölt anyagi jogszabály és az ahhoz igazodó jogi érvelés ugyan egy irányba mutatnak, azonban együttesen sem felelnek meg a bíró által helyesnek vélt jogi megoldás követelményének. A Pp. 273. § (3) bekezdésének a) pontja kifejezetten megengedi, hogy a bíróság a peres felek tudomására hozza, ha a felek által

¹⁹⁷ Nagy – Wopera (2018) 278. o.

¹⁹⁸ Visszautalok az Anyagi pervezetés eszköztára c. fejezetnél ismertetett funkciókra.

hivatkozott jogszabályi rendelkezést eltérően értelmezi. Ezen szakasz elvezet egy rendkívül kényes és sok esetben tabu témakör ismertetéséhez, valamint bemutatom, hogy a dolgozat elején említett hipotézisem, a prejudikáció fennállása mennyiben igazolható a gyakorlati tapasztalatok alapján.

13.3.1. A bíróság eltérő jogértelmezése és annak félárnyékai

Az anyagi pervezetéssel kapcsolatos legmarkánsabb kritika a pártatlanság elve és a tisztességes eljáráshoz való jog kérdéskörében merül fel.¹⁹⁹ Az anyagi pervezetésnek a perhatékonysági és perkoncentrációs célok mellett más rendeltetése nem lehet, így nem lehetséges a felek anyagi jogi kioktatása sem. A PJD2019. 32. számú döntés alapján a pervezetés nem jelenthet általános tájékoztatási kötelezettséget, a felek még jogi képviselő hiányában sem várhatják el a bíróságtól, hogy az alkalmazandó anyagi jogról tájékoztatást nyújtson. A közrehatási tevékenység neuralgikus pontja a téves minősítés és az azzal kapcsolatos bírói eltérő jogértelmezés kérdésköre.

Az eddig ismertetett fejezetek alapján „az anyagi pervezetés nem használható fel az ügy érdemében való állásfoglalásra, nem lehet útmutatás a bíróság által helyesnek tartott jogszabályi rendelkezés felhívásához, amely még burkoltan sem sugalmazható. Ilyen módon a bíróság egyik felet sem támogathatja, nem ösztönözheti keresetváltoztatásra”.²⁰⁰ A Győri Ítéltábla határozata²⁰¹ is elvi érveléssel emeli ki, hogy az anyagi pervezetés sem terjedhet odáig, hogy a bíróság a jogi képviselővel eljáró fél helyett az eredményre vezető jogalapot kidolgozza és közölje. Az erre vonatkozó tájékoztatás súlyosan sértené a fél rendelkezési joga, valamint az ügyfélegyenlőség elvét.

A Pp. 273. § (3) bekezdés a) pontja kimondja, hogy a bíróság hozzájárul a jogvita kereteinek tisztázásához azzal, hogy a felek tudomására hozza, ha az általuk hivatkozott jogszabályi rendelkezést eltérően értelmezi. A Pp. ezen szakasza mennyiben enged teret a bíróságnak a rendelkezési jog kiterjesztésére? Meddig érhet a bírói szerepvállalás és a hivatalbóliség fokozódó hatása? A jogalkotó célja, hogy a perfelvétel lezárása olyan állapotot teremtsen, amely során az eljárás mindhárom résztvevője tisztában van azzal, hogy mi a per tárgya, milyen tényálláson, milyen jogi minősítésen alapul a felperes kereseti kérelme. Ezzel

¹⁹⁹ Király Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb? Az új magyar polgári perrendtartás általános rész osztott perszerkezetének hatékonysági elemzése.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 2019. 163. o.

²⁰⁰ Kengyel (2003) 114. o.

²⁰¹ GYIT.-Gfv.II.20.044/2022/8/1.

megelőzhető az, hogy olyan ítéletek szülessenek, amelyekre a felek nem voltak felkészülve és ezáltal új eljárást fognak indítani, a jogvita eldöntése nem lesz végleges, nem fog *res iudicata*-t eredményezni. A cél a meglepetésítéletek elkerülése és a hatékony igényérvényesítés biztosítása.

A kéttagú pertárgyfogalmat alkalmazó német és svájci perrendekben, ahol a *iura novit curia* érvényesül, az anyagi pervezetés a tényállításokra és a *petitum*-ra szűkül, azonban a magyar kódex megköveteli a fél általi jogi minősítést, amelyhez a bíróság kötve van. A felperes által identifikált joghoz viszonyítottan kell a bírónak állást foglalnia abban a kérdésben, hogy a tények halmaza és a kérelem következetes keresetet eredményez-e. A Pp. 273. § (3) bekezdés a) pontjának célja a fél és az általa érvényesített igény hatékony védelme, azonban kérdéses lehet, hogy az egyik fél protekciója mennyiben egyeztethető össze a pártatlanság követelményével. Különösen akkor, hogy ha a pervezetés eredménye a fél keresetváltoztatása lesz, amelyet a bíróság nagy valószínűséggel engedélyezni is fog.²⁰²

Bírói megkereséseim során meglepően tapasztaltam, hogy a bírói eltérő jogértelmezést sok esetben nem követi keresetváltoztatás a fél részéről. A felperesi jogi képviselők gyakran annyira bíznak a saját jogértelmezésükben, hogy ahhoz teljes mértékben ragaszkodnak, sőt, arról kaptam tudomást, hogy sok esetben hangoztatják is, hogy bíznak a fellebbviteli bíróság jogértelmezésében. Három esetkör a tipikus a fél reakcióját illetően. Vagy megváltoztatja a keresetét a bíróság tájékoztatása alapján, vagy sajátját tartja megbízhatónak, vagy éppenséggel egy köztes megoldást választ és eshetőleges viszonyban álló kereseteket jelöl meg. Fontos, hogy az anyagi pervezetésnek nem célja a fél pernyertességi helyezének elősegítése. A Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.035/2019/4. számú határozatában foglaltak alapján a fél sérelmezte, hogy az anyagi pervezetés által módosított keresetét a bíróság érdemi tárgyalás tartása nélkül elutasította, a bíróság azonban kimondta, hogy a pervezetés a perkonzentráció és a tisztességes eljárás érvényesülését hivatott jogintézmény, nem lehet garancia a sikeres pervitelre.²⁰³

A felperesi téves jogi minősítés esetén az anyagi pervezetés eszköze a tájékoztatás. A bíróság eltérő álláspontjának fél számára történő közlése csak bizonyos korlátok között érvényesülhet, ezt pedig a kérelemből, a per adataiból, felperes magatartásaiból származtatott igényérvényesítési érdek jelöli ki. Nem adható olyan körülményre nézve tájékoztatás a bíróság

²⁰² Rechberger – Simotta (2010) 590. o.

²⁰³ Aszódi (2022) 220. o.

jogfelfogásáról, amely a felperes által kért jogvédelem célján kívül esik, valamint nem is lehet katalizátor teljesen új tényalap vagy eltérő kérelem előadására.²⁰⁴

Példával szemléltetve: A felperes konyhabútort vásárolt, azonban nem a megfelelő minőségben érkezett meg a berendezés. Szándéka nem terjed ki az elállásra, azonban valamilyen kompenzációt elvár az alperestől. Felperes a hibás teljesítés alapján árleszállítást kér, azonban csak kijavításra lenne lehetősége. Mivel az igényérvényesítési cél megegyezik, a bíróság tájékoztathatja a felet az eltérő jogi álláspontjáról, azaz a kijavítás érvényesítésének a lehetőségéről. Az elállásról viszont már nem, hiszen az nem korrelál a felperes érdekével és igényének céljával.

A fél szintén tájékoztatható ha téves jogi következtetést végez el a vállalkozási szerződés esetében, holott az megbízási szerződésnek minősülne, hiszen azonos célú rendelkezések húzódnak meg a két jogintézmény mögött.

Mi a teendő akkor, hogy ha a fél által megjelölt vállalkozási szerződést a bíróság annak egy speciális alakzatának, például tervezési szerződésnek minősíti? A bírói álláspont alapján az eltérés létét és fokát szükséges vizsgálni. Tekintettel arra, hogy a tervezési szerződés szabályai a vállalkozási szerződés általános rendelkezéseire mutatnak és nincs jelentős eltérés a két jogintézmény között, úgy erre nem szükséges az eljárás során felhívni a figyelmet, elengedőnek mutatkozik azt az ítéletben rögzíteni.

Kérdéses, hogy a fél jogértelmezésének a jogalap vagy a jogszabályi rendelkezés viszonyában kell eltérni a bíróság eltérő álláspontjától.²⁰⁵ A két fogalom nem egy és ugyanaz, hiszen a jogalap nem csak a jogszabály által deklarált norma lehet, hanem a felek magánautonómiájából fakadó szerződéses kikötések is, amelyekre vonatkozóan a bíróságnak ugyancsak fel kell hívni a felek figyelmét, ha azokhoz eltérő tartalmat társít.²⁰⁶

A bíróság tehát a tájékoztatási jogkörével alakíthatja közvetetten a per anyagát, azonban ez nem minden esetben szükségszerű. Előfordulhat, hogy egy általános felhívással vagy tájékoztatással elérhető az anomália orvoslása, azaz a Pp. 273. § (1) bekezdés alkalmazása is elegendőnek bizonyulhat. A tájékoztatás intenzitása lehet a kérdéses.

Felmerülhet a kérdés, hogy abban a hipotetikus esetben, ha a fél jogérvényesítési célja egyértelmű, a rendelkezési jog sérelmébe ütközik, ha a bíróság nem csak az eltérő minősítés lehetőségét adja elő, hanem konkrétan a megfelelő minősítést is a fél elé tárja? Ezzel megelőzhető lenne a téves minősítésből adódó téves perlés és a meglepetés ítélettel való

²⁰⁴ Ébner (2018) 998. o.

²⁰⁵ Zsitva (2017) 349. o.

²⁰⁶ Ébner (2018) 999. o.

szembesülés, majd az abból fakadó újabb eljárás indítása. Abban az esetben, ha a bíróság csak arra szorítkozna, hogy a helytelen minősítés tényét közvetíti a fél felé, úgy a fél egy eshetőséget kizár valóban, azonban semmi sem garantálja, hogy másodjára már a helyes jogalapot fogja megjelölni.

A gyakorlat és a jogirodalom azonban a helyes minősítés közlését kizárja a szabályszerű pervezetés halmazából, az ilyen mélységű anyagi pervezetés által a bíró már ténylegesen a fél jogi tanácsadójává válna.²⁰⁷ ²⁰⁸ Megjegyzem azt is, hogy a helyes minősítés bírói felszínre tárásával lényegében visszatérnénk a *iura novit curia* elvéhez, azaz a háromtagú pertárgyfogalom és a fél általi jogállítás értelmetlennek bizonyulna. A tájékoztatás enyhébb fokú alkalmazása lehet indokolt a bíróság részéről, amelynek konkrét szemléltetése kapcsán visszatérnénk a dolgozat bevezető részében helyet kapó fikatív kerékpáros jogesethez²⁰⁹. Le kell szögezni, hogy nincsen egyöntetű álláspont a megoldás tekintetében, a jogesetet gyakorta övezik viták és eltérő nézetek bírói továbbképzéseken, jogászoknak szánt előadásokon és egyéb fórumokon.

Mind általános, mind pedig a veszélyes üzemi felelősség esetében más lesz a kimentési lehetőség, a bíró nem dönthet rossz jogalapon, így álláspontom szerint a bírónak közre kell avatkoznia. Nem a helyes megoldást kell közvetíteni a felek felé, a tájékoztatásnak mérsékeltnek kell lennie, amely rendkívül nehéz fogalmazási feladat a bíró számára. A kerékpáros példához az alábbi felhívást ajánlott megtenni: „Kérem gondolja át a felperes, az általános kárfelelősségi szabályok azok a normatív rendelkezések, amelyek a szerződésen kívüli károkozásra vonatkoznak, amik nem vonhatók más esetkör alá.” A jogalkalmazó szerv ezen kijelentése a határokat feszegetheti, sikeres felismerés esetén pedig jelentős „segítség” lehet a felperes számára. A tájékoztatás nem lehet ennél bővebb, sőt, elegendő mindezt egy alkalommal a fél elé tárni. Ha a fél ismételten nem jelöli meg a megfelelő jogcímet, úgy a bírónak már nem kötelezettsége minden egyes hibás minősítésre ily módon reagálni.

²⁰⁷ Zsitva (2017) 349-350. o.

²⁰⁸ 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról, elektronikus magyarázat és oktatási anyag, Országos Bírósági Hivatal, a 237. §-hoz fűzött magyarázat.

²⁰⁹ Felperes az úton kerékpárral közlekedett, alperes rányitotta a gépjármű ajtaját a biciklijével haladó felperesre. A károsult felperes pert indít a szerződésen kívül okozott kárfelelősség általános szabályai alapján. Az alperes a jogalapról nem nyilatkozik, azonban azon kívül mindent vitat, így a kárnak az összecszerúségét vagy éppen hivatkozik a felperes közreható magatartására. Az eljárásban azonban a tanú azt állítja, hogy ő látta a teljes cselekményt, a gépjármű már éppen mozgásban volt, az alperes éppen kormányozta azt a parkolóból az útszakaszra.

A fejezetben eddig elhangzottak ideáltipikus esetköröket közvetítettek az Olvasó felé, megismerhetővé vált a bíró eltérő jogértelmezésének a lehetősége, annak korlátai, valamint példákkal kívántam szemléltetni, hogy milyennek kell/kéne lennie az anyagi pervezetés ezen alakzatának. Több ügyvéd nyilatkozott is arról, hogy a jogi minősítés következetlensége és a hibás jogalap megjelölése okán a bíróság az eltérő jogértelmezéséről adott tájékoztatást. E körben elő is adták, hogy a bíróság jogos közrehatása által sikerült a jogalapot megváltoztatni, a keresetet pedig módosítani.

Dolgozatom fő hipotézise az volt, hogy létező probléma lehet-e a bíróság prejudikációja, azaz egy olyan ítélkezési tevékenység, amely során a bíró a pártatlanság követelményeit megtörve a fél „jogi tanácsadójaként” jár el. A hipotézisemet az ügyvédek előadásai nyomatékosan alátámasztották. A dolgozattal felállított tézist szándékosan úgy vettem fel, hogy egyáltalán igazolható-e a bíróság prejudikációja. Számszerűségében lehetetlen lenne következtetéseket levonni, hiszen rengeteg körülmény befolyásolhatja a kapott eredményt, így például az ügyvéd által vállalt ügyek típusa, azoknak a mennyisége és gyakorisága, vagy éppen az, hogy mióta lát el perképviselőt a jogi képviselő. Természetesen a szubjektív tényezőket is értékelés alá vontam a körben, hogy igazolható-e a hipotézis, hiszen könnyen előfordulhat olyan eset is, amikor az ügyvéd érzi szabálysértőnek az eljáró bíró anyagi pervezetését, holott az egyébként teljes mértékben helytállóan bizonyult. Ezen körülménytől függetlenül is igazoltnak kell tekintenem a tézisémet.

Számos ügyvéd számolt be részemre arról, hogy a bíróság szereptévesztést követett el, a fél jogi tanácsadójaként járt el és a bíró gyakorlatilag megfogalmazta a helyes minősítést a fél helyett. Többen jelezték, hogy az ítélkező a helyes jogalapot valamilyen módon a fél tudtára kívánta hozni, amellyel a bírói preconcepciót próbálta alátámasztani. Példaként felhoztak saját eseteket, melyek szerint a bíróság felhívta a felperes figyelmét arra, hogy a fél által megjelölt jogalap nem szerződésen kívüli károkozás, hanem szerződésszegés, de olyat is észleltem, hogy az alperesi jogi képviselő az anyagi pervezetést követő beadványában felszólította a bíróságot, hogy jelölje meg azokat a hiányosságokat amiket neki pótolni szükséges (jogszabályhelyi hivatkozásokkal), melynek a bíróság a szóbeli tárgyaláson eleget is tett. Meglepődve tapasztaltam azt az esetet is, amikor egy kártérítési ügyben a jogalapot az ellenkérelemben nem vitatta az alperes, a bíró álláspontja alapján volt közrehatás a felperes részéről, így kifejezetten kérte a felperes jogi képviselőjét, hogy jelölje meg a jogalapot és azt is, hogy mekkora lehetett a közrehatás mértéke.

Fenti prejudikáló tevékenységek különböző formáit tárták elő az ügyvédek. A szabálytalan pervezetés intenzitása is eltérően alakult. Volt eset, ahol a bíró sugalta csak a jó

megoldást, míg olyan is előfordult, ahol az „ellenérdekű fél szájába adta” a helyes jogi megoldást, például a választ magába foglaló kérdésekkel. A jogi képviselők sérelmezték az irányított kérdéseket, a hibás jegyzőkönyvvezetést vagy a konkrét kinyilatkoztatásokat, de még ott is éreztek különbséget a bíró pártosságával kapcsolatosan, ha az ügyvéd nem a saját megyéjében tárgyal. Abban az esetben, ha a prejudikáció, vagy annak vélt gyanúja merült fel, szinte minden válasz az egyesbíróként eljáró ítélkezőt jelölte meg.

Kíváncsi voltam, hogy a pártatlanság és tisztességes eljárás elvébe ütköző bírói magatartásokat követően az ügyvéd milyen jogi lépéseket tett. Többen utaltak a bírói tájékoztatás jegyzőkönyvben való levezetéssel történő rögzítésére, amely az esetek túlnyomó részében már nem a valóságot tükrözte vissza. Akadt olyan válaszadó is, aki a rossz tapasztalatokból kiindulva, tudva annak nem megengedett voltáról, hangfelvevő eszközzel rögzítette a tárgyaláson elhangzottakat. Összességében elmondható, hogy a prejudikációt követő ügyvédi reakció nagyon kevés esetben vezetett sikerre, függetlenül attól, hogy az fellebbezés, elnöki panasz vagy elfogultsági kifogás volt.

Összefoglalva a hipotézisemet alátámasztó tényezőket, megállapítható, hogy a probléma valós. Az ügyvédeknek szánt kérdőív, a közvetlen megkeresések és interjúk álláspontom szerint már kis mintából visszaadták a rendszerszintű problémát. A prejudikációt az esetek túlnyomó többségében egyesbíró követi el, illetőleg azon következtetés is levonható, hogy a szabályszegő magatartás elleni fellépés gyakorta nem vezet eredményre. Ügyvédi perspektívából vizsgálva kérdésként merül fel, hogy megéri-e fellépni a jogsértő cselekmény ellen? Az ügyvéd közeli munkakapcsolatban áll a bíróval, lehetséges, hogy hetente találkoznak a tárgyalóterem falai között, így többen utaltak arra, hogy nem érdemes „szembeszállni” a bíróval és kifogásolni a pervezetési tevékenységét egy adott ügyben, hiszen az lehetséges, hogy a későbbi munkakapcsolat kárára fog válni.

14. BIZONYÍTÁSI INDÍTVÁNY

Fenti pertárgyfogalmakhoz hasonló logika mentén szükséges vizsgálni a nem kellően részletezett bizonyítási indítványokat. Jelen esetben is a bíróság rendelkezésére áll az indítvány, azonban annak tartalmát homály fedi.

Például a „...keresse fel az áramszolgáltatót és szerezze be az adott ingatlanra vonatkozó adatokat” nyilatkozatban az indítvány töltet megtalálható, azonban a bíróság ez alapján nem tudja beazonosítani, hogy melyik áramszolgáltatót keresse meg adatszerzés végett, annak mi a pontos neve, székhelye, regionális egysége stb. Pontosabban fogalmazva az ügyben lévő jártassága okán a bíró ezen példa esetében több mint valószínű, hogy tisztában van azzal, hogy melyik szolgáltatóhoz kéne fordulnia, azonban őt köti a törvény, hogy ilyen homályos nyilatkozatnak önmagában ne tegyen eleget. Előfordulhat olyan is, amikor csupán a műszavak rosszak, az indítvány és a részletezettség is kifogástalan, például a fél helyszíni tárgyalást indítványoz szemle helyett.

A gyakorlatban gyakran felmerülő kérdés, hogy az elmaradt bizonyítási indítvány esetében mi a teendő, illetőleg kire vonatkozik az adott tény miatti bizonyítási teher. Hasonlóan a tényállás hiányosságához, a bíróságnak visszafogott szerepet kell magára öltetni akkor, hogy ha a fél nem terjesztett elő bizonyítási indítványt, holott rá esett annak megtételének terhe. Felmerülhet a hivatalbóliség alkalmazásának veszélye, és ezzel a peranyag-szolgáltatási kötelezettség elvének sérelme abban az esetben, ha a felet úgy kérdezi ki az egyes releváns tényekről a bíró, hogy közben rávezeti a bizonyítási indítvány megtételére. Abban az esetben viszont, ha adott egy bizonyítandó tény és arra vonatkozóan kétség merül fel a felek között, hogy kinek a kötelezettsége a bizonyítás, úgy annak általános tájékoztatásával a bíróság szabályszerűen jár el.²¹⁰

A Pp. 237. § (2) bekezdése nevesíti a bíróság e fajta kötelezettségét, mely szerint ha a perfelvételi nyilatkozat nem terjed ki valamely lényeges tény vonatkozásában a bizonyításra vagy a felek között vita van abban, hogy valamely tény bizonyítása mely felet terheli, a bíróság tájékoztatja a feleket a bizonyíték rendelkezésre bocsátása, illetve a bizonyítás indítványozása elmulasztásának, valamint a bizonyítás esetleges sikertelenségének következményéről is.

Ezen funkcióval megelőzhető azon szituáció, hogy a fél nem terjeszt elő bizonyítási indítványt, mert éppen a rá háruló kötelezettséget tévesen értékeli. A perkoncentrációs célokkal

²¹⁰ Lienhard (2013) 61-68. o.

is korrelál azon felfogás, hogy a felek előtt minél előbb tisztázódjon, hogy az adott tény vonatkozásában kinek kell többletmagatartást tanúsítania, valamint a szakirodalom is a jogbiztonság garanciájának²¹¹ nevezi a bizonyítási teherrel kapcsolatos tisztánlátást, melynek értelmében a fél kizárólag a bizonyíthatatlanság kockázatát viselheti, azzal kapcsolatosan nem lehet kétely, hogy a kötelezettség melyik felet terheli. A Kúria egy döntésében²¹² pontosan erre világított rá, konkrét tájékoztatás hiányában a féllel szemben a bizonyíthatatlanság jogkövetkezményei nem alkalmazhatók. Az adott ügyben az elsőfokú bíróság elmulasztotta a következőkben kifejtett Pp. 237. § (2) bekezdése és a Pp. 317. § (1) bekezdés a) pont által deklarált konkrét tájékoztatást, még a jogerős ítéletből sem volt kivehető, hogy a bíróság mit tekintett bizonyítandó szakkérdésnek. Az eljárás jogszabálysértő volta az ítélet hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasítását vonta maga után.

A korábbi bírói gyakorlat²¹³ és az rPp.²¹⁴ a bizonyítási teherre való előzetes és általános tájékoztatás talaján állt, ezzel szemben a fent említett Pp. 237. § (2) bekezdése új alapokra helyezi a közrehatás esetköreit.

Az első ilyen feltétel a Pp. 237. § (2) bekezdés első fordulata, amely esetben a fél perfelvételi nyilatkozata nem terjed ki valamely lényegesnek tűnő tény vonatkozásában a bizonyításra. Ennek elvi alapja, hogy a törvény nem várja el a felektől, hogy minden egyes jogra mutató tényhez bizonyítási eszközt vagy indítványt jelöljenek meg a keresetlevélben (ellenkérelemben), csak akkor, ha ezek rendelkezésre állnak.²¹⁵²¹⁶ A bíró jelen esetben még nincs tisztában azzal, hogy a bizonyítási eszközt vagy indítványt azért nem jelölte meg a fél, mert nem tud vagy nem akar bizonyítani, vagy éppen azért, mert abban a hitben van, hogy az nem az ő feladata. Ebből kifolyólag, a hiányzó bizonyítási eszköz és bizonyítási indítvány nem fogja a keresetlevelet alkalmatlanná tenni, leszámítva azt az esetet, amikor a felperes egyértelműen utal arra, hogy rendelkezik a fenti bizonyítási eszközökkel, de azt ennek ellenére nem adja elő.

Az anyagi pervezetés nyújthat mankót ahhoz, hogy a fél felismerhesse a bizonyításhoz fűződő érdeket és terhet, valamint lehetőséget nyújt azon szituáció orvoslására is, amikor a fél nyilvánvaló tévedésből nem a perre vonatkozó bizonyítási eszközt bocsát rendelkezésére. Utóbbi esetben a fél nyilatkozata nem terjed ki a relevánsnak tartott tényekre, így megnyílik a

²¹¹ Légrádi István: Gondolatok a bizonyítás általános kérdéseiről. In Németh János – Varga István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-ORAC, Budapest, 2014. 457. o

²¹² Kfv.IV.37.955/2019/6.

²¹³ EBH2007. 1728.

²¹⁴ rPp. 3. § (3) bek.

²¹⁵ Pp. 170. § (2) bek. e) pont.

²¹⁶ Pp. 199. § (2) bek. bc) pont.

lehetőség az anyagi pervezetés alkalmazására.²¹⁷ Összefoglalva, szemben az rPp. szabályaival, az elsőfokú bíróságot általánosságban nem terheli a bizonyítandó tényekre vonatkozó tájékoztatási kötelezettség, a Pp. ilyen kötelezettséget arra az esetre ró a bíróságra, ha a fél önként nem jelöl meg bizonyítékot egy releváns, általa bizonyítandó tényre.²¹⁸

A Pp. 237. § (2) bekezdés második esetköre során az ellenérdekű felek között²¹⁹ vita van abban, hogy kit terhel a bizonyítási kötelezettség és egymást nevezik meg a bizonyítási teher címzettjeként. Ebben az esetben nincs mérlegelési lehetősége a bírónak, el kell oszlatnia a kételyt a többletmagatartást illetően. Szélsőséges esetben előfordulhat, hogy nincs vita a felek között, viszont rossz közös nevezőn vannak a címzettet illetően.²²⁰ A lényeges feltétel a pervezetés megnyitására tehát a hibás észlelés. Ha a bíróság számára egyértelmű, hogy a fél nyilvánvalóan tudatában van annak, hogy a teher az ő oldalán található, úgy a bíróság nem fog közrehatni. Ennek egyik példája a fent említett fél általi „beismerés” lehet. Egy táblabírói ítélet is megállapította, hogy a fél tisztában volt a szakértői bizonyítás szükségességével akkor, amikor már a perfelvételi nyilatkozatban magánszakértő alkalmazása iránt terjesztett elő bizonyítási indítványt, így az elsőfokú bíróságnak nem mutatkozott kötelezettsége a Pp. 317. § (1) bekezdés a) pontja szerinti felhívásra.^{221 222} Hasonlóképpen nem mutatkozott anyagi pervezetési kötelezettsége a bírónak akkor, amikor a felperes tisztában volt a rá háruló bizonyítási teherrel, sőt, még bizonyítási indítványt is előterjesztett, holott később arra hivatkozott, hogy a bíróság nem tájékoztatta őt az egyébként minden fél számára ismert lényeges körülményt érintő bizonyítási kérdésekről.²²³

Felhívnam a figyelmet végül arra is, hogy a Pp. 237. § (2) bekezdés alapján nincs tájékoztatási kötelezettség, ha a fél a bizonyítékot megjelölte és rendelkezésre bocsátotta, de az a bíróság álláspontja szerint nem alkalmas a kérdéses tény bizonyítására. Az anyag pervezetés tehát nem terjedhet ki a bizonyítékok bizonyító erejének előzetes értékelésére és a felek erről való tájékoztatására.²²⁴

²¹⁷ Kovács (2019) 661. o.

²¹⁸ PIT.Gf.IV.40.007/2019/8.

²¹⁹ De elképzelhető azonos perbeli pozíciók során is!

²²⁰ Jelen esetben már a Pp. 237. § (3) bek. a) pont szerinti anyagi pervezetés lesz az irányadó.

²²¹ Pp. 317. § (1) bek. a) pont: A bíróság felhívja a fél figyelmét ha szakértő alkalmazása szükséges.

²²² Aszódi (2022) 229-230. o.

²²³ Pfv.II.20.871/2020/6.

²²⁴ Kúria Pfv.III.21.213/2021/5. (BH.2022.2005.)

15. ELLENÉRDEKŰ FÉL ÁLTAL HIVATKOZOTT HIBA

Mi a teendő abban az esetben, ha nem a bíróság hívja fel a nyilatkozat fogyatékoságára a figyelmet, hanem az ellenérdekű fél? A Pp. 237. § nem tartalmaz erre vonatkozóan útmutatást, azonban a gyakorlati tapasztalatok és a szakirodalom is konzekvens abban, hogy akár a bírói közrehatás kiváltására is alkalmas lehet az ellenérdekű fél felhívása, természetesen a megfelelő feltételek teljesülése esetén.

Abban az esetben, ha a tényállítás, kérelem vagy jogi minősítés nem megfelelőségére, hiányára, homályosságra, következetlenségre a másik perbeli személy hivatkozik, és ez a tájékoztatás terjedelmében, tartalmában, szakszerűségében megegyező lenne azzal, amit ennek hiányában a bíróság is alkalmazna, úgy a bírónak nem kötelessége a fél felé ugyanezen meglátásait közvetíteni. Ha mindezek ellenére az adekvátság hiányában szenvedő nyilatkozatot a fél nem teszi következetessé és szubsztanciálttá, úgy viselnie kell a mulasztásból eredő következményeket.

Egy táblabírói ítélet²²⁵ hivatkozva, „Az alperes már az írásbeli ellenkérelmében hivatkozott [...] arra, hogy a [...] a felperes jogállítása és a hozzátartozó jogi érvelés a tényállításaival ellentmondásban van, illetve nem következetes. Mivel az alperes ebben a körben egyértelmű nyilatkozatot tett, a védekezését is erre alapította, a felperes pedig kifejtette a kapcsolódó álláspontját, a bíróságnak a Pp. 237. §-a értelmében a ténylegesen fennálló következetlenség tekintetében nem volt anyagi pervezetési, közrehatási kötelezettsége.”

Természetesen mindig az adott ügy körülményei döntenek el, hogy az ellenérdekű fél által előadottak helyettesíthetők-e a bírósági közrehatást, így mérlegelni szükséges, hogy a hivatkozó fél tájékoztatása kellően szabatos és szakszerű volt-e, hogy abból a másik perbeli szereplő le tudja-e szűrni saját hiányosságait.²²⁶ Ügyvédeknek meglehetősen ajánlott ezen lehetőséggel élni. A bíróság felhívása vagy tájékoztatása sokkal nagyobb hajlandóságot tud eredményezni a félben keresetének pontosítására, mint az ellenérdekű fél által hivatkozott következetlenség, melyet lehetséges, hogy csak dacból sem fog kijavítani és szigorúan ragaszkodni fog az előzetes

²²⁵ Fővárosi Ítéletábla 14.Gf.40.439/2020/10.

²²⁶ 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról, elektronikus magyarázat és oktatási anyag, Országos Bírósági Hivatal, a 237. §-hoz fűzött magyarázat.

elképzeléshez. Ezen szabály alól kivétel a bizonyítási teher és az azzal kapcsolatos téves megítélés problematikája, a bíróság a Pp. 237. § (2) bekezdése alapján bármikor feloldhatja a felek közötti bizonyítási kételyt.

16. ZÁRÓ GONDOLATOK

Láthatóvá vált, hogy a felek és a bíróság közötti viszonyrendszer hogyan alakult a magyar eljárásjog történetében, és miként érte el jelenlegi aranyközépútra törekvő, ám több helyen jogosan kritizált állapotát. Az új Pp. egy sokkal koncentráltabb perszerkezetet hozott létre, amely az anyagi pervezetéssel karöltve képes lehet mind az idő, mind pedig az eredményhatékonyság dimenziójában sikeresen szolgálni a peres ügyek lezárását.

Álláspontom szerint a jogcímhez kötöttség jogalkotói újítása és a magasabb szakértelmet megkövetelő perrend bevezetése helyes döntések, hiszen ideáltipikus esetben mindezen követelmények az eljárások következetesebb, adekvátabb és gyorsabb lefolytatását biztosítják. A bíróra így kevesebb teher is hárul, valamint az anyagi pervezetési tevékenysége is mérsékeltebb intenzitást kaphat a felek gondos pervitele során. Abban az esetben viszont, ha a felek nyilatkozatai nem felelnek meg a következetesség elvárásának, úgy a bíróság közrehatásának rendkívül effektívnek kell lennie, amely szakszerű, felkészült és talpraesett bírót feltételez. Láthatóvá vált, hogy mindez sok esetben nem valósul meg a gyakorlatban, az ügyvédi álláspontok számos esetben foglalják magukban a felkészületlen, passzivitásba merülő, kevésbé rátermett bírói attitűd kritikáját. De milyennek kéne lennie az ideális bírói szerepvállalásnak? Az ügyvédi előadások és saját álláspontom szerint is olyannak, aki proaktívan képes ténylegesen irányítani a pert, elősegíteni a felek tevékenységét, és úgy tud az „ügy ura lenni”, hogy tekintettel van a feleket megillető jogosultságokra és tiszteletben tartja az eljárási alapelveket, valamint saját kötelezettségeire és korlátaira egyaránt ügyel.

Láthatóvá vált az a hivatásrendi tapasztalás is, hogy az elsőfokú eljárás során a bíróság gyakorta sérti meg a tisztességes eljárás és pártatlanság elvének követelményét, valamint az is, hogy ennek orvoslására ügyvédi szempontból kevés esély mutatkozik, illetőleg a későbbi perek emocionális szempontú sikere érdekében nem is feltétlenül élnek rendszerint az orvoslásra szolgáló eszközökkel az ügyvédek. A prejudikálás okaira és a másodfokú eljárásban történő korrigálási törekvésre jelen dolgozat nem tér ki, azonban néhány tényezőre fel szeretném hívni a figyelmet.

A Plósz-féle Pp. megalkotása és hatálybelépése közötti időszakban hosszú és aktív évek teltek el a felkészülés tekintetében. A bíróság fel tudott készülni a peres eljárás megváltoztatására, rengeteg próbapert tartottak, így a bíróság rátermettségével a jogkereső felek (és jogi képviselőik) is hamar tudtak adaptálódni a módosult körülményekhez. Az új Pp. szemléletváltása mélyreható változást, változtatást ösztönöz a bírói attitűd vonatkozásában is,

azonban úgy vélem, mindezt sok esetben nem követte még le az ítélkező, valamint az is sokat mondó tény, hogy két évvel a törvény hatálybalépését követően már novelláris változtatásokra volt szükség. Álláspontom szerint mindez tetten érhető a bírói pervezetésben is. Gyakorta hivatkozott vélemény, hogy a bírók nem tudnak elvonatkoztatni a régi Pp. „berögzült” szabályaitól és felfogásától, amelynek lecsapódása az ítélkező eltérő jogi minősítésénél történhet meg legerőteljesebben, holott az az anyagi pervezetés céljával, rendeltetésével teljes mértékben ellentétes tevékenység.

Az anyagi pervezetésnek az a szerepe, hogy a bíró a kérdezési, felhívási, tájékoztatási eszközeivel egy olyan koncentrált mederbe vezesse az eljárást, hogy az egyben hatékonyra és gyorsan lefolytathatóvá tudjon válni. A dolgozat soraiban több helyen felhívtam a figyelmet mind az ügyvédi, mind pedig a bírói mulasztásokra, az aktivitás hiányára, vagy olyan tevékenységekre, amelyek az említett eredményt gátolhatják, azonban a peres eljárások elhúzódása még mindig hatalmas problémát jelent, a közrehatás fokozódásával pedig az ügyvédtársadalom álláspontja szerint nagy mértékben nem valósult meg e tekintetben változás. Tényszerű, hogy az élettényállások sokkal bonyolultabbak, mint amik a korábbi évtizedekben voltak tapasztalhatók, ugyanakkor a peres ügyek száma is rohamosan csökkent az évek során, ami még a kötelezően bírósági hatáskörbe tartozó pereket (családjogi, személyállapotú pereket) illetően is megállapítható.

Úgy vélem, hogy az anyagi pervezetéssel kapcsolatos kérdéskörök, különösen a prejudikáció problematikája közelít a tabu kategóriájához. Valós problémáról van szó, ráadásul ez nem feltétlen a bíró-ügyvéd viszonyrendszerben fejt ki a hatását, hanem a jogkereső felek, az ügyfelek vonatkozásában is. Ami a bírónak és a jogi képviselőnek egy eset a sok közül, az a félnek egy meghatározó – tán egyetlenegy jogi – történés az életében. A bíróság teljes mértékben elzárkózik ezen tevékenységek boncolgatásának gondolatától is, az ügyvédek ugyan részletesen és kritikai hangvétellel adták tudomásomra véleményüket, azonban mindezt nagyban tudom be a közvetlenség és az anonimitás körülményeinek is. Úgy érzem az ügyvédtársadalom nem meri kockára tenni a bíróval való munkakapcsolatát, holott a probléma tetten érhető és jelentős. Öt esztendő telt el az új Pp. hatálybalépésétől, s e fél évtized gyakorlati tapasztalatai néhol olyan rendszerszintű problémák megragadhatóságára utalnak, melyek felvetik a jogalkotói beavatkozás szükségességét. De vajon harmonizált jogalkalmazói attitűd nélkül létezhet valós megoldást hozó tételes jogi szabályozás?

17. FELHASZNÁLT IRODALOM

KÖNYVEK, TANULMÁNYOK:

ASZÓDI László: Az anyagi pervezetés rendező elvei, in: BODZÁSI Balázs (szerk.): *Jogászegyleti Értekezések*. Magyar Jogász Egylet, Budapest, 2022.

BAUMBACH, Adolf – LAUTERBACH, Wolfgang – ALBERS, Jan – HARTMANN Peter: *Zivilprozessordnung*, C. H. Beck, München, 2015.

Döme Attila: A perkoncentráció kulcsa: a közbenszóló határozat. In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. HVG-ORAC, Budapest, 2014

ÉBNER Vilmos: A Pp. 237. §-ához fűzött kommentár. In: VARGA István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I.* HVG-ORAC, Budapest, 2018.

ÉBNER Vilmos: Perindítás. In: VARGA István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I.* HVG-ORAC, Budapest, 2018.

ÉLESS Tamás – DÖME Attila: Alapvetések a polgári per szerkezetéhez. In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. HVG-ORAC, Budapest, 2014.

ÉLESS Tamás – ÉBNER Vilmos: A percezúra – az érdemi tárgyalás előkészítése. In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. HVG-ORAC, Budapest, 2014.

ÉLESS Tamás – PARLAGI Mátyás: Az érvényesíteni kívánt joghoz kötöttség. In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. HVG-ORAC, Budapest, 2014.

KENGYEL Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*. Osiris, Budapest, 2003.

KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris, Budapest, 1998.

KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris, Budapest, 2014.

KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb? Az új magyar polgári perrendtartás általános rész osztott perszerkezetének hatékonysági elemzése*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2019.

KLEIN, Franz: *Pro Futuro. Betrachtungen über die Probleme der Zivilprozessreform in Österreich*. Leipzig, 1891.

KOVÁCS Helga Mariann: A perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös rendelkezések, in WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz*. Wolters Kluwer, Budapest, 2019.

LÉGRÁDI István: Gondolatok a bizonyítás általános kérdéseire. In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. HVG-ORAC, Budapest, 2014.

LIENHARD, Andreas: *Die materielle Prozessleitung der Schweizerischen Zivilprozessordnung*. DIKE, Zürich, 2013.

MAGYARY Géza: *Magyar Polgári Perjog*. Franklin Társulat, Budapest, 1913

MAGYARY Géza: *Magyar polgári perjog*. Franklin Társulat, Budapest, 1924.

MAGYARY Géza: *Magyar polgári perjog*. Harmadik Kiadás, Franklin Társulat, Budapest, 1939.

MENGER, Anton: *Über die soziale Aufgaben der Rechtswissenschaft*. Wien, 1895.

NAGY Adrienn – WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Polgári eljárásjog I.*. Wolters Kluwer, Budapest, 2018.

PÁKOZDI Zita: A pertárgy fogalma jog-összehasonlító megközelítésben. In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgár perrendtartás alapjai*. HVG-ORAC, Budapest, 2014.

RECHBERGER, Walter H. – Daphne-Ariane Simotta: *Zivilprozessrecht*. MANZ, Wien, 2010.

RECHBERGER, Walter H.: Az osztrák polgári perrendtartás-mintául szolgált-e az 1911. évi magyar perrendtartás számára? In: HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban*. HVG-ORAC, Budapest, 2014.

SZLADITS Károly: Jogszabálytan. In: SZLADITS Károly: *A Magyar Magánjog I.*. Grill, Budapest, 1942.

TRILTSCH, Julia: *Verstöße gegen die materielle Prozessleitung und Rechtsschutz hiergegen*. Deutscher Anvalt, Bonn, 2008.

VARGA István – ÉLESS Tamás (szerk.): *Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára*. Magyar Közlönykiadó, HVG-ORAC, Budapest, 2016.

VARGA István: A törvény hatálya és az alapelvek. in: VARGA István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I.*. HVG-ORAC, Budapest, 2018.

VISINSZKI, A. J.: *A perbeli bizonyítás elmélete a szovjet jogban*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1952.

WOPERA Zsuzsa: A törvény hatálya és az alapelvek, in: WOPERA Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*. Wolters Kluwer, Budapest, 2017.

ZSITVA Ágnes: A perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös rendelkezések, in: WOPERA Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*. Wolters Kluwer, Budapest, 2017.

ZSITVA Ágnes: Perindítás. In: WOPERA Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*. Wolters Kluwer, Budapest, 2017.

FOLYÓIRATCIKKEK:

HAUPT Egon: A jogcímhez kötöttség a polgári perben. In: *Magyar Jog*, 2000/10.

HAUPT Egon: És mégis jogcímhez kötött! - Válasz Kovács László szerkesztő észrevételeire. In: *Magyar Jog*, 2003/12.

KISS Zoltán: A bírói pervezetés elméleti és gyakorlati kérdései. In: *Magyar Jog*, 1997/3.

KUNZE, Axel: Major Changes in the German Civil Procedure Code. In: *International Legal Practitioner*, 2002/3.

MAGYARY Géza: A magyar polgári eljárás alaptanai. In: *Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Bizottság kiadványai*, 1942/12.

PÁKOZDI ZITA: Új intézmények a Pp. koncepciójában - az anyagi pervezetés jogösszehasonlító megközelítésben. In: *Acta Universitatis Szegediensis*, 2014/2.

WOPERA ZSUZSA: A felek és a bíróság közötti szereposztás a keresetindítás során. In: *Miskolci Jogi Szemle*, 2020/1.

JOGFORRÁSOK, ÁLLÁSFOGLALÁSOK, EGYÉB JOGI DOKUMENTUMOK:

1911. évi I. törvénycikk a polgári perrendtartásról

1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról, elektronikus magyarázat és oktatási anyag, Országos Bírósági Hivatal, a 237. §-hoz fűzött magyarázat

2020. évi CXIX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról.

A polgári perrendtartás módosításáról szóló 1997. évi LXXII. törvény

Az Európa Tanács (ET) Miniszteri Bizottságának 1984. február 28-án elfogadott (84) 5. ajánlása az igazságszolgáltatás működését elősegítő polgári eljárásjogi alapelvekről

Az Új Polgári Perrendtartás koncepciója - A kormány 2015. január 14. napján megtartott ülésén elfogadott koncepció

CEPEJ (European Commission for the Efficiency of Justice) 2006. évi ajánlása (Strasbourg, 8 December 2006 CEPEJ (2006) 13, Compendium of „best practices” on time management of judicial proceedings)

Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozása, 2017. július 7.

Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozásának 11. állásfoglalása (2018. június 20–21.)

Corpus Juris Hungarici Magyar Törvénytár, 1911. évi kötet. Franklin Társulat, 1912.

Deutsche Zivilprozessordnung (In der Fassung der Bekanntmachung vom 05.12.2005) (dZPO)

Gesetz vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten (Zivilprozessordnung – öZPO)

Magyarország Alaptörvénye

T/11900. számú törvényjavaslat a polgári perrendtartásról

Új Pp. Konzultációs Testület 4. számú állásfoglalása (2017. november 3.).

BÍRÓSÁGI DÖNTÉSEK:

1/1994 (I. 7.) AB határozat

2/2010. (VI. 28.) PK vélemény

BDT2020. 4233.

BDT2020. 4235.

EBH2007. 1728.

FIT.14.Gf.40.439/2020/10.

GYIT.-Gfv.II.20.044/2022/8/1.

Kfv.IV.37.955/2019/6.

Kúria Gfv.VII.30.331/2019/10, megjelent: BH2020.273.

Kúria Pfv.III.21.213/2021/5. (BH.2022.2005.)

Pfv.II.20.871/2020/6.

Pfv.III.21.034/2020/12.

Pfv.V.20.744/2021/6.

PIT.Gf.IV.40.007/2019/8.